

Exercitatio academica, de reliquiis sacramenti in matrimonialibus ubi ostenditur, recte quidem reiectum esse a nostris, theologis pariter & ictis, illud pontificiorum dogma, quo matrimonium dicitur sacramentum ... / Dirigente Io. Samuele Strykio ... ; in forma dissertationis a Io. Philippem Odelem ... habita ; cui nunc accessit index rerum et materiorum uberrimus.

Contributors

Odelem, Johann Philipp.
Stryk, Johann Samuel, 1668-1715.

Publication/Creation

Halae (i.e. Halle] : Litteris Orphanotrophii, 1706.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/a8czvs5z>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

EXERCITATIO ACADEMICA,
DE

494

RELIQVIIS

17

SACRAMENTI

IN

MATRIMONIALIBVS,

Vbi

Ostenditur, recte quidem reiectum esse a nostris, Theologis pariter & Ictis, illud Pontificiorum dogma, quo matrimonium dicitur Sacramentum, plerasque tamen conclusiones illius falsi principii adhuc hodie superesse atque a nostris defendi, quamuis nullo alio solido fundamento nitantur.

Dirigente

IO. SAMVELESTRYKIO, ICTO.

In forma dissertationis a Io. PHILIPPO ODELEM, I. V. L. habita,

Cui nunc accessit

INDEX RERVM ET MATERIARVM
vberrimus.

CVM PRIVILEGIO.

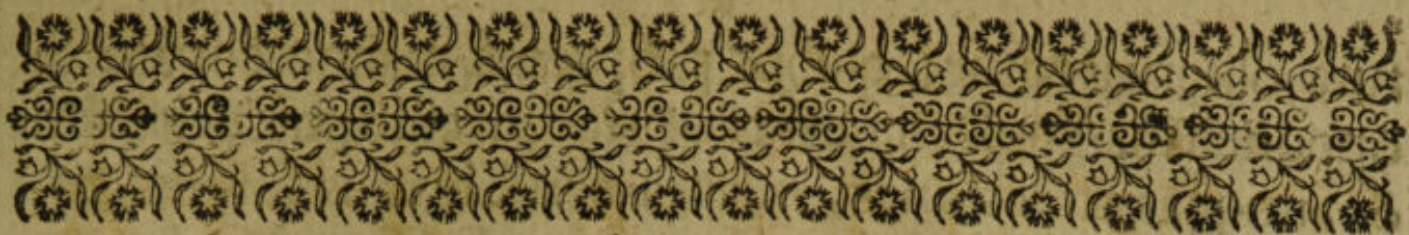

EDITIO SECVNDA.

HALÆ, Litteris Orphanotrophii, A. MDCCVI.

RELIGIONIS
SACRAMENTI
MATRIMONIALIBUS

בצורת משולש:

PROLEGOMENA.

Nil est, quod efficacius inhæreat animis, quam inueterata principia; hæc enim postquam semel occuparunt animum, non modo difficulter se expelli patiuntur, sed & eiecta licet maiori vi, tamen quasdam semper relinquunt particulas, ut sic animus illis principiis assuetus facile conclusiones inde ortas sæpe ignoranter retineat. Quo & facit notissimus ille versiculus: *Quo semel est imbuta recens servabit odorem, Testa diu.*

Ita videmus illos, qui ex Iudæis ad Christum conuersi erant tempore Apostolorum, haud dubie priora principia sua, postquam veritate Christiana imbuti erant eamque agnovérant, dereliquisse, conuicti, desiisse nunc omnem cultum Leuiticum umbratilem, postquam verus cultus diuinus, qui in spiritu & veritate perficitur, per Christum fuerit restitutus Ioh. IV. 21. 22. 23. Interim tamen in ipsa applicatione ad negotia specialia sæpissime hæsitabant, atque ut conseruarentur quidam ritus, qui tamen ad priorem cultum ceremonialem pertinebant, admodum erant solliciti. Hinc desiderabant, ut nouiter ex Gentilismo conuersi circumciderentur, & Sabbatha a Deo in V. T. insti-

tuta obseruarentur; quibus propterea magno conatu se opponebant Apostoli, ne ita ad priorem cultum Leuiticum & antiquas traditiones, quas tamen Christus sustulit, reducerentur. Vid. Act. XV, 5. seqq. Epist., ad Gal. tota. Eodem modo illi, qui ex Gentilismo conuersi erant, multas adhuc ex principiis gentilibus resultantes conclusiones fouebant, existimantes sufficere, si modo quacunque ratione ad doctrinam Christianam accommodari possent. Inde tot reliquiae gentilis Philosophiae in multis etiam Patribus ecclesiae adhuc reperiuntur; quod philosophandi genus illi quidem bona intentione retinebant, ut ita Ethnicos ex propriis principiis eo melius conuincere possent, quo tamen ipso vis Spiritus S. magis diminuebatur, ac tandem fundamenta Theologiae Scholasticae, quae postea tantopere caput erexit, ponebantur. Inde etiam, maxime Constantini & subsequentibus temporibus varia ex superstitioso cultu gentilium, in religionem & cultum externum Christianorum transferebantur. Quae omnia, cum ab aliis iam demonstrata abunde sint, hic tantum summo digito tetigisse sufficiat.

Idem vero, ut ad nostra statim tempora progrediamur, in ecclesiis Protestantium, ut vocantur, pariter obseruari, summo opere dolendum est. Postquam enim diuina gratia detectis tenebris papatus, nobis serenior Euangelii lux affulsit, iure quidem meritoque falsa papismi principia, non nisi summam superstitionem tyrannidemque spirantia reiecimus. Ast, cum non singulis rebus satis intenti fuerint nostri, nihilominus contigit, ut quam plurima in ecclesiis nostris

nostris reliqua manserint, quæ non nisi ex Papatu originem trahunt, & tamen apud nos in summo vigore sunt. Nihil hic imputamus summis viris, quorum ministerio Deus in opere reformationis usus est. Fecerunt, quod potuerunt. Cum vero in dispergendis tenebris illi initium fecerint, nec omnia vno tempore perfici potuerint, non potuerunt non multa remanere successiuo tempore repurganda. Atque hoc etiam optauit vehementer B. Lutherus, vt successores sui in doctrina & fide Euangelii continuarent opus cœptum, nec acquiescerent, vsque dum tota ecclesiæ facies pristinae puritati esset restituta. Cum vero statim post Lutheri tempora, eius etiam spiritus & fides deficere inciperet, & creditum fuerit, opus reformationis iam completum & consummatum esse, hinc per imprudentiam & negligentiam factum est, vt fere innumera, quæ tamen emendationem necessario desiderabant, intacta fuerint relicta, quæ, si accuratiori lumine illustrantur, tantum ex principiis papismi originem trahunt, & veræ doctrinæ Euangelii, indolique nostræ ecclesiæ, nullo modo conueniunt.

Integro volumine opus esset, si hæc omnia nunc ante oculos ponere vellemus, multa etiam sparsim iam ab aliis detecta sunt. Vnicum tantum exemplum, & quidem tale, quod haud dubie ad forum ICtorum pertinet, hic sistemus, ex causis matrimonialibus. Notum est, commune Pontificiorum principiū esse, quod matrimoniū sit sacramentum. Verum, cum hoc ipsum tanquam sacrae scripturæ nullo modo conueniens omni fundamento destituatur, & ex mera superstitione natum fuerit, nostri & Theologi & ICti illud

vnanimiter & recte quidem reiiciunt. Quodsi autem casus circa matrimonia occurrentes percurramus, non paucae reperiuntur decisiones, communi Doctorum calculo approbatae, & in Consistoriis receptae, quae tamen ex nullo alio principio descendunt, quam ex illo cuius modo meminimus. Hinc putauimus non inutilem nos suscepturos esse operam, si peculiari dissertatione illud omnium iudicio exponamus, agendo *de Reliquiis sacramenti in matrimonialibus*; cum sane necessum sit reiicere ea, quae falso nituntur principio, nihilque in foro admittere, quod non iusto legitimoque fundamento, & veris ac indubitatis constet principiis.

Ne autem in primordio statim quis haesitare necessum habeat, ex qua causa tot adhuc supersint reliquiae, ostendemus paucis, soli negligentiae & socordiae Doctorum hoc adscribendum esse. Vbi (I) fundamentum totius rei est, quod Doctores in matrimonialibus sequantur ius Canonicum, cum tamen pleraeque si non omnes illius iuris decisiones in causis matrimonialibus ex illo principio fluant, quod matrimonium sit sacramentum. Itaque non potuit aliter fieri, quam vt hac ratione multae conclusiones illius principii fuerint retentae & in vsum fori introductae: quas deinde conquisitis vndique rationibus, saepe miseris, defendere coeperunt Doctores. Vnde in omnibus fere casibus matrimonialibus probationes ex iure Canonico petunt: cuius tamen autoritas in terris protestantium nulla est. Neque sufficit dicere, semel tamen illud receptum esse, nam illa receptio
ex

ex ignorantia facta, & vitiosa est, atque nullius efficaciam, quia ius Canonicum hac in parte principiis religionis suae nititur, quae nostrae religioni manifesto contraria sunt. Accedit (2) quod Doctores nostri pleraque, potissimum in causis matrimonialibus, ex scriptoribus pontificiis, quos etiam frequentissime allegant, sine iudicio exscripserunt, non considerantes, quod eorum decisiones pariter eodem nitantur principio. Hinc (3) a sententiis semel receptis & autoritate sua stabilitis postea iterum recedere sibi ignominiae duxerunt & potius mordicus easdem defendere annisi sunt. Decepti etiam (4) ambiguo nominis sono, dum apud nos matrimonia omnia, modo copula sacerdotali contracta, sancta dicuntur, quo ipso existimarunt, non posse non eadem esse spiritualia. Cum ergo (5) hac ratione tales opiniones praedudiciis consistoriorum & collegiorum iuridicorum fuerint approbatae, his tanquam certissimis fundamentis tuto se inniti posse existimarunt. Vt plura nunc taceamus.

Veniam itaque nobis pollicemur a B. L. si hic remoto omni praedudicio, interdum paulo liberius de communi Doctorum sententia fuerimus loquuti, cum res ipsa id postulet. Non enim potuimus aliter, quam ita de re disserere, uti est. Sit interim in ceteris salua Doctorum quorumvis autoritas, cui nihil detractum volumus, modo illi etiam autoritate sua nihil detrahant veritati, quod tamen haecenus factum est. Vnde non aegre feret B. L. si nos ut plurimum cum Carpzouio concertare viderit, siquidem eius autoritate, quae haecenus in consistoriis ad superstitionem

vsque

vsque plus quam lex & ratio valuit, multa recepta sunt, quæ ex reliquiis illius principii papistici adhuc deprehenduntur: quin quod is etiam, quas modo excogitare potuit, rationes conquisiuerit, pro stabilienda communi sententia, quibus singulis satisfaciendum erat. Interest itaque tolli hoc præiudicium auctoritatis, demonstrarique, Carpzouium etiam errare potuisse, & potissimum in causis ecclesiasticis, sæpenumero errasse. Ceteroquin magni facimus celeberrimum hunc Ictum, & dolemus tantum, quod grauioribus negotiis occupatus, non potuerit omnia ac singula accurate ponderare, quo fundamento nitantur, atque adeo nimis facilis fuerit in amplectenda communi sententia. Tandem vti nulli mortalium nostram obtrudimus sententiam, ita vt alii quoque suas nobis non obtrudant, sed nos libertate nostra, in Academiis recepta, frui patiantur, maiorem in modum rogamus.

DEVS interim huic etiam labori benedicat ex alto faxitque, vt fructus inde vberrimi in rem publicam pariter & ecclesiam resultent, ac adeo diuini nominis sui gloria omni occasione amplissime promoueatur.

בֵּית יְהוָה

CAP. I.

DE

SACRAMENTO MATRIMONII, PONTIFICIORVM COMMENTO.

§. I.

Vm ergo, Deo feliciter auspicante, Ratio huius
capitis,
 agendum nobis in præsentî differ-
 tatione sit de reliquiis principii pa-
 pistici, quo matrimonium pro sa-
 cramento venditatur, necessarium
 omnino est, vt antequam reliquias
 illas ordine exponamus, prius ipsum
 Pontificiorum principium ad exa-
 men reuocemus, & falsa commentitii illius sacramenti
 fundamenta detegamus; vt postea eo facilius demon-
 strari possit, falsas quoque esse conclusiones, quæ ex tali
 principio sequuntur, & iure meritoque a nobis repudian-
 das.

§. II. Verum satisfaciendum prius, quam ipsam
 rem aggrediamur, illis est, qui nescio, qua præconcep-
 ta opinione, omnem ICTo non lice-
re doctrinas
Theologicas
tractare,
 ICTis disquisitionem circa controuer-
 sias Theologicas denegant, ac proinde nobis statim ab
 initio obücient, pertinere tractationem huius rei ad The-
 olo-

est ex reliquiis
papatus.
Item distinctio
inter Clericos
& Laicos.

ologos, atque adeo male de ea controuerfia hic in dissertatione iuridica agi, nisi μετάβασις εἰς ἄλλο γένος committi debeat. Ast quam peruersa sit horum sententia, facili negotio quam plurimis argumentis demonstrari posset, si non grauiora nobis adferenda essent, nec lubricum illius sententiæ fundamentum a sanioribus, his maxime temporibus, satis iam superque esset detectum. Nos quia de reliquiis papatus hic ex parte agimus, non dubitamus, illam sententiam inter reliquias papatus primo loco connumerare. Vnde enim originem traxit distinctio inter Clericos & Laicos, & in vernacula lingua unter geistliche und weltliche? Certe iuri diuino illa oppido est contraria: Nam Spiritus sanctus omnes fideles vocat clerum, 1. Pet. V. 3. vbi & in specie clerum a presbyteris distinguit. Quam ergo absurdum est hoc ad eas tantum personas, quæ ecclesiastica sustinent officia restringere. Annon etiam omnes Christiani spirituales esse debent? *vid. Rom. VIII. 9. Gal. VI. 1.* an externum aliquod officium aliquem spirituales aut mundanum reddit? Spiritus sanctus sane longe aliter loquitur. Porro quod scripturam sacram tractare non omnibus liceat, sed certis tantum hominibus, quos Theologos vocant, vnde est? An Scripturam sacram scrutari tantum Theologis, an non omnibus hominibus iniungitur? Si hoc, vti id ex *Rom. XII. 2. Ephes. V. 10. Phil. I. 9. 10. 1. Thess. V. 20, 21. 1. Ioh. IV. 1.* satis patet, dum & Apostoli epistolas suas non ad Theologos, sed ad totum populum Christianum scripserunt; haud dubie omnibus ius erit in veritatem diuinam inquirendi, & omnes, quæ mouentur, quæstiones examinandi, an principiis scripturæ sacræ conueniant, an secus. Non enim iudicabuntur homines in extremo iudicio secundum receptas Theologorum sententias, sed secundum

secundum veritatem scripturæ sacrae. Vnde ergo est, quod, de diuinis veritatibus tantum Theologis agendum, & quod ab iis statutum, ab aliis omnibus cæco impetu amplectendum esse, dicatur? Vnde hæc omnia sunt? Ex papatu sunt, & nullo alio fundamento nituntur. Miseri ergo, imo terque quaterque miseri sunt ICti & omnes alii, qui non Theologi vocantur, si horum tantum stare arbitrio, & in verba eorum iurare tenentur. Hoc enim nihil aliud est, quam dominatus papalis. Protestamur solenniter, nos hic nullam maculam inurere velle Theologis cordatis Theodidactis, vtpote qui nunquam tam exitiosum monopolium sibi arrogare solent, sed potius vt omnes prophetarent cum Paulo optant *1. Cor. X/V. 5.* Illis tantum hæc perpendenda relinquimus, qui pleni arrogantia & philautia sibi soli sapiunt, & placita sua tanquam mandata & leges Dictatorum instar omnibus præscribere solent, cum excommunicationis fulmine prosequentes illos, qui vel dubitare de sententiis suis audent. Vbi non possum, quin adducam verba Lutheri, quæ habet in libro *de instituend. minist.* vbi, post varia loca sacrae scripturæ, quæ adduxit, ita loquitur: *Cum ex his locis robustissime & clarissime fundatum sit, ministerium verbi potissimum in ecclesia esse prorsus vnicum, & commune omnibus Christianis, non modo iure, sed etiam præcepto, quare & sacerdotium non nisi vnicum & commune erit: vt nihil valeant aduersus hæc diuina fulmina, infiniti patres, innumera concilia, æterna consuetudo, & vniuersa mundi multitudo, quibus stipulis rassa larua nituntur sacerdotium suum stabilire.* Sed dixeris, ex constitutione tamen principum distincta esse officia Theologorum & ICtorum: respondeo, parendum vtique principibus, sed hi tantum prohibent, ex professo publice tractare pure Theologica, non vero prohibent,

bent, tum etiam incidenter de controuersis Theologicis agere, cum ex illarum decisione diiudicandum est de negotiis ad cognitionem Icti tantum spectantibus. Hic enim, nisi ponderatis sufficienter principiis, non potest exacte de iustitia & iniustitia conclusionum iudicari. Vnde vel ex hoc capite, quicquid etiam in genere dicatur, tuti esse possumus aduersus dentes Zoili. nisi enim prius constet, an matrimonium recte dicatur sacramentum, non potest iudicium ferri de conclusionibus & consecrariis, quæ inde descendunt. Nobis autem eo magis hoc erit integrum, cum in eo simus, ut rem hanc ex communi Theologorum protestantium sententia conficiamus.

Euolutio vocis
Sacramenti est
necessaria.

§. III. Rem ipsam itaque aggressuri, quædam de nomine sacramenti præmonere tenemur: quamuis enim alias nimia in euolutione nominis curiositas, sæpe inutilis & tædiosa fit, hic tamen, si non in obscuro rem omnem relinquere velimus, ea negligi & præteriri non potest. Quod itaque originem huius vocis spectat, nemo erit, qui negare poterit, illam a communi & vulgari linguæ latinæ vocula, sacro vel sacrando aut execrando deriuari, ut adeo superuacaneum sit, plura de origine dictæ vocis communi huic omnium opinioni adicere vid. Iac. Altingius *Oper. Tom. V. Method. Theol. Didact. Loc. XIV. pag. 105.*

Eiusdem variæ
significationes
[1] qua denotat
pecuniam,

§. IV. Euoluendæ igitur erunt variæ eiusdem significationes, inter quas primum arridet illa, qua denotat pecuniam, quam latini olim litigantes in loco sacro deponebant, ut is, qui causa caderet, illa mulctaretur, Varro *lib. IV. de lingu. lat.* Zwinglius *lib. de ver. & fals. relig. cap. de sacram.* Athenienses vero in iudicio deponebant Aristoph. *in Vesp.* Pollux *lib. 8. cap. 6.* De cuius tamen quan-

PONTIFICIORVM COMMENTO.

5

quantitate & varia denominatione pro hac vice non erimus solliciti vid. Sam. Petit. *Comment. in LL. Attic. lib. 5. tit.*

2. Altera significatio est, qua idem est, quod vinculum fodalitii, quo illi, qui coierant, continebantur, sicuti apud Iustin. *lib. 20. cap. 5.* Plin. *lib. 10. Epist. 97.* Io. Fridr. Gronouium *obs. L. 4. c. 17.* videre est.

[2] Vinculum fodalitii.

Porro & iuramentum militare denotat, de quo Seruius *ad Æneid. lib. 6.* Polyb. 6. & hoc a militibus sanctissime obseruatum, etiam si illi iussu ducem sequi quocunque velit. Dionys. Halicarn. *lib. II.* Vegetius *lib. 2.* Eiusdem vim ostendit Cic. *de offic. lib. 1. & Philipp. 13.* Plut. *quæst. Rom. quæst. 39.* Rosin. *antiqu. Rom. l. 10. c. 3.* Horat. *Lib. 2. od. 17.* Seruius *ad Æneid. lib. 2. v. 157. & ad L. 7. v. 616.* Tertull. *de cor. milit. cap. 11.* Claudian. *in Ruffin. l. 2.* Modum vero huius iuramenti suppeditat Ammian. Marcell. *L. 21.* & M. Ann. Lucan. *Pharsal. lib. 1. v. 386.* Ioh. Guil. Stuckius *Oper. tom. 2. de sacrif. Gentil. p. 136.* Cincius apud Gellium *lib. 12. cap. 4.* plenius illud recitat, cui iungendus Cæsar *de bell. ciuil. Lib. II.* Ex quibus apparet duplicem olim sacramenti fuisse usum, alium militare, de quo hætenus, alium forensem, ex quibus deinceps sequentes natæ loquendi formulæ: Dicere Sacramentum vel Sacramento: Tenere vel teneri Sacramento: Soluere Sacramento.

[3] Iuramentum militare.

§. V. Denique non negligenda erit vltima Sacramenti significatio, qua latinis idem est, quod mysterium. Quæ denominatio inde orta, quia in Hagiographiis, vbi Græci mysterium habent, vetus interpres aliquando *Tob. XII. Sap. II. & VI. Daniel II. & IV.* reddidit Sacramentum. Et promiscuus hic vocabulorum vsus vocem Sacramenti in ecclesiam introduxit & ad signa gratiæ diuinitus instituta, vt baptismum & S. cœnam accommodauit.

[4] Mysterium.

dauit. Chemnic. *Exam. conc. Trid. P. 2. p. 6.* sicuti ex Tertulliano *lib. 1. & 4. contra Marcion. & de coron. milit.* Iustin. *apolog.* Raban Paschalius, Lindano & Cypriano videre est, qui itidem baptismum & S. coenam Sacramentum dixere, quamuis scriptura Eucharistiam & Baptismum nunquam mysteria vel Sacramenta vocet: unde Radeccius *in notis ad Smigletii refutationem dissolutionis nodi sui Gordii pag. 48.* dixit: *Mysterii nomine cœna Domini non potest appellari.* Sic & de voce Sacramenti, quando cœperit, & a quibus & quomodo inuecta in ecclesiam, notari meretur illud Iac. Altingii *Oper. Tom. IV. c. 11. p. 21. a b. & Tom. 5. p. 473.* ubi dixit: *nomen Sacramenti latinum est, & ab Ecclesia solum latina usurpatum, a cuius communionem postquam recessum est per reformationem, prout olim consueuerat, eadem applicatio in vernaculas quoque linguas & confessiones recepta est non sine aliqua multorum suspitione secreta alicuius in eapse voce energia aut virtutis.* Scriptura aliis utitur vocabulis, nullo autem frequentius quam signo. Inde de voce mysterii optime etiam annotavit idem *Oper. Tom. IV. c. 16. p. 336. 6.* quod signis sacramentalibus applicata multos pepererit errores, sicuti ipsa vox Sacramenti.

Deriuatio my-
sterii.
notatur Hoff-
mannus.

§. VI. Hancce igitur denominationem Sacramenti, qua idem est, quod mysterium, Græcis debemus, qui vocem *μυστήριον* iuxta Hoffmannum *Lexic. vniuersal. Tom. 2. pag. 16.* ab Hebræorum *סתר* occultare *מסתר* aut *מסתור* Res abscondita, secretum, mutuarunt. Verum dubito, an illa deriuatio fundamentum habeat, & secutus fortassis Hoffmannus est Drusium ac Georg. Pasor. *Lex. Græc. Lat. pag. 448.* vel potius insignem vocabulorum Græcorum & Hebræorum conciliatorem Cohen de Lahra *in conciliat. vocab. Græcor. & Hebr.* cuius autoritas nullius tamen est momenti; nec firma est conclusio, in voce Hebraica habetur

betur vox eiusdem fere toni ac significationis, ergo statim vox illa, quæ linguæ alterius est, habet originem Hebraicam; præ primis cum lis adhuc sit sub iudice, an lingua Græca an Hebraica sit antiquior, vt itaque alius dicere possit, Hebræos suam vocem Græcis, non autem Græcos Hebræis debere. Quam enim hodie excolimus linguam Hebraicam, non est primitiua illa, qua protoplasti vsi sunt, hanc enim iudicium diuinum genuino gradu in homine a natura eius separauit, quorum primus fuit statim post lapsum. Nam cum antea responderent signa exacte rebus; vnde Abarbanel *Comment. in leg. fol. 28. col. 1.* לא היתה קריאת השמות כפי ההסכמה והרצון אלא כפי הוראת טבעיהם והשמות שהם בזה הדרך הם הגדרים שבזה היתה הוראת החכמה לא בשמות המוסכמים: *Non fuit appellatio nominum ex instituto & voluntate, sed iuxta demonstrationem naturæ rerum: Nomina autem iuxta hunc modum sunt definitiones: atque in hoc fuit demonstratio sapientie non in nominibus ex mero placito impositis: postmodum hæc convenientia sæpe defuit, Kaini nomine id confirmante, quod non respondebat ipsi rei Gen. IV. 1. vnde nomina deinceps sæpe fuerunt mere votiua, quemadmodum Noachi, Genes. V. 29. Alter fuit gradus in dispersione structorum turris Babel, quando Deus ipsis immisit vniuersale obliuium primæuæ linguæ, simulque confudit articulationem, vt diuersimode institueretur: quo ipso factum, vt mutuo sese non amplius intelligerent. Sic autem commercio linguæ ablato ab inuicem in diversas mundi plagas recesserunt, singulæque familiæ, seiunctim ab aliis habitantes, noua sibi propria articulatione ad exprimendos conceptus suos vsæ sunt. Ex qua linguarum confusione nos denique reliquias illas linguæ primitiue accepimus. Iac. Altingius *Oper. Tom. 5. p. 470.**

Lin-

Lingua enim primæua fuit purissima, & vt cum Muscato
Comment. in legem loquar ללחם רעב אמרו במקום
 היה דרך משל נותן בקולו קול אה אן או וכיוצא וכמו שספרו על
 התרנגול כי כאשר יטוש עלי אוכל ישמע בהוין קולו בקריאת
 התרנגולת לבא גם היא להתענג עמו בטוב לו ועל נהמת היונה יאמר
 : *loco eius, quod dixerunt esu-*
rio panem, ediderunt exempli gratia voce sua tonum A, E, O, aut
similem, sicut dicitur de Gallo gallinaceo, quod quando diffundit
se ad cibum, foris audire facit vocem suam in appellatione gal-
linæ vt & ipsa veniat, & oblectet se secum in bono suo. De gemitu
columbæ dicitur similiter, quod fit signum appellationis com-
paris suæ; qua lingua & nos aliquando in vita æterna ga-
vifuros, statui purissimo admodum conueniente, colligunt nonnulli. Sed hæc obiter. Redeundum ad Hoff-
mannum, vbi notatu dignissimum, Hebræos sua Sacra-
menta dictis vocibus nunquam denominasse, licet radix
 סתר *latuit vel abscondit se denotet; e contra autem notum*
 est בית הסתרים *locum secretum & radicem סתר repugnare,*
destruere, ac demoliri, etiam significare.

Notatur Bel-
 larminus.

§. VII. Tres igitur voces adducit Bellarminus *Tom.*
3. lib. 1. c. 8. quibus Hebræi sua sacramenta denominare
 soliti fuerint, quarum primam הקים esse statuit, cui iungit
 vocem סקה, quæ tamen vitiosa Bellarmini ignorantiam
 linguæ Hebraicæ, quam multi iam agnouere Theologi,
 arguens, & iuxta eundem non tam ceremonias omnes,
 inter quas & Sacramentum numerat, quam legem cere-
 monialem denotant. Verum nulla hæc est Bellarmini
 consequentia ab vniversali ad particulare, putans, quia
 omnes ceremoniæ הקים dicuntur, quod idcirco singulæ
 earundem partes ita dici possint, quæ tamen toto cælo
 inter se differunt, & idem est, ac si dixeris, homo dicitur
 ani-

PONTIFICIORVM COMMENTO.

9

animal, ergo etiam digitus, nasus, talis dicendus. De explicatione altera, qua dictum vocabulum per ceremonias & earundem legem explicat, nihil dicam, licet enim doctrina a Mose primum tradita *Malach. IV. 4.* tribus comprehendatur vocabulis *תורה חקים ומשפטים* *lege, statutis & iudiciis*, synonyma tamen sunt, vt bene obseruatum a R. David Kimchio *ad Psalm. 19. & 119.* vbi hæc & alia vsurpantur de voluntate Dei verbo eius reuelata. Sic etiam Hebræorum Sacramenta non pertinebant ad ceremonias, sed erant potius fundamentum ipsius religionis, quamuis & V. & N. T. Sacramenta suo modo ceremoniæ dici possint Friedm. Bechmann. *Annot. in Hutt. Comp. Theol. loc. 22. quest. 2.* Nec vllus in sacra scriptura occurrit locus, vbi per *חקים* Sacramenta V. T. Pascha nempe & circumcisio intelliguntur. Magis adhuc absurdum est, quod idem Bellarminus tradidit de voce altera, qua Hebræos sacramentum denominare putat, quæ est *מלאים* *impletiones* a *מל* *compleri* descendens, quia *Exod. XXIX. & Leu. VIII.* habetur, vbi de consecratione sacerdotis agitur, ac ille, qui sacramentum suscipit, perficitur, vt sit idoneus ad sacram functionem, quæ tamen explicatio iuxta Buxtorff. *Lex. Hebr. pag. 417.* cum R. Salomonis *in Comment.* non conuenit, docens *Exod. XXIX. 22.* *איל מלאים* dici, quod eo compleretur & perficeretur actus sacerdotalis, qui tamen ad solam consecrationem se non extendebat. Sequeretur proinde, quod more Pontificiorum consecrationem sacerdotis pro Sacramento, ac proinde tria Sacramenta habuerint Hebræi, quæ omnia perquam falsa sunt. Et quæ porro sequela, consecratio sacerdotis apud Pontificios est sacra, apud Hebræos vox *מלאים* denotat *consecrationes* Pontificis. Ergo *מלאים* denotat Sacramentum. Denique tertium

vocabulum est Chaldaeorum ܠܪ, quod *Secretum* atque *Arcanum* denotat, & de hac voce scribit, Hebræos eiusdem radicem nondum inuenisse; quasi vero non ipsa vox radix esse possit, & omnia nomina a radice quadam necessario descendere debeant. Sicuti igitur hæc sententia nullo fundamento nititur, ita etiam res se habet circa ipsum vocabulum, quando per Sacramentum explicat, quia nempe Sacramentum secreta Dei voluntas, & quia hoc vocabulum secreta denotat, quod proinde idem fit, quod Sacramentum. Verum hæc Sacramenti deriuatio noua est & fictitia, nec enim a veteribus vnquam tali sensu accepta est vox Sacramentum, nec ex sacris literis ea probari potest, vt mox dicetur, siquidem in scriptura V. T. duo Sacramenta, Circumcisio *Genes. XVII. 10.* & Pascha *Exod. XII. 13.* sub nomine אֲוֶרָה solent occurrere, quod tamen tam nudum quam prodigiosum denotat signum *Genes. IV. 15. Exod. IV. 9.* cui vocula בְּרִית interdum adiicitur, sic & iuxta explicationem Bellarmini propter voces *Dan. II. 28.* וְלֹא רָזִי Daniel præcise sacramenta intellexisset. Denique etiam notari meretur, Bellarminum in vno eodemque capite sibimetipsi contradixisse, quando sub eiusdem initium docet, tertiam vocem esse ܠܪ vel ܠܪܐ qua Hebræi sua sacramenta significare solent, & sub finem denique expresse docet, Sacramenta V. T. nunquam vocari ܠܪܐ vel ܠܪ sed semper חֻקִּים & מִלֵּאִים. Et hæc de voce Mysterii occasione deductionis Hoffmannianæ dicta sunt, quibus, testibus Lexicographis, porro addendum, quod sicuti varias Sacramenti in superioribus ostendimus significationes, ita vocis mysterii apud scriptores varias etiam significationes, & deriuationes occurrere, ad quos L. B. remittimus.

§. VIII. Quicquid autem sit, præ ceteris notandum erit, vocem mysterii sæpius quidem in scriptura occurrere, vocabulum autem Sacramentum prorsus esse ἀγέ-
 ϕον, vt fatentur Theologi. Chemnitius *Exam. C. T. P. 2. p. 3. n. 10.* Et quamuis vox Sacramenti in Latina Biblio-
 rum versione occurrat, proprie tamen & specificè non
 usurpatur de externis illis ac visibilibus inuisibilis gratiæ
 signis, Eucharistia nempe & Baptismo, sed a scriptoribus
 ad ea demum translata est, quemadmodum & vox μυσή-
 ϑιον a superstitionis Græcorum ritibus ad meliorem vsum
 in ecclesia accommodata, ac veluti iure ciuitatis sacre do-
 nata est Gerhard. *loc. Theol. Tom. 4. de Sacrament. cap. 1. §. 9. pag. 393.* Quorsum notari meretur sequens de vfu vocis
 Mysterii & Sacramenti Iacob. Altingii *Tom. 5. Anal. Exeget. Catech. Palat. p. 39. b.* iudicium, vbi eleganter docet: Pare-
 um censere vocem Sacramenti ex vetustis versionibus latinis mu-
 tuatam esse, nam ubicunque textus Græcus usurpat μυσήϑιον, posi-
 tum fuit Sacramentum. Et hinc quia Græcis μυσήϑια dicebantur
 hæc signa, iisdem Sacramenti nomen impositum. Illi enim μυσή-
 ϑια dixerunt imitatione Ethnicorum, qui arcana, seu arcane
 significationis sacra & ritus sic appellabant. Verum sic rem non
 illustrarunt, sed obscurarunt, cum Deus in Scriptura longe clarius
 loquatur, quando signa & sigilla nominat. Sed Latini adhuc
 intellexerunt latinam vocem, postquam autem latina lingua per
 Tyrannidem ecclesie Romane facta est quasi authentica, etiam hæc
 vox religiosa euasit, quæ in omnibus linguis occidentalibus fuit
 admissa, non sine superstitione multorum & plurium ignoratione.
 Est barbaræ linguae non latine, 1. Cor. XLV. 19. neque conferrè
 potest cum Amen, Abba, Halleluiab, Zebaoth: nam hæc sunt voca-
 bula usurpationis diuine in authenticis linguis, ast hoc humane
 & ab Antichristi autoritate introductum. Docemur non debere

Sacramentum
 est vocabulum
 ἀγέϕον & gen-
 tile.

Quamuis in
 vulgata occur-
 rat.

nos superiores esse Deo, qui cum clare loquatur, obscuriora non sunt præferenda, attamen sequimur morem, qui non in lingua & vocibus, sed in re significata errores amolitur. Ex quo loco singularis ille usus vocis Mysterii ac Sacramenti, quem multi falso iactitant, præclare potest videri. Cui iungi meretur alius adhuc eiusdem auctoris locus Oper. Tom. 5. Method. Theol. didact. loc. XLV. pag. 105.

Commodiori
ergo uti debe-
remus.

§. IX. Interim non dixero, vocem Sacramenti ex Ecclesia necessario eiiciendam esse, cum bene explicari possit, sed consilium tantummodo erit, vocabulum Sacramenti commode ac cum ingenti ecclesiæ fructu emolumentoque insigni posse reici, quod utinam nunquam esset receptum, quia origo atque occasio multarum controuersiarum fuit, quæ inter Theologos vtriusque religionis, de requisitis, de numero Sacramentorum &c. hætenus agitatae sunt. Hinc ipse etiam Lutherus, *lib. de captiu. Babyl. c. de matrim.* ab hoc nomine non parum abhorrens, inquit: *Non habet vniuersa scriptura sacra hoc nomen sacramentum in ea significatione, qua noster usus, sed in contraria: Vbique enim significat non signum rei sacræ, sed rem sacram, secretam, absconditam. Similiter etiam in lib. de abrogand. miss.* inquit: *Pia & fidelis conscientia merito & digne parcere debet, ne hoc sacrificium appellet, aut credat, quod certissimum est apud Deum, & in scripturis non dici sacrificium, & hoc solum appellet sacrificium, quod constat a Deo vocari sacrificium. Quæ enim furentior temeritas, quam sic os in cælum ponere, ut hoc sacrificium & metum Dei dicas, quod ille non dicit sacrificium & cultum Dei?*

Propter ratio-
nes varias.

§. X. Hisce porro Lutheri testimoniis accedunt aliæ rationes, nempe nomen sacramenti gentile ab hominibus excogitatum esse in scriptura S. non occurrens, nec dignum, ut per illud figilla gratiæ diuinæ explicen-
tur

tur. Sic & pauciores sunt in ecclesia, qui sciunt, quid sacramenti vox denotet: rem autem claram & perspicuam obscura voce denominare, an non inconueniens est? Erudiendi igitur prius erunt homines ratione tam nominis quam rei ipsius: Unde ecclesia non minimum damnum capit, si tyro prius ratione vocum debet informari, cum interim res fidei perdiscere possit. Et posito, tempus non esse respiciendum, valde tamen absurdum est cum erudiendis primum de re militari militiæque iuramento, & deinceps de re spirituali loqui, & conuenientiam harum rerum magno labore ostendere, quæ tamen toto cælo a se inuicem distant. Tandem hoc vnicum instar omnium esse potest, quod iuxta doctrinam Apostoli *1. Tim. VI. 3.* subsistere debeamus in verbis Christi, & Scripturæ sacræ. Si opus fuisset hac voce, Spiritus S. eam non neglexisset. Nihil detrahendum scripturæ sacræ, nihil etiam addendum est. Sed additur aliquid, quando locutiones certæ & sententiæ hominibus obtruduntur, tanquam veritates Theologicæ, licet nullum in scriptura reperiatur fundamentum.

§. XI. Equidem posset quis excipere, in scriptura sacra plures occurrere voces militares, vt legio, & integra spiritualis Apostoli Pauli *πανοπλία. Ephes. VI. 13. sqq. Luc. XI. 22.* sed respondetur, Christus & apostoli ipsi hisce vfi sunt vocibus, nulli tamen easdem locutiones vnquam per modum legis imposuerunt: sed voce Sacramenti nunquam vfi sunt. Insuper illas voces tantum comparationis causa adhibuerunt; nos vero voce Sacramenti non comparationis causa vtimur, quæ enim comparatio inter sacramentum, seu iuramentum militis, & sigilla visibilia inuisibilis gratiæ Dei? Sed vt ipsum negotium illud, eiusque essentiam & qualitates denotet.

Obiectio I.

Responsio.

Obiectio II.

Responsio.

§. XII. Perget forte alius, tantæ tamen amplitudinis esse libertatem Christianam, vt sine scandalo ecclesiæ hac voce vti licuerit, sic & summam necessitatem ad prædicandum euangelium inter gentes vsum huius vocis introduxisse, quia in S. scriptura talis vox generalis eucharistiam & baptismum coniunctim denotans non occurrat, & tamen opus sit, vt eiusmodi vox habeatur. Hisce vero reponimus libertatem Christianam ad inutilia & absurda se non extendere, etenim libertas Spiritus a licentia carnis probe discernenda, sic & libertas Christiana non est licentia in ecclesia quælibet agendi, quæ cui-libet libent, aut nouas introducendi doctrinas humanas, sed est ius, quo vere credentes a seruitute peccati, tyrannide Diaboli, maledictione legis, & æterna morte, quin & a iugo ceremoniarum Leviticarum, humanarumque traditionum, per Christum sunt liberati Hutter. *Comp. Theol. loc. 18. q. 7.* Deinde falsum est, necessitatem hoc nomen introduxisse; potuerunt enim Apostoli prædicare euangelium inter gentes sine hac voce, nam tempore Apostolorum vox illa hoc sensu omnino fuit incognita. Nec necessum est, vt eucharistia & baptismus vno communi nomine appellentur. quid quod & aliud commodius nomen non desit? vti mox dicemus.

Obiectio III.

Responsio.

§. XIII. Alius porro addet, sufficere, vocabulum non esse ἀντίγραφον, quamuis sit ἀρχαγον, & licet vox sacramenti non κατὰ ῥητὸν inueniatur, tamen κατὰ διάνοιαν in S. scriptura possit occurrere. Sed primo hoc plane non concludit, siquidem hac ratione quam plurimas excogitare possem voces, quæ non contra scripturam sunt, sed per διάνοιαν ex S. scriptura eruuntur, quo ipso tamen nihil aliud efficeretur, quam vt conscientia nouis

uis dogmatibus grauentur, & occasio nouis controuerfiis & litibus suppeditetur. Deinde ostendas, quæso, quomodo per *διάνοιαν* scripturæ sacræ vox sacramenti conveniat. Si dixeris, quia sacramentum idem est, quod mysterium, cuius vocis in scripturis fit mentio, respondeo, falsum hoc esse, quia iuramentum militare & mysterium non sunt synonyma, hinc commentum Doctorum est, sacramentum & mysterium esse idem. Et si sacramentum pro mysterio habendum, cur non omnia mysteria dicuntur sacramenta? Hoc ipso ergo non probatur, sacramenti significationem specialem, qua pro sigillis externis inuisibilibus gratiæ accipitur, fundamentum habere in scriptura sacra.

§. XIV. Verum posset quis porro nobis obicere, & obiectio IV. tamdiu recte retineri vocem sacramenti, quamdiu alia non datur commodior: ast haud adeo incongruum fuisse *Responsio.* puto, si *media* aut *sigilla salutis* nuncupassent. Ac licet quis dixerit, hasce voces esse nimis generales, nec conceptum specificum ratione baptismi & eucharistiæ habere, ille dicat, quæso, conceptum specificum vocis sacramenti, ostendat hanc vocem tam late non patere, cuius contrarium tamen apud omnes est in confesso. Nos vero nec pro hac nec pro illa voce multum pugnabimus, quia, ut supra dictum, tali voce non est opus, cum res nihilominus satis intelligi possit, ea vero eiusmodi nominibus potius obscuretur.

§. XV. Hisce vero rationibus satis prægnantibus iam præmissis, ordinis ac instituti nostri ratio requirit, ut & rationes, quibus Bellarminus *T. 3. lib. 1. cap. 7.* probare annititur, nomen sacramenti esse usurpandum & conservandum, examinemus: (I) igitur est, quia in scriptura occurrit vox *μυστήριον*, quæ latinis idem est, quod sacramentum.

Verum

refutatur.

Verum falso nititur principio hæc ratio, etenim falsum est, Latinis sacramentum idem esse, quod Græcis mysterium, quia hac ratione omne illud, quod in Scriptura mysterium dicitur, dicendum esset sacramentum proprie dictum: ac proinde plura darentur sacramenta, quam septem, sicuti teste Chemnitio *Ex. conc. Tr. pag. 2. n. 9.* ipse etiam fecit Augustinus, qui plura quam septem numerat.

Loca scripturæ
a Bellarmino
adducta ex-
penduntur.

§. XVI. Inter varia autem scripturæ loca primum adducit illum, quo & matrimonium sacramentum esse probare nititur, ex Ephes. V, 32. Verum quamvis vetus interpres hoc in loco vocabulum sacramenti loco mysterii adhibuerit, haud tamen poterit dici, quod idcirco hoc vocabulum sit *ἡ γαμὸς*, ac propterea in ecclesia vtendum conseruandumque. Quapropter ipse Bellarminus l. c. etiam fatetur, se ex scriptura non posse probare, nomen sacramenti, vt est nomen specificum & proprium sacramentorum, nusquam enim in scriptura baptismum aut eucharistiam mysterium vel sacramentum appellari. Ita res quoque se habet circa reliqua loca, vbi vulgata loco mysterii vocem sacramenti adhibet, qualia sunt *Daniel. II. Apoc. XVII. & 2. Thess. II.* Inepta enim est sequela. Hoc vel illud scripturæ S. vocabulum vulgata explicauit per tertiam aliquam vocem, ergo hæc ipsa vox in scriptura occurrit.

Bellarmini
Obiectio II.

§. XVII. Hancce primam Bellarmini rationem excipit (2) Patrum consensus, nempe Tertulliani *de præscript. cap. 16. & lib. I. in Marcion.* Cypriani *lib. 4. cap. 17.* Hilarii *in Psalm. 121.* Hieron. *in Ezech. cap. 44. & in Malach. cap. 1.* August. *Epist. 118. & lib. 2. Doctr. Christ. cap. 3.* ex quibus Patrum sententiis colligit, nomen hoc esse antiquissimum. Sed quamvis hoc concedamus, esse vocabulum anti-

refutatur.

antiquissimum, inde tamen non sequitur, illud quoque perpetuo esse retinendum, etiamsi in scripturis non haberetur. Deinde patres hac voce non eo sensu vsi sunt, vt faciunt Pontificii & nostri, sed ipsis sacramentum nihil aliud significat, quam mysterium.

§. XVIII. Denique (3) instat Bellarminus, omnes Bellarmin. Ob-
iectio III. tamen linguas vulgares, vt Italica, Gallica, Hispanica, Germanica, & alias hoc vocabulum in ecclesia latina retinuisse. Verum enim vero, si statum ecclesiæ quocun- Reiicitur, que saltem modo perpendimus, cuilibet statim apparebit, multa per ignorantiam & simplicitatem in ecclesia communiter recepta esse, quæ tamen nihilominus abrogari possunt & interdum debent. Hinc vsu receptum fuit, donec veniret Lutherus, qui abolendum ex ecclesia esse voluit hoc vocabulum, sicuti §. VIII. iam diximus, & nullum certe est dubium, eundem tempore Reformationis cum reliqua Pontificiorum doctrina ex ecclesia euangelica hoc vocabulum penitus reiecit, nisi Zwinglius *L. 16. de ver. & fals. relig.* dixisset, se nolle ob hoc nomen tumultuari, aperte tamen illud reprehendens ac optans, vocem istam sacramenti Germanis nunquam fuisse receptam. Interim Zwinglius tantus huius vocis non fuit inimicus, quemadmodum Lutherus & Carolstadius, qui *lib. de imag. & Sacrament.* Lutherum secutus, expresse contra nomen Sacramenti egit. Sic & negari non poterit, Philippum Melanchthonem *in loc. comm. anno 21. & 22. editt.* caput de sacramentis agens, inscripsisse de signis, ibique dixisse: Quæ alii Sacramenta, nos signa appellamus. Verum postea Lutherus priorem sententiam suam mutauit & reuocauit: Cui rei an non dissensiones cum Carolstadio & Zwinglio causam dederint, sanioribus iudicandum relinquo.

Ex recepto usu
vocis orta est
controuersia
de numero Sa-
cramentorum.

Et de matri-
monio, an sit
sacramentum.

Quid sit sacra-
mentum.

Non audent
hoc definire
Pontificii.

Definitio ex
mente Theo-
logorum tra-
dita.

§. XIX. Quod si itaque abstinuissent in ecclesia a voce sacramenti, non dedissent occasionem controuersia, quæ de numero Sacramentorum inter Pontificios & nostrates vehementer agitata est, quam tamen hic repetere non existimamus operæ pretium, nec scopo nostro conueniens. Orta hinc etiam est controuersia de matrimonio, an non hoc quoque ex numero Sacramentorum sit? Quod Pontificii affirmant, nostri vero unanimiter negant, pro quorum partibus nos etiam stare non dubitamus.

§. XX. Ut autem ordine procedamus, prius videndum est, quid sit Sacramentum proprie dictum, & quæ eius requisita, deinde quibus rationibus nostri vtantur, quibus tandem rationes Pontificiorum cum debita censura subiiciemus. Verum titubant ipsi Pontificii & valde diuersimode hac de re loquuntur, quorum alii vt Ockam Maior & Richard. in 4. dist. 1. simpliciter negant, definiri posse Sacramentum; alii vero, vt Sotus dist. 1. qu. 1. art. 2. Scotus dist. 1. qu. 2. imperfectam tantum dari posse definitionem concedunt; alii denique cum Martin. Ledesmio Tr. de sacram. in gen. qu. 1. art. 2. Sacramentum proprie definiri posse asserunt; imo & ipse Bellarminus Tom. 3. lib. 1. cap. 10. hæsitat, & non nisi moraliter & suo tantum modo definiri posse Sacramentum fateatur. Et reuera cum sacramentum in hoc significato, quo a Theologis accipitur, nihil aliud sit, quam ens rationis, vtique difficile erit, illud accurate definire. Dabimus tamen definitionem seu descriptionem potius, menti Theologorum congruam, quæ hæc est: *Sacramenta sunt sacra, in oculos incurrentia signa ac sigilla inuisibilis gratiæ diuinæ a Deo instituta, annexam habentia promissionem gratiæ.* Aut iuxta D. Tileman. Heshusium Exam. Theolog. loc.

XIV. Sacramentum est actio ab ipso Deo in N. T. instituta, annexa promissioni gratiae de gratuita remissione peccatorum, donanda propter Christum, ut eam nobis obsignet, & tanquam pignore confirmet, utque per hoc medium Deus in nobis sit efficax ad salutem & singulis applicet promissionem.

§. XXI. Facile inde patet, quænam sint vera sacramenti requisita, quæ Augustinus tract. 80. in Iohann. his verbis comprehendit: Accedit verbum ad elementum, ac fit sacramentum. Vnde duo resultant requisita, nempe, ut sit (1) elementum quoddam externum, seu signum visibile, certo tractandum ritu; (2) verbum, quod cum iterum promissionis vel mandati, hinc tria communiter statuuntur requisita: scilicet (1) elementum, seu signum externum visibile, (2) institutio diuina & mandatum (3) promissio gratiæ iustificantis. Quia in parte cum nostris conueniunt Pontificii, quamuis illi iuxta Bellarm. lib. 1. cap. 9. de sacram. octo requisita desiderent, hæc tamen tanquam maxime necessaria agnoscunt, Bellarm. lib. II. de Effect. sacram. cap. XXIV.

Quæ sint requisita Sacramenti?

§. XXII. Quod si itaque hæc applicemus, nemo facile tam alienatæ mentis erit, ut non intelligat, minime omnium hæc quadrare ad matrimonium, vnde sua sponte consequitur, matrimonium non recte dici posse Sacramentum. Deficit enim elementum, seu signum externum visibile. Gerhard. de coniug. §. 17. p. 22. Equidem Bellarminus de Sacram. matrim. cap. 6. putat, personas non solum materiam, circa quam, sed ex qua esse quamuis iterum de hac materia ingens Pontificiorum sit controuersia. Verum quomodo personæ hic pro elemento haberi possint, non adparet. Personæ recipiunt hoc Sacramentum ex mente Pontificiorum, quomodo itaq; possunt esse materia Sacramenti? Melch. Ca-

Probatur, illa requisita non conuenire matrimonio.

Quia deficit Elementum.

nus *Loc. Theol. lib. 8. c. 5.* Sed dixerint forte Pontificii, copulam carnalem esse illud signum externum, quia in *Can. 16. caus. 27. qu. 2.* dicitur: *non est dubium, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commistio sexus non docetur fuisse, & in sequenti cap. 17. ibid.* Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta, ut prater commistionem sexuum non habeant in se nuptiæ coniunctionis Christi & ecclesie sacramentum, non dubium est, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur, non fuisse nuptiale matrimonium. Enimuero, ut taceam, quam impium sit hoc assertum, illud tantum adiicio, quod quam plurimi ex aduersariis hoc fundamentum non agnoscant, & hac ratione matrimonium a stupro & fornicatione impiorum hominum non sit distinctum.

Nec adest
mandatum
diuinum,

§. XXIII. Sed & secundum requisitum deficit, scilicet mandatum diuinum. Equidem matrimonium a Deo esse institutum, nemo dubitabit, *Hülseman. in extens. Brev. Theol. c. 21. tb. 5.* Gerhard. *Loc. de coniug. §. 41.* Sed hic quæritur, an a Deo ut sacramentum, & quidem Noui Testamenti sit institutum? Quod ex nullo scripturæ loco probari potest. Gerhard. *loc. de coniug. §. 18. & 23.* Annon iam in veteri testamento institutum? quo iure ergo pro sacramento noui testamenti potest venditari? Deinde, ubi quæso est mandatum diuinum, quod ad Sacramenta requiritur? Hoc sine vlllo dubio deficit, alias grauissime peccaret, qui in coelibatu manet, quod tamen falsum.

Nec promissio
gratiæ,

§. XXIV. Tandem & nulla adest specialis promissio gratiæ, talis scilicet, quæ in Sacramentis exigitur, ubi per gratiam intelligitur remissio peccatorum, & iustificatio ac in fide confirmatio. *Luth. lib. de captiu. Babyl. c. de matrim.* Calvin. *lib. 4. instit. c. 19. §. 39.* Chemnit. *Exam.*

C. T.

C. T. p. 2. 1220. Quamuis enim dici non possit, matrimonium piorum gratia diuina & benedictione destitui, interim tamen hoc de illa speciali gratia, quæ in sacramentis exigitur, intelligi non potest, cum matrimonium per se non possit esse medium consequendi remissionem peccatorum. Neque omne illud negotium, quod habet generalem promissionem gratiæ & benedictionis, statim pro sacramento habendum, alias omnia officia Christianorum essent sacramenta.

§. XXV. Expositis itaque fundamentis nostræ sententiæ, nunc examinemus rationes aduersæ partis, secuturi Bellarminum, cuius inter Pontificios magna est autoritas. Hicce vero ex tribus potissimum fontibus probat, matrimonium esse sacramentum proprie ita dictum, nempe scriptura S. patribus, & ratione. Itaque probat ex sacris litteris, & quidem ex Epistola Pauli *ad Ephes. V. 32.* vbi matrimonium seu viri & mulieris coniunctio expresse sacramentum dicitur, qui locus omnis probationis Pontificiorum columna & basis quasi est. Sed quis non videt, Pontificios versione vulgata esse deceptos, quæ loco mysterii vocem sacramenti adhibuit, non enim mysterium ac sacramentum vnum idemque esse, supra iam ostendimus.

Bellarmini
argumenta
contraria.

[1] Primum ex
S. S. vbi ma-
trimonium
(1) dicitur Sa-
cramentum.

Respondetur.

§. XXVI. Verum cum viderit Bellarminus hoc argumento nihil se efficere, hinc subiicit, ex sola sacramenti voce non probari, matrimonium esse sacramentum, proprie dictum, sed tantum id, quod probandum suscepit, matrimonium esse signum seu symbolum aliquod sacrum, non autem contractum mere civilem, quia scilicet iuxta interpretes veteres dicti loci vt Ambrosium, Hieronymum, Gregorium Nazianzenum, Chrysostomum, Theophylactum, Augustinum, Apo-

[2] Symbolum
sacrum.

Respondetur.

stoli verba: *Sacramentum magnum*: coniugio humano viri & sceminæ, non autem coniunctioni Christi & ecclesiæ tribuatur. Verum iam singuli quidem euoluen- di essent patres, vt videremus, an Bellarminus sincer- e nobiscum egerit, sed cum instituti ratio non ad- mittat, vt primo hoc capite nimis simus prolixi, ponam omnia loca, se eo quo vult modo habere, exinde tamen nullum pro veritate sententiæ argumentum validum duci potest, cum non autoritatibus, sed rationibus pug- nandum sit. Quod si ergo ipsum textum, qui ita se habet: τὸ μυστήριον τῆτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, consulamus, is sane manifesto docet, Paulum non coniugium, sed arcanam Christi coniun- ctionem cum ecclesia mysterium nuncupare, quia ver- ba, ἐγὼ δὲ λέγω, expresse euincunt, per mysterium se non intelligere matrimonium, sed vnionem Christi cum ecclesia; differt ergo matrimonium a mysterio, vt si- gnum a re signata. Vnde frustra Bellarminns putat, ad- versarios suos ex hoc ipso textu posse refelli, cum enim Apostolus dicat, sacramentum hoc magnum est, illud pronomen hoc referri debere necessario ad id, quod pro- xime præcessit, esse enim demonstrationem eius rei, de qua agitur; proxime vero præcessisse: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt in carne vna*. Enimuero responsionem ad hanc obiectionem sup- peditat Augustinus lib. 1. c. 21. de nupt. & concept. vbi hunc locum sequentem in modum explicat: *Et ne quis istam magnitudinem sacramenti in singulis quibusque hominibus uxores habentibus intelligeret: Ego autem, inquit, dico in Chri- sto & in ecclesia, quod est hoc sacramentum magnum, erunt duo in vnā carnem*. Imo perinde est, siue pronomen hoc ad sequentia, siue ad antecedentia referatur. Si enim iuxta men-

mentem Pauli ad sequentia illud referas, res per se clara est; quod si vero iuxta sententiam Bellarmini ad antecedentia, probe notandum erit, non solum verba illa: *Erunt duo in carnem vnam*, præcessisse, quod ratione Christi atque ecclesiæ quam maxime mysterium dici potest, sed & mentionem dilectionis Christi & ecclesiæ *ibid. v. 23. seqq.* vid. Chrysostom. *ad b. l.*

§. XXVII. Interim non inficias ibo, hominum coniugia etiam repræsentare quidem magnum illud mysterium, nempe Christi & ecclesiæ coniugium, sed absurdum esset; si quis imaginem quandam hunc vel illum repræsentantem, ipsum hominem dicere vellet. quicquid enim aliquid repræsentat, non est illud ipsum; quare nec mysterium repræsentans, ipsum quoque est mysterium. Sit igitur, matrimonium esse signum rei cuiusdam sacræ coniunctionis, nempe ecclesiæ atque Christi, hinc tamen non ad speciale quoddam descendere poteris signum, putans, si est signum, necessario esse signum sacramentale. Non enim ab vniuersali ad particulare valet consequentia.

Conceditur,
coniugium esse
signum Christi
& ecclesiæ.

Non tamen
sacramentale.

§. XXVIII. Quemadmodum igitur nullius hæc probatio est momenti, nec vlllo euinci potest modo, matrimonium esse signum sacramentale, multo minus actionem sacramentalem, proprie ita dictam, per quam gratia reconciliationis ac peccatorum remissionis applicetur & obsignetur. Sic miror Io. Gerhard. *loc. Theol. Tom. 7. p. 54.* concedere generali cuiusdam vocis significatione, matrimonium vocari posse sacramentum. Etenim hæcce loquendi libertas immatura nouarum iterum potest esse controuersiarum origo, quas tamen potius omni modo euitare tenemur.

Hinc Bellar-
minus nihil
probat.

Notatur Ger-
hardus.

§. XXIX.

[3] Habens
promissionem
gratiæ.

Ad quod re-
spondetur.

Respondetur
reliquis locis,
quæ vrgent
Pontificii.

§. XXIX. Tertia pars sacramenti proprie ita dicti, iuxta Bellarminum est promissio gratiæ iustificantis, ut igitur & hanc in matrimonio ostendat, per qualemcunque consequentiam eandem itidem ex dicto ad Eph. loco probare annitur. Nervus autem huius probationis consistit in eo, quod inter virum atque mulierem spiritualis etiam detur coniunctio, quam tamen nullo modo poterit probare; etenim ad signum cuiusdam rei non pertinet, ut essentiam ipsius habeat rei, alias imago hominis non posset esse signum eiusdem, nisi etiam de essentia quidpiam habeat. Et quod futuri Christi dantur in V. T. signa, quæ tamen nihil spirituale habent. Deinde licet inter quosdam coniuges præter coniunctionem corporum sit etiam spiritualis coniunctio, inde tamen non generaliter hoc de omni matrimonio asseri potest. Quid quod nulla etiã sit consequentia, inter coniuges est spiritualis coniunctio, ergo matrimoniũ habet promissionem gratiæ iustificantis. sane non intuitu matrimonii, sed intuitu fidei hanc gratiam consequuntur: Fides enim habet promissionem gratiæ, non matrimonium, nec enim iustificatur, qui non credit, etiamsi coniugium inierit. Certe igitur miror, Pontificios suam sententiam ex aliis scripturæ locis confirmare velle, ut *1. Tim. II.* nam quamvis Deus nonnullis coniugibus suam largiatur gratiam, ut spiritualiter animi coniugum uniantur, diuinamque experiantur benedictionem, non tamen spiritualis hæc unio sacramentum dici potest. Nec magis ad rem facit dictum *1. Cor. VII.* ubi matrimonium donum Dei Apostolus dicit, ut ipsam virginitatem, & *1. Thes. IV.* ubi coniuges hortatur, ut abstineant a fornicatione. Colligat enim quilibet ex hisce dictis, si potest, contra nos; sane absurda est conclusio, si dixerò, quic-

quicquid est donum Dei, & ad quod Apostolus fideles adhortatur, illud est sacramentum.

§. XXX. Sed progredimur (2) ad consensum patrum, quo Bellarminus itidem frustra probare conatur, matrimonium esse sacramentum. Ne nos detineamus in adducendis verbis patrum iisque explicandis, quod instituti ratio non permittit, facile concedere possumus, patres interdum matrimonium dixisse sacramentum, sed notum est, patres nomine sacramenti in latiori & impropria significatione uti, quatenus idem est, quod mysterium, ut adeo nobis hac in parte non aduersentur. Deinde iam supra monitum, non hic, quid senserint patres, sed quid senserit Spiritus Sanctus, videndum.

Alterum Bellarmini argumentum, consensus patrum, Ad quod respondetur.

§. XXXI. Cum autem de Augustino imprimis inter nos & Pontificios sit controuersia, an matrimonium dixerit esse sacramentum proprie ita dictum, non possum, quin locum sequentem Chemnit. *Exam. Concil. Trid. p. 2. p. 421.* addam: *Veteri ecclesie, inquit, prorsus ignota est hæc disputatio, matrimonium esse sacramentum Noui testamenti, sicut & baptismus & cæna Domini. Augustinus defensurus coniugium aduersus Hieronymi criminationes disputat, tria esse coniugii bona, prolem scilicet, fidem coniugalem & Sacramentum. Intelligit autem Sacramentum, mysticam significationem coniunctionis Christi & ecclesie. Et propter illud Sacramentum dicit, in N. T. polygamiam non esse licitam, sed legitimas nuptias esse coniunctionem indissolubilem vnius viri & vnius femine. Ita lib. de fide & operibus c. 7. inquit: In ecclesia nuptiarum non solum vinculum, verum etiam Sacramentum, ita commendatur, ut non liceat uxori, virum alteri tradere. Et lib. de bon. coniugal. cap. 18. inquit: In nostrarum nuptiis plus valet sanctitas matrimonii, quam fecunditas uteri.*

Augustini verba explicantur.

D

Et

Et quam modeste loquitur, cum inquit: Quod in Christo & ecclesia est magnum, hoc in singulis quibuscunque viris & uxoribus est minimum, sed tamen coniunctionis inseparabilis sacramentum. Hoc veromodo & hoc sensu Augustinus pronunciat, etiam polygamiam veterum fuisse sacramentum lib. de bono coniugali cap. 18. Sicut sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis significauit futuram multitudinem Deo subiectam in terrenis omnibus gentibus, sic sacramentum singularium nuptiarum nostri temporis significat unitatem omnium nostrorum subiectam Deo futuram in una caelesticiuitate. Longe aliud igitur Augustinus intelligit, quando loquitur de Sacramento matrimonii, quam quando Pontificii disputant, matrimonium esse unum ex septem sacramentis N. Testamenti vere & proprie, sicut est baptismus & cœna Domini. Fumos igitur Pontificii vendunt, quando disputationes suas de sacramento matrimonii ex Augustino confirmant, eo quod ipse matrimonio tribuerit appellationem sacramenti. Hæc Chemnitius: quibus addimus, Augustinum, vbi de sacramentis proprie ita dictis agit, Eucharistiam ac Baptismum tantum numerare Epist. 118. ad Ian. Euolui præterea meretur Forbesius Instruct. Hist. Theol. lib. 9. c. 8. qui sententiam patrum de hac controuersia fuse eruditeque exposuit.

Tertium Bellarmini argumentum a ratione desumptum
Ratio. I.

§. XXXII. Denique (3) matrimonium esse sacramentum, proprie dictum, ipsa probat Bellarminus ratione, inquit: Matrimonium Christianorum est unius tantum cum vna, & omnino insolubile, ac proinde esse Sacramentum conferens gratiam proprie dictam. Et hæc ratio in forma ita se habet: Quicquid est unius tantum cum vna coniunctio insolubilis, illud est sacramentum proprie dictum, atqui matrimonium, &c. Sed maior propositio est falsa, & mera petitio principii, contrarium enim supra satis probauimus. Conferri ad hanc

Cui responde-
tur,

ra-

rationem merentur ea, quæ Marc. Anton. de Dominis de Republ. Eccles. lib. 5. Cap. II. §. 44. p. 448. eleganter differit, quorsum nos breuitatis causa remittimus.

§. XXXIII. Altera Bellarmini ratio est finis matrimonii in procreatione sobolis & remedio contra fornicationem consistens. Ad procreationem vero sobolis pertinere putat educare ac instituere, & in hoc hominū coniugium a coniunctione bestiarum differre, cum proles non instituant. Hocce vero instituendi parentum officium iuxta regulas rationis omnibus gentibus esse commune, instituere autem in fide ac religione, vt viua atque vera Ecclesiæ membra efficiantur, ad solos pertinere Christianos, adeoque gratiam singularē hoc requirere. Verum si argumentum inde formari deberet, tale esset: Quicquid gratiam Dei requirit, illud est Sacramentum. Sed hæc propositio perquam falsa est, nam primo Chemnitius *loc. cit.* satis superque iam ostendit, quamlibet Dei gratiam non sufficere ad sacramentum, sed Euangelii propriam ritui externo de peccatorum remissione annexam. Deinde idem haud dubie finis matrimonii fuit in Veteri Testamento, nec minus ibi requirebatur gratia diuina ad institutionem liberorum, qui in vera fide & religione pariter educari debebant *Deut. VI. 7 XI. 19.* ergo oportet vt iam tum fuerit sacramentum. Quod si concederetur, non dici posset matrimonium esse sacramentum Noui Testamenti. Non ergo sufficit, requiri gratiam, sed gratiam conferre debet, quod dici de matrimonio nequit. Nam si hoc gratiam conferret, non tam praua posset esse educatio liberorum inter Christianos, vti hodie cernitur. Quid quod optimi etiam parentes sæpe maxime immorigeros habeant liberos?

Ratio II.

Respondetur.

Ratio III.

Cui responde-
tur.

§. XXXIV. Tertiam rationem sumit Bellarminus a ritu & ceremoniis, inquiens: iam ab exordio Ecclesiæ matrimonium inter res sacras habitum esse, & inter sacrorum solennia per sacerdotem ministerium celebrari solitum, nec patres vnquam cum rebus sanctissimis matrimonium coniunxisse, si esset contractus humanus. Sed primo responderetur, nondum hoc expeditum esse, ab exordio ecclesiæ vsitatam fuisse benedictionem sacerdotalem, ceu demonstrabimus infra Cap. III. Deinde falsa est propositio, quod ab exordio & a Patribus rebus sanctissimis iunctum, illud est sacramentum, alias enim omnia negotia sacra essent sacramenta, maxime quæ fiunt per sacerdotes, vt conciones, orationes &c. Similiter se res habet circa ministerium sacerdotum, etenim nemo, qui sanæ mentis est, a ministerio sacerdotis ad sacramentum concludet, siquidem sacerdotum ministeria se non solum ad sacramenta extendunt, sed ad quaslibet alias Ecclesiæ res.

Ratio IV.

§. XXXV. Denique quarta Bellarmini ratio est consensus totius Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, quamuis autem in superioribus iam ex eodem adduximus consensum Patrum, ex quo suam itidem defendere conatur sententiam, in hoc tamen præprimis notari meretur, quod ipse suam incertitudinem de consensu Patrum Primitiuæ Ecclesiæ prodat, inquiens: *Ecclesiæ totius consensum haberi ab annis saltem quingentis, nam a tempore Magistri sententiarum omnes Theologi summo consensu docuerunt, septem esse nouæ legis sacramenta, & inter ea matrimonium semper numerarunt.* Ex quo apparet, eundem de Patribus ante Lombardum non fuisse satis certum. Hunc Ecclesiarum consensum piis ac modestis Christianis omnino sufficere debere existimat, etiam si argumentum præterea nullum

nullū haberent, quamuis enim in scripturarū & Patrum explicatione facile lapsus possit committi, Ecclesiam tamen nunquam deficere neque errare, & hoc tam aperte, tam luculenter, tam diserte ab ipso Christo & eius Apostolis dictum esse, vt nihil clarius, nihil apertius, nihil expressius dici possit. *Matth. XVI. 1. Tim. III.* Sed hoc Respondetur. ipsi plus obest quam prodest, nam primo loco Lombardum adducit, & post eum turbam Scholasticorum, Pontificum, & Conciliorum, quo pacto tacite fatetur, per mille & centum annos post Christum, consensum hunc Ecclesiæ non adfuisse. Cum autem a quingentis annis corruptiones Ecclesiæ plurimum inualuerint, quid mirum, si etiam hic error in eam peruaferit? Nec est novum, concilia maxime illis temporibus, errores multos aut firmasse, aut inuenisse, non enim concilia, sed larvæ conciliorum ea fuerunt. Quod autem de infallibilitate Ecclesiæ adducit, ad id iam satis responsum est a nostris, vt plura nunc addere sit superuacaneum. In scriptura autem altum de hoc sacramento esse silentium, a nobis supra sufficienter demonstratum est.

§ XXXVI. Hæc omnia autem longe fusius deduci potuissent. Verum cum innumera hac de re extent nostrorum Theologorum scripta, malimus quam brevissimis nos hac in parte expedire, & de cetero lectorem ad Theologos remittere. Ad prægustum vero aliquem de hac controuersia capiendum, hæc forte sufficere poterunt. Nos iam ad specialiora progredimur, reliquias huius principii nunc ordine exposituri.

Remittitur
Lector ad scri-
pta Theologo-
rum,

CAP. II.

DE

RELIQUIIS SACRAMENTI IN
CAUSIS SPONSALIORUM.

§. I.

Ingressus,

Postquam itaque in præcedenti Capite ipsum Pontificiorum dogma expositum & reiectum est, nunc ad rem ipsam accedimus demonstraturi, quam variæ illius principii reliquiæ apud nos remanserint, quæ ex nullo alio solido principio, quam ex isto deriuari possunt. Sed ut ordine procedamus, prius illa, quæ circa sponsalia occurrunt, sistemus & quantum fieri potest, perspicue demonstrabimus, in multis casibus, communis sententiæ, cui tam pertinaciter insistent Doctores, & quam nimis improuide receperunt Consistoria nostra, vix aliam rationem quam sacramenti subesse.

Causæ matrimoniales communiter dicuntur spirituales,

§. II. Liceat autem, antequam ad specialia progrediamur, prius illam Doctorum sententiam perpendere, qua causas matrimoniales inter spirituales referunt nostri. Equidem illud fateri coguntur, causas matrimoniales non pure spirituales esse, attamen eas nec pure ciuiles, sed mixtas, h. e. partim spirituales, partim ciuiles esse, statuunt. Quam sententiam defendit Carpzou. *Iurispr. Eccles. l. 2. d. 1. n. 17. seqq.* Finckelthaus *de Iure Patron. c. 4. n. 16.* alique. Hinc etiam porro statuunt eatenus illas causas spectare ad iudicium ecclesiasticum, quatenus sunt spirituales.

& ad iudicium Ecclesiasticum spectare.

Quæ tamen sententia est

§. III. Quodsi autem illam sententiam accurate examinemus, facile apparebit, eam pertinere ad reliquias reie-

reiectionis principii, quod matrimonium sit sacramentum: ex reliquiis sacramenti.
 Ita Zieglerus *ad Lancell. lib. 3. tit. 1. §. 3. ad verba: qualis est matrimonii*: eandem quidem sententiam retinet, causas sc. matrimoniales esse mixtas, & ita aliquando ad forum ecclesiasticum, aliquando ad forum seculare pertinere, sed fatetur tamen, hoc descendere ex falso illo principio. Verba eius hæc sunt: *Potissima autem ratio, quod cause matrimoniales iurisdictione magistratus civilis de iure Canonico eximantur, videtur esse ista, quod inter Canonistas matrimonium habeatur pro sacramento; Sed quam ineptum hoc sit & ἀθεόλογον, ostendimus lib. 2.* Vnde etiam Finckelthaus *cit. loc.* dicit: *Ratio secundum Canonistas est, quia matrimonium est sacramentum. Ratio nostratum est, quia licet matrimonium sacramentum esse negetur, causa tamen matrimoniales quantum ad institutionem & mysterium ecclesie sunt spirituales.* Quibus ultimis verbis tamen nihil aliud efficit Finckelthaus, quam ut ostendat nos quidem non tam crasse statuere illud sacramentum, subtilem tamen eius rationem adhuc superesse, quæ tantum alio colore tineta. Clario-
 ra extant vestigia sacramenti in Carpzovio, quando *d. tr. l. 2. d. 21. n. 7, 8.* hæc verba habet: *Idque eo magis, quia matrimonium non est contractus tantummodo civilis, sed res conscientie, & tale negotium, cui NB. character spiritualis est impressus, quippe fœdus matrimonii sanctissimum non tam a contrahentium consensu, quam Dei autoritate & voluntate dependet; estque NB. hinc matrimonium de causis spiritualibus siue ecclesiasticis.* Vbi, ut certo certius constet, unde sua principia hauserit, statim pro demonstratione sententiæ suæ allegat *cap. 9. X. de hæreticis*, in quo capitulo matrimonium dicitur sacramentum, unde probare vult matrimonium esse de causis spiritualibus. Agnoscunt autem ipsi pontificii, præter sacramentū nihil spiritualitatis inesse
 ma-

matrimonio, sed esse merum contractum : hinc Thom. Thamburinus *Theol. Moral. l. 8. tr. 5. c. 1. n. 5.* dicit, matrimonium fidelium esse contractum naturalem & simul sacramentum, atque sequenti n. 6. asserit, matrimonium a fidelibus iniri posse, vt contractus tantum, & non vt sacramentum. Eodem modo Couarruius *Tr. de Matrim. P. 2. c. 7. §. 1.* asserit, matrimonio, per verba de præsenti inter fideles contracto ante copulam carnalem nullam aliam sanctitatem inesse, quam quæ dependet ex sanctitate sacramenti. Add. M. Anton. de Dominis *Tr. de Rep. Eccl. l. 5. c. 11. n. 1. in fin.* Cum itaque ex his pateat iure Pontificio ideo spirituales dici causas matrimoniales, quia matrimonium est sacramentum, & extra hunc respectum, matrimonium esse contractum mere naturalem, vnusquisque videt, qui non omni lumine orbatus est, vnde fluat illa sententia nostratum, qua matrimonium ad causas spirituales referunt, & illi characterem spirituales impressum esse, asserunt.

Respondetur
rationibus
communis
sententiæ.

§. IV. Sed vt eo melius constet, hanc sententiam esse ex reliquiis papismi, videamus, in qua parte matrimonii debeat consistere illa spiritualitas. In tribus illam consistere dicit Carpzovius *d. l. 2. def. 1. n. 17.* & (1) quidem in institutione & mysterio ecclesiæ, qua in re conuenit cum eo Finckelthaus in verbis supra adductis. Verum, quod ad institutionem diuinam pertinet, nulla omnino est consequentia: hoc negotium a Deo institutum est, ergo est spirituale. Etiam procreatio sobolis a Deo instituta, quis vero illam spirituales diceret? liberos parentibus debere obsequium, & subditos magistratui, a Deo institutum est, ergo hoc negotium est spirituale? Omnia officia hominum inter se, ex instituto & mandato Diuino fluunt, itaque omnia sunt spiritualia; quid

quid inconuenientius dici potest? Porro negamus matrimonium in se esse mysterium, nec vllibi in sacris literis hoc dicitur, nam quando Apostolus *Eph. V. 32.* dicit; *mysterium magnum est*, addit expresse, *loquor autem de Christo & Ecclesia.* Est itaque matrimonium non ipsum mysterium, sed tantum externa figura mysterii illius, quod est inter Christum & Ecclesiam. Vti autem figura non est res figurata, nec umbra ipsum corpus, ita matrimonium non est ipsum mysterium. Potest enim res mere secularis & ciuilis signum & figura esse magni mysterii spiritualis, cum tamen illa ideo naturam suam non amittat. Addit Carpzouius, *dici tamen Deum expresse interuenire, & coniuges copulare*, sed vnde hoc probare velit, non video, an enim in matrimonio Deus interest, an omnes copulat? Admitto hoc in coniunctione piorum, sed non impiorum, quorum matrimonia Deo potius abominationi sunt. Adeoque validum inde argumentum ad spiritualitatem matrimonii generalem duci nequit. Sed pergit Carpzouius *eod. n. 18.* eatenus causam matrimonii esse spiritualem & ecclesiasticam, quatenus casus conscientiae concernit: Verum hoc modo omnia alia negotia humana erunt spiritualia, quia fere nullum est, in quo non plures casus conscientiae concurrant. Equidem satis notum est decisionem casuum conscientiae solos sibi vindicare solere Theologos, sed quam falso fundamento, iam alii his temporibus docuerunt. nullum enim in foro conscientiae iudicem agnoscimus, dolemus potius vices illorum, qui conscientiam suam aliorum iudicio submittunt, & ingentia responsa Theologica & Iuridica pro tranquillanda conscientia sua petunt. Hoc est primum fundamentum, quo matrimoniū ad causas spirituales pertinere statuit Carpzouius. Sequitur (2) aliud,

E distin-

distinguit enim *2. 19.* Carpzouius, an quæstio vertatur de ipsa matrimonii substantia, vinculo, iure & viribus eius siue de fœdere matrimonii, an vero de iudicio possessorio ad reposcendam vxorem; hoc casu pertinere matrimonium ad seculare iudicium, illo casu vero ad ecclesiasticum & eatenus esse causam spiritualem. Enim vero vti Carpzouius illud ne minima quidem ratione probat, ita eadem facilitate id negare licet. Etenim accuratius inspecta omnis illa quæstio de substantia s. essentia, vinculo, iure & viribus matrimonii, pertinet ad forum externum: ad quod tamen nihil, quod spirituale est, spectat, sed ad forum internum, vbi solus Deus iudex est. Vti enim de reliquis negotiis consensualibus eorumque vinculo, iure, & viribus, iudicare potest iudex secularis, cur non & de matrimonio. Si dixeris, matrimonium tamen a reliquis negotiis differt, quia in eo latet magnum illud mysterium vnionis Christi cum Ecclesia, respondeo, de hoc mysterio non moueri controuersiam in foro externo; omnes enim quæstiones, quæ occasione matrimonii mouentur coram iudice, sunt mere ciuiles & seculares. Probandum ergo esset, illas controuersias matrimoniales ita esse comparatas, vt non ab alio quam ecclesiastico iudice possint terminari. Ex quo corrui, quod (3) subiicit Carpzouius, tum tantum fori ciuilis esse causas matrimoniales, cum de facto quæritur, non si de iure; eadem enim hic recurrit responsio.

Ostenditur,
causas matri-
moniales nullo
modo esse spi-
rituales,

§. V. Vt ergo constet, quo fundamento negemus, quidquam spiritualitatis inesse causis matrimonialibus, videndum, quisnam sit genuinus conceptus rerum spiritualium & ciuiliū. Scilicet res spirituales haud dubie tales esse debent, quæ (1) causam habent spirituales, nam qualis causa, talis effectus; (2) vbi obiectum

iectum est spirituale, & (3) finis quoque mere spiritualis & vno verbo, illud negotium est spirituale, quod spiritu fit, perficitur & absoluitur. Contra vero omnia, quæ fiunt actibus externis, mediis externis ad finem externum obtinendum, illa sunt ciuilia, ac proinde ciuili iurisdictioni & imperio subsunt. Hæc communia principia non puto aliquem, qui non omnium rerum ignarus est, negaturum. Iam videamus, quales sint causæ matrimoniales? Initur autem matrimonium consensu expresso, de re in potestate contrahentium constituta, & quidem mere externa, scilicet indiuidua vitæ consuetudine ad finem externum, scilicet procreationem sobolis & mutuum adiutorium, omnisque commodi & incommodi participationem & ultimo ad promouendam temporalem tam propriam quam reipublicæ felicitatem. Hæc itaque an non sunt mere ciuilia, an non mere externa, foro humano subiacentia? qui ergo eiusmodi negotia iudicio ciuili subtrahunt, quæso, quid faciunt aliud, quam vt Pontificiorum vestigia presse sequantur. Est enim Pontificiorum inuentum, quædam negotia mere externa & ciuilia inter spiritualia recensere, tantum, vt stabiliatur dominatus clericalis & deminuatur potestas principum. Cum itaque viderent, hoc in causis matrimonialibus fieri non posse, nisi statuatur, matrimonium esse sacramentum, hoc dogma ab iis excogitatum. Dum ergo illud reiicimus, quo iure, quæso, defendi potest sententia illa, matrimonium esse rem spiritualement, & ita pertinere non ad ciuile, sed ecclesiasticum iudicium? Verum ne nimis paradoxa alicui primo intuitu videantur, adducam consensum Lutheri, qui in *libro von Ehesachen* in præfat. conqueritur, quod in causis matrimonialibus suam sententiā exigant quam plu-

Nisi ex hypothesi pontificia.

Comprohatur verbis Lutheri.

rimi, Ich wehre mich fast/ inquit, ruffe und schreie/ man solle solche Sachen der weltlichen Obrigkeit lassen. Deinde expressis satis verbis subiicit: Es kan ja niemand leugnen/ daß die Ehe ein NB. eusserlich weltlich Ding ist/ NB. wie Kleider und Speise/ Hans und Hof (an ergo hæc etiam sunt spiritualia?) weltlicher Obrigkeit unterworffen &c. Et postea: Darum will ich schlecht hin mit solchen unverworren seyn/ und bitte iederman/ er wolte mich damit zu frieden lassen. Hast du nicht Oberherren/ so hast du Official - - Mir grauet auch NB. für dem Exempel des Pabsts/ welcher auch sich am ersten in dis Spiel gemenget/ und solche NB. weltliche Sachen zu sich gerissen hat/ bis so lange/ daß er ein lauter Welt-Herr über Kaysen und König worden. Also besorge ich mich auch/ der Hund möchte an dem Lapplein lernen Leder fressen/ und mit guter Meynung verführet werden/ biß wir zuletzt auch wiederum aus dem Evangelio fallen in eitel weltliche Händel. Quæ yltima præcipue verba vtinam omnes Theologi penitus ponderarent! Optime ergo & solidissime Illustris Dn. Cocceius in diss. de matrimonio momentario in Proleg. §. I. hac de re differit, ius nostrum, inquiens, ciuile, negotium hoc matrimoniale respexit tanquam maxime ciuile, uti quoque in se & sua natura est, nec ullum inter matrimonium & aliud quoddam negotium, in vita ciuili occurrens, verum subest discrimen, multo minus quicquam spirituale habet: ast ius canonicum, cum Pontifices, causis hisce matrimonialibus ad ecclesiasticum forum pertractis, sibi cleroque suo multum lucri accessurum non vane coniicerent, matrimonium pro sacramento venditare sustinet.

Laudatur Dn.
Cocceius,

Tota' distin-
ctio inter iu-
isdictionem
secularem &

§. VI. Hac occasione non possum, quin ingenue fatear, totā illam distinctionem inter iurisdictionem secularem & ecclesiasticam esse parum putum figmentū pontifi-

tificium, ac ita, dum a nostratibus adhuc defenditur, vti antea ex Carpzouio aliisque vidimus, merito inter reliquias papatus connumerandum. Scilicet, vt summo digito rem ostendam, exsurgente dominatu papali, necessarium vtique erat, vt ab imperio magistratus liberaretur clerus, & ita solius Pontificis iurisdictioni subiiceretur, inde Pontifices persuadebant principibus superstitiosis, clericos tanquam personas exemptas, nulli potestati externæ, sed tantum ecclesiæ subiectos esse, atque adeo potestatem ecclesiasticam separatam a potestate seculari effingebant, vt ita causæ clericorum tantum coram iudice ecclesiastico, hoc est, ipso pontifice agerentur. Neque hoc ipsis sufficiebat, sed deinceps alias quoque causas, in quibus tantum aliquid spiritualitatis fingi poterat, ad idem iudicium trahebant, ac ita iurisdictionem suam amplissime promouebant. Hæc vero est origo distinctionis illius inter iudiciumulare & ecclesiasticum, vti facile concedet, qui non hospes plane est in historia ecclesiastica. Tempore reformationis itaque restituebatur principibus, quod ablatum ipsis erat a Pontificibus, & omnia illa negotia, quæ alias ecclesiasticæ iurisdictionis erant, iterum iure quasi postliminii, ipsorum relinquebantur arbitrio: Dn. Schilt. *de iur. Condomin. circa sacra cap. 1. §. 5.* vnde ipso iure desinebat distinctio illa iurisdictionis, quia nunc vnus idemq; iudex erat in omnibus causis. Vtut itaque principes nihil iuris fuerint consecuti, quod non antea habuerunt, vi iuris maiestatici, (licet in exercitio quorundam iurium a Pontifice fuerint turbati) nihilominus tamen nouum ius Episcopale in principes translatum esse fingebatur a doctoribus, ideo, quia iurdictio ecclesiastica, quam Episcopi exercere solebant, ad eos deuoluta; quod iterum e-

ecclesiasticam
ex reliquiis pa-
patus.
Origo distin-
ctionis,

Origo iuris e-
piscopalis,

Origo Consi-
storiorum

rat ex reliquiis papatus, quasi princeps de causis ecclesiasticis iudicare non possit, nisi ut Episcopus & sub nomine & charactere personæ ecclesiasticæ, conf. Pufend. *tr. de habitu relig. Christ.* §. 42. ubi ostendit, principes ideo quia Christiani sunt, non esse Episcopos. His ergo principiis positis, existimabant principes, necesse esse, ut diversum quoque constituerent iudicium ecclesiasticum, in quo causæ ecclesiasticæ tantum ventilarentur, ut ita perpetua maneret inter causas ecclesiasticas & seculares distinctio, & hanc ob rem erecta sunt consistoria. Vnde factum est, ut cum illa iudicia apud nos manserint distincta, causæ etiam a doctoribus adhuc ratione iurisdictionis distinguantur. Et hinc etiam distinctio inter causas spirituales & seculares improuide a doctoribus retenta, aliaque quam plurima in consistoriis usitata non nisi papismum redolentia. Quis ergo est, qui non reliquias papatus hic animaduertat? Quod qui negat, ille ostendat aliud fundamentum, ex quo constare liquido possit, necessario ecclesiasticas causas, ut uocantur, separari debere a causis secularibus, nec vnum omnium iudicem esse posse. Recte omnino Zieglerus *ad Lancel. lib. 3. tit. 1. §. 2. ad verba: Ecclesiastica vero sunt*, ita disferit: *Ecclesia, qua talis nullam habet iurisdictionem, nullum iudicium; sed sicut finis eius totus spiritualis est, ita & potestas ecclesiæ & ministris eius competens, alia esse nequit, quam spiritualis.* Si hoc, certe nulla est iurisdictio ecclesiastica externa. Sed instares, utique causas ecclesiasticas distinctas a secularibus dici debere, quia in Consistoriis etiam adhibentur Theologi. Ego hoc ideo factum esse arbitror, quia multæ causæ in consistoriis agitantur, quæ ex sola scriptura sacra decidendæ, iureconsultorum autem ut plurimum supina hac in parte est ignorantia, utpote

An in Consi-
storiiis neces-
sario Theologi
esse debeant.

pote qui communiter legibus humanis & quidem gentilibus, quam diuinis delectantur, interim necessitatis non esse, vt præcise adhibeantur Theologi, sed si opus sit, eorum consilium semper expeti posse, recte docuit Brunnem. *iur. eccl. l. 3. c. 1. §. 5.* cum quo & lubenter consentimus, a semel recepto more non facile recedendum esse, cum nimis adhuc imperiti iurium diuinorum sint ICTi. Interim non pauci ex Theologis desuper conquesti sunt, quod tempus maioribus negotiis destinatum meris causis externis & secularibus in Consistoriis impendere teneantur. vid. Biedenbachii epistola apud Dn. Fechtium *P. 3. Epist. Theol. p. 309.*

§. VII. Ex illis autem quæ ante dicta sunt, facili coniectura & hoc sequitur, nullius plane in causis matrimonialibus auctoritatis esse posse ius canonicum, cum tot falsis hypothesebus nitatur, & in specie in matrimonialibus fere omnes decisiones ex illo principio, quod matrimonium sit sacramentum. Vt adeo mirum sit, quare Carpz. *iur. Conf. l. 2. def. 14. n. 12.* alique Doctores communiter, tanto conatu hac in parte defendant auctoritatem iuris Canonici. Possemus hoc iure carere, maxime cum illud plane non conueniat cum statu nostrarum ecclesiarum, vid. Dn. Præf. *spec. programm. de verb. vs. iuris ecclesiastici*, atque plus mali quam boni inde in nostras ecclesias profluxerit vid. Conrig. *de Orig. iur. Germ. c. 26.* Doluit itaque vehementer Lutherus, quod ICTi semper adhuc decisiones causarum matrimonialium aliarumque ex iure Canonico petant. Vid. Dn. a Seckendorff *Histor. Lutheran. l. 3. p. 580.* Constat enim ex supra dictis, quo fundamēto pontifex matrimoniales causas ad se traxerit, & quam male eius principia cum scriptura sacra cohæreant, ceu præter alios etiam demonstrauit Philipp. Me-

Relicitur auctoritas iuris Canonici.

Melanchthon *Tom. I. Consil. p. 436.* & Theodosius Gibel-
linus *in Casarea papia Rom. p. 219. 227. & 527.* Solide igitur
hac de re differit Excell. Dn. Bodinus *in dissert. de Error.*
Commun. circa matr. th. 3. his verbis: *Quia indubitatum est,*
iure canonico matrimonium pro sacramento haberi, c. 1. X. de
spons. duor. cum simil. ac in illo dominatum, si non tyrannidem
clericalem & pontificialem praeprimis intendi, & hoc funda-
mento pleraque illius iuris dogmata niti, haec autem omnia ab
ecclesia nostra reiici, facile apparebit, quam minus apte illud
pontificium ius in societate tali, ex qua omne Reipublica, imo &
ipsorum contrahentium temporalis & aeterna salus dependet,
hic pro norma adhibeatur.

Progressus ad
Sponsalia,

quæ iure pon-
tificio sunt vel
de praesenti
vel de futuro.

Sponsalia de
praesenti di-
cuntur sacra-
mentum ini-
tium.

§. VIII. A iurisdictione itaque causarum matri-
monialium ad ipsas causas nos conferamus, & primo ad
sponsalia, ubi si consideramus varias diuisiones sponsali-
orum, primo omnium se sistit illa, qua sponsalia iur. Can.
dicuntur vel de praesenti vel de futuro. Illa dicuntur fi-
eri verbis praesentis temporis: *Duco te in uxorem*; hæc
vero verbis futuri temporis: *Ducam te in uxorem. c. 2.*
5. 22. & 31. X. de Sponsal. vid. Thom. Tamburin. Theol. mo-
ral. lib. 8. tr. 3. §. 3. n. 7. seqq. Per verba de futuro non-
dum contrahi matrimonium dicunt, sed sponsalia de
praesenti esse ipsum matrimonium, cui nihil amplius de-
fit quam consummatio per benedictionem sacerdotalem.
Cum itaque matrimonium dicant Sacramentum esse, &
matrimonium initiatum a consummato distinguant, ac
sponsalia perfecta, hoc est de praesenti pro initiato ma-
trimonio habeant, hinc etiam sponsalibus de praesenti
initiari sacramentum & benedictione consummari asse-
runt. vid. Lancellott. *instit. I. C. lib. 2. Tit. 10. §. 11. & tit.*
11. §. 1. Zieglerus *in not. ad Lancell. l. 2. tit. 16. §. 4.* ubi di-
cit: *Fatentur ipsi Pontificii, Sacramenta matrimonii*
tum

totum & plenum, quantum ad partes essentielles inueniri in contractu per verba de præsenti. Hinc est quod ius Canonicum in specie verba de præsenti matrimonio requirat, nisi enim iam adsit consensus in matrimonium, nondum adest matrimonium; contra vero, cum hoc per talia verba contrahatur, matrimonium autem sit sacramentum penes ipsos, hinc sponsalibus de præsenti, iam iniri & contrahi sacramentum dixerunt. vid. Ill. Dn. Stryk. *tr. de Diss. Sponsal. Sect. 3. §. 17.* Addatur Gerhardus *loc. de Coniug. §. 130.* vbi etiam, illis verbis de præsenti formam sacramenti constitui apud Pontificios, asserit. Tandem res clarissima est ex *c. 1. X. de Sponsa duorum*, vbi de sponsalibus tantum & nondum de matrimonio agitur, & tamen cur illa non sint rescindenda, additur ratio: *non enim rescindi tantum debet Sacramentum.* Quorsum & facit *c. vlt. X. de Transact.* vbi agitur de sponsalibus de præsenti, an per transactionem dissolui possint, nam de matrimonio consummato nullum dubium esse poterat, & talia sponsalia vocantur *coniugii sacramentum*. Vt adeo satis constet apud Pontificios iam sponsalibus iniri sacramentum.

§. IX. Ex his autem iam per se patet, hanc distinctionem perperam a nostris retineri, cum tamen non alio fundamento nitatur, quam illo, quod sponsalibus de præsenti contrahatur, & initietur sacramentum. Quod primum contra illos notandum, qui adhuc apud nos etiam diuersitatem horum sponsaliorum in diuersitate verborum quærunt, an illa a verbis præsentis, an verbis futuri temporis, concepta; quæ sententia nō modo moribus nostris plane inconueniens est, sed & si quandoque statim in præsenti matrimonium contraheretur, hoc tamen non essent sponsalia, sed matrimonium ipsum

Perperam ergo
retinetur hæc
distinctio.

Sed horum quidem sunt paucissimi. Alii, & quidem plerique explicationem illam Iur. Can. a diuersitate temporis desumptam reijciunt, sed retinent tamen ipsam distinctionem atq; vario modo eandem explicant, vno sic, alio aliter sentiente, vid. Gerhard. *d. l. §. 130.* Chemnit. *loc. de coniug. c. 1.* quas diuersas sententias hic recensere non est operæ pretium, neque ad instituti rationem pertinet. Hoc tantum addimus, frustra laborari de bene explicanda distinctione, quæ non nisi falso & a nobis reiecto fundamento nititur. Dum enim secundum receptam in nostris consistoriis sententiam sponsalia de futuro conditionata, & sponsalia de præsentī pura dicuntur, quid aliud efficitur, quam vt duæ distinctiones diuersæ confundantur? Et cur non omittimus potius distinctionem sponsaliorum de præsentī & de futuro, & retineamus hanc in pura & conditionata, si ea pro synonymis habemus? Entia certe non sunt multiplicanda præter necessitatem. Deinde, licet rem commodius explicare studeamus, sponsalia de futuro dicendo pactiones de futuris sponsalibus, de præsentī autem, vbi præsens consensus sponsalitus; vti omnino rectius alii rem definiunt, vid. Dn. Stryk *d. Tr. de diffens. sponsal. sect. 1. §. 25.* Interim tamen non apparet, quid lucremur illa distinctione etiamsi eam retineamus, nisi vt variis litibus & controuersis occasionem suppeditemus; rem enim omnem ex natura pacti & contractus explicare possumus, etiamsi distinctionem inter sponsalia de futuro & de præsentī ignoremus.

§. X. Verum non tantum circa verba distinctionis sumus solliciti, patimur enim libenter verbis suis delectari Doctores, sed circa effectum quædam maioris momenti dicenda. Papizat autem egregie Carpzouius

cum

Falsum est,
sponsalia de
præsentī esse
ipsum matri-
monium.

cum iis, quos sequitur, & qui ipsum sequuntur, quando *Iurispr. Consist. l. 2. d. 17.* defendit, per publica sponsalia de præsenti ipsum contrahi matrimonium, vti rubrica definitionis habet. Vbi in ipsa definitione *n. 6.* stylo admodum papali dicit: *Eiusmodi sponsalia pro nuptiis & matrimonio initiato* (cur non etiam addidit sacramento initiato?) *licet nondum benedictione ecclesiastica firmato & consummato habentur.* Vnde etiam æque indissolubilia dicit sponsalia vt matrimonium, addita semper ratione, quia sponsalia sunt matrimonium inchoatum. *l. 2. d. 65. n. 9. seqq.* Gemina habet *d. l. 2. d. 83. n. 6. d. 100. n. 9. & in Respons. Elect. 108. l. 5.* vbi an ouum ouo similis sit, quam hæc doctrina doctrinæ Pontificiorum prudentioribus iudicandum relinquo. Nihil sane deficit, quam vt modo expresse dicatur inchoari sacramentum sponsalibus de præsenti. vid. Dn. Stryk. *d. tract. §. 16.* vbi pariter falsum Pontificiorum fundamentum hic subesse asserit.

Et æque indissolubilia vt matrimonium.

§. XI. Sed videamus rationes Carpzouii, ex quibus sententiam suam stabilire intendit, ne præter necessitatem ad rationem Sacramenti confugisse videamur. Rationes autem has affert *d. l. 2. d. 17. n. 7. seqq.* (1) Quia consensus non concubitus facit nuptias, inde fieri non posse, vt non contrahantur nuptiæ per sola sponsalia, ipsumque inchoetur matrimonium. Inde (2) sponsam etiam uxorem, & sponsum maritum dici, non tantum in legibus humanis, sed & in Iure Diuino. *Gen. XIX. 14. Deut. XXXII. 24. Matth. I. 20.* (3) Partes contrahentes videri magis matrimonium quam sponsalia contrahere voluisse; & (4) interpretationem hic etiam contra eum faciendam esse, qui legem cōtractus dicere potuit apertius.

Rationes illius sententiæ IV. exhibet Carpzouius.

Respondetur
ad primam ra-
tionem.

§. XII. Sed his tamen non obstantibus adhuc pu-
to, falsam esse doctrinam, quod sponsalia sint matrimo-
nium, & ex solo isto falso principio ortam. Nam quæ
aliæ prætenduntur rationes, omnino nullius momenti
sunt. Concedo enim (1) consensum, non concubitum
facere nuptias: sed hoc non obstante, adhuc aliud est
sponsalia inire, aliud matrimonium contrahere. Scili-
cet distinguendus est consensus sponsaliti-
us a consensu matrimoniali, vti ipsa natura negotii hæc duo distin-
guenda esse iubet. Consensus ergo matrimonialis fa-
cit nuptias, sed non consensus sponsaliti-
us; hic vero so-
lus adest in sponsalibus, non ille. Qui sponsalia con-
trahunt, nunquam eam intentionem habent in præsentem
matrimonium contrahere, quamvis certo sibi promit-
tant, se contracturos matrimonium. Consensus enim
matrimonialis demum accedit in actu desponsationis
sacerdotalis, & consummatur per coniunctionem cor-
porum. Vnde hoc sensu hodie omnia sponsalia esse de
futuro, hoc est, futurum matrimonium respicientia, fa-
tis iam ab aliis probatum est. vid. Dn. Stryk. *d. tract. sect.*
4. §. 7. Immo cum Carpzovius & alii communiter spon-
salia de præsentem & sponsalia pura hodie pro iisdem ha-
beant, quæso annon sponsalia pura respiciunt futuras
nuptias? Vtique. Differunt ergo sponsalia & nuptiæ
vt antecedens & consequens, atque adeo non sunt idem:
vti hora prima non est eadem ac hora secunda; ius ad
rem non idem quam ius in re &c. Porro quando (2) spon-
sa vxor & sponsus maritus dicitur, hoc ostendit quidem
convenientiam quandam in aliquo tertio, sed non iden-
tatem rei. Quæ autem in vno conueniunt, non statim
pro iisdem habenda. quid quod in pluribus discrepent,
quam conueniant Dn. Stryk. *d. l. §. 8. 9.* Nec obstant loca
scri-

Ad secundam.

scripturæ adducta, nam quid locus *Gen. XIX. 14.* contra nos probare debeat, non apparet. Sponsum generum ibi vocatum esse video, vti & hodie interdum communi loquendi modo ita vocatur, inde tamen non sequitur, ergo iam adest matrimonium, vbi quis gener vocatur. Iure ciuili manifestum est, sponsalia distingui a nuptiis, cum illa dicantur mentio & repromissio futurarum nuptiarum *l. 1. ff. de sponsal.* Et tamen generi & nurus appellatione sponsus quoque & sponsa continetur, item soceri & socrus appellatione sponsorum parentes contineri videntur, vt loquitur Vlpianus in *L. 6. §. 1. ff. de grad. & affin. add. L. 8. ff. eod.* Vnde manifestum est, communem appellationem non statim inuoluere identitatem rei. Sic & locus *Deuter. XXII. 24.* nihil contra nos facit. primo enim dubium est, an ibi de femina tantum desponsata, annon de casu matrimonii iam contracti, cui tamen copula carnalis nondum accessit, agatur. Deinde alia ratio est, cur sponsa cum alio concumbens æque ac adultera puniatur, quia in hoc tertio sponsa cum vxore conuenit, quod neutra habeat ius cum alio licite concumbendi. Ad exemplum Iosephi & Mariæ, ex *Matth. I. 20.* desumptum respondeo, inter hos iam verum matrimonium fuisse, non nuda sponsalia; neque enim quod postea demum matrimonium contraxerint, dicitur: nemo tamen postea dubitauit, eos fuisse coniuges. Quod vero ad tertiam rationem Carpzouii attinet, respondetur, non potest videri, quod aliter factum esse apparet; præsumtio cedit veritati. Dum partes sponsalia inire voluerunt, satis constat, non voluisse tum temporis contrahere matrimonium. Neque hic agitur de casu, quo dubium, an sponsalia, an matrimonium contractum sit, sed de casu, quo certum est, tantum contracta esse sponsalia,

Ad tertiam.

Ad quartam. an hæc pro ipso matrimonio habenda sint. Hinc & quarta ratio corrui, quia & illa præsupponit casum, vbi ob dubia verba desponsationis non potest constare, an sponsalia, an nuptias contraxerint partes, de quo casu non agimus.

Carpzouius sibi ipsi contrarius est.

§. XIII. Sed quid multis? Carpzouius sibi ipsi est contrarius, nam l. 2. d. 66. n. 17. 18. nostram sententiam manifesto defendit. eius verba hæc sunt: *Certissimum hinc est, sponsalia & nuptias non coincidere, sed verum NB. & perpetuum inter ea esse discrimen, quale est inter promissionem & promissi exhibitionem, inter spem & rem, inter candidatum iuris & Doctorem, inter cingendum & cinctum, inter electionem Regis & coronationem, inter presentationem ad officium & confirmationem. Quibus ita stantibus non facile quisquam negauerit, matrimonio potius quam sponsalibus faueri, sponsalia facilius quam matrimonium dissolui, coniugium perfectum initiato, rem ipsam spei factæ præponderare &c.* Ita etiam d. l. 2. def. 130. n. 7. seqq. plures suppeditat inter sponsalia & matrimonium differentias (1) ratione nominis (2) ratione definitionis, (3) ratione formæ, (4) ratione materiæ (5) ratione finis, (6) ratione effectus, (7) ratione adiuncti. Nunc quæso, an illa, quæ tot modis a se inuicem differunt, idem esse dici possint? Imo ead. def. n. 5. & 6. rationem, quam ipse antea pro contraria sententia attulit, quod scilicet sponsa iure diuino vocetur vxor, iterum reiicit, & dicit denominationem in textibus sacris ab euentu futuro peti, sponsam a Mose vocari vxorem, non quæ tunc erat, sed quæ futura erat vxor. Sed hæc B.L. non miretur, quia non infrequens est, Carpzouium in suis scriptis sibi ipsi contradicere. Nobis sufficit, ipsum proprio, vt dicitur, gladio iugulasse.

Iur. Can. sponsalia de præsen.

§. XIV. De concursu sponsaliorum de futuro & de

de præſenti quædam etiam dicenda, vbi I. Canon. generalis regula obtinet, quod ſponsalia de præſenti præferenda ſint ſponſalibus de futuro, etiamſi hæc priora fuerint, idque non tantum in ſimplici deſponſatione obtinet, ſed & ſi iurata fuerit. Per textum *in cap. 22. & 31. X. de ſponſ. & cap. 1. X. de ſponſ. duor.* Quod ſi rationem deſideres, quare hoc ita ſtatutum ſit, nullam ſolidam inuenies. Conſtant enim ſponsalia de futuro certo conſenſu & pacto, vti *d. c. 22.* agitur de caſu, quo quis patri puellæ, quod eam ducturus ſit in matrimonium, iurato promiſit, & tamen ibi poſteriora præferuntur ex falſa ratione, quia per verba præſentis temporis concepta ſunt. Non ergo alia ratio dari poteſt, quam quia poſteriora ſponsalia de præſenti ſunt ipſum matrimonium, ac ita ſacramentum initiatum, quod ob ſolam promiſſionem antecedentem irritum reddi nequit. Vti & Barboſa ad *c. 22. n. 1.* eam rationem reddit, quia ſponsalia de præſenti contracta ſunt matrimonium. Add. Gonzalez Tellez ad *d. c. n. 3.* Caniſius ad *id cap.*

ti præferuntur
prioribus de
futuro.

Etiamſi priora
fuerint iurata.

idque ex rati-
one ſacramen-
ti.

§. XV. Nihilominus noſtri defendunt eandem ſententiam, vti videre eſt apud Carpzouium *l. 2. de ſ. 18. n. 2.* vbi expreſſe ſatis aſſerit, ſponsalia de futuro per ſponsalia ſubſequentia de præſenti diſſolui, prouocans ſimul ad *cit. c. 22. X. de ſponſal.* propterea recte refutatus ab Ill. Dn. Stryk. *d. Tract. ſect. 1. §. 33.* Equidem videtur Carpzouius excuſari poſſe ideo, quod per ſponsalia de futuro intelligat nudos tractatus matrimonii, ex quibus nulla adhuc nata eſt obligatio, qualis caſus etiam ſupponitur in præiudiciis ab eo allegatis. Verum ſic non debuiffet ad *ad d. cap. 22. & c. 2. X. de ſponſal.* prouocare, vbi non agitur de nudis tractatibus, ſed de caſu, quo omnino aliqua præceſſit obligatio. Sponsalia enim de futuro quocunque modo explicentur, ita tamen explicari debent, vt aliqua

Idem defen-
dunt noſtra-
tes ſed male.

aliqua saltem adfit obligatio, alias nihil plane actum & sic tale negotium ne quidem nomine sponsalium de futuro venire potest Dn. Stryk *d. sect. 1. §. 26.* Meris ergo tractatibus præcedentibus non potest dici, posteriora sponsalia prioribus præferri, vti dixit Carpzovius, quia nulla adsunt sponsalia priora. Ponamus ergo, adfuisse priora sponsalia, quibus aliqua obligatio contracta, etiam si pro præsentibus haberi non possint, v. g. si quis non quidem sponsalia cum Titia contraxerit, promiserit tamen, quod si matrimonium initurus sit, nullam aliam præter eam ducere velit; quale exemplum sponsaliorum de futuro suppeditat laudatus Dn. Stryk *d. l. §. 27.* Hoc certe casu, etiam si quis postea cum alia contrahat sponsalia pura & de præsentibus, non tamen possunt hæc posteriora ratione solida præferri, cum facultatem se despondendi alteri non habuerint; nisi ad rationem sacramenti initiati confugere velimus, quod tamen salvis principiis nostris facere non possumus.

Iur. Can. Sponsalia pura posteriora præferuntur conditionatis prioribus.

§. XVI. Pergimus ad aliam diuisionem sponsaliorum, quatenus sponsalia sunt vel pura vel conditionata: quamuis hæc distinctio sponsaliorum cum priori, qua vel sunt de præsentibus vel de futuro, in consistoriis confundi soleat. Quæritur itaque, si quis prius cum vna contraxerit sponsalia conditionata, deinde cum alia pendente conditione sponsalia pura, quænam præferenda sint? Et posteriora quidem præferenda prioribus patet ex *cap. 1. §. fin. de sponsal. in 6. & c. 1. X. de spons. duor.* Qui vltimus textus non quidem æque clarus est, vt prior, a canonistis tamen etiam pro decisione allegatur, qui per *fidem pactiois*, quæ ibi sub conditione fieri dicitur, intelligunt sponsalia de futuro & conditionata, per *fidem consensus* autem sponsalia de præsentibus: res ipsa inter Canon-

nonistas expedita est. Videamus autem de ratione iur. Ex ratione sa-
cramenti,
Can. hæc vero non alia est, quam quia per sponsalia pu-
ra & de præsentī ipsum contrahitur matrimonium & ita
Sacramentum. Inde in *d. c. t. X. de spons. duor.* ratio,
quare ob fidem pactionis priori datam & violatam, pœ-
nitentiam agere, cum vltima tamen, quam duxit (hoc
est, cum qua matrimonium per sponsalia pura & de
præsentī contraxit) manere debeat, hæc additur: *Non
enim rescindi tantum debet Sacramentum.* Vt adeo hæc
decisio ex solo Pontif. principio, quod matrimonium sit
sacramentum, illud vero etiam sponsalibus contraha-
tur, fluat.

§. XVII. Quid autem hic nostri faciunt? Sequun- Hinc male a
nostratibus
eadem defen-
ditur senten-
tia.
tur more solito Canonistas cæco impetu. vid. Carpzou.
Iurisp. consist. l. 2. d. 70. & alii ab eo citati, vbi & præiudici-
is subiectis ostendit erroneam illam sententiam in Con-
sistoriis receptam esse. Sed dixeris forte, Carpzouium
& reliquos Dd. alias rationes habere, vt adeo hæc sen-
tentia ex sola ratione sacramenti deduci non debeat.
Ast videamus. Dicit (1) sponsalia pura esse hoc casu Rationes illius
sententiae,
priora, quia contracta ante conditionis euentum, & sic
cum illa contraherentur, nulla sponsalia adhuc aderant,
hinc pura licet tempore videantur posteriora, tamen
hac ratione priora esse, & sic vi prioritatis præferri. Ne-
que (2) obstare, quod conditio existens soleat retrahi ad
tempus conuentionis, nam dum, cum existit conditio,
alia iam adsunt sponsalia valida, scilicet pura, hæc obicē
ponere, ne retrahi conditio possit. Speciosum, fateor, Refutantur,
argumentum est, si modo verum esset; sed fallit & falli-
tur Carpzouius. Nam homini sano nunquam persua-
debit, sponsalia conditionata non esse sponsalia. Hoc
enim non magis verum est, quam si dicerem, pactum
G sub

sub conditione initum non esse pactum. Sunt utique sponsalia & obligant etiam, non quidem ad consummandum matrimonium, sed ad expectandum conditionis euentum. Dabimus instantiam: Vendidit quis equum, sed cum certa conditione, poteritne hic venditor eundem equum durante conditione alteri vendere, sub prætextu quod nullo priori contractu impediatur? Minime vero; quia præcessit contractus, a quo venditori ante conditionis euentum recedere non licuit. Falsum ergo est, in hoc nostro casu sponsalia pura esse priora, quia prius contracta sunt sponsalia conditionata. Hinc & altera ratio corrumpit. Nam figmentum est, sponsalibus puris posterioribus obicem poni prioribus: an enim vnus contrahentium proprio suo facto obicem ponere potest priori obligationi iam contractæ, quomodo hæc cum primis iuris principiis conciliabantur? Quocunque ergo te vertas, non effugies tela, nisi dixeris cum Pontif. posteriora sponsalia pura esse matrimonium & sacramentum, & ita amplius rescindi non debere.

Contradictio
Carpzouii nota-
bitur:

§. XVII. Sed Carpzouius hic iterum strenue sibi contradicit, nam eodem *lib. 2. defin. 21.* agit de quæstione, an a sponsalibus sub conditione contractis pendente conditione resilire & cum alia persona pure sponsalia inire liceat, & postquam sententiam affirmatiuam adduxit, subiicit: *sed NB. impia & periculosa est hæc assertio; dicendum potius a contrahentibus expectari debere conditionis euentum, priusquam ad alia conuolent sponsalia.* Idque probat (1) a natura obligationis conditionalis, (2) a grauitate matrimonii, & (3) ab absurdo, quod inde sequeretur. Quæso, quomodo hæc cohærent? Equidem putat Carpzouius *d. def. 70. n. 2.* hoc tantum obtinere, si quis post priora conditionata, cum nulla adhuc alia contraxerit
pura

pura sponsalia, hoc enim si iam factum sit, vltima esse præferenda. Verum iudicet cordatus lector, an non hoc sit ludere cum sponsalibus, & vna manu negare, altera vero concedere. Nescio, an eiusmodi variationes viro graui & constanti conueniant. Plura non addimus, nam quilibet absurditatem agnoscit, conf. interim pro nostra sententia Brückner *decis. matrim. c. 4. n. 16. seqq.* Henric. Brouwer. *de iur. connub. l. 1. c. 22. n. 3. 4.*

§. XIX. Porro sponsalia dicuntur vel *publica*, quæ publice cum consensu parentum & in præsentia testium celebrata, vel *clandestina*, vbi ista deficiunt. Ita nos illa describimus, quod si tamen accuratius consideremus, quæ sponsalia publica dixerint Pontificii, animaduertere licebit, eos non solum testium, sed & parochi præsentiam & præcedentem denunciationem ecclesiæ factam requisisse. Vti videre est ex iis, quæ tradit Thom. Sanchez. *de sanct. matrim. Sacram. lib. 3. disp. 1. n. 6. seqq. disp. 2. § 17.* Vbi non nisi in casibus necessitatis parochum abesse posse dicit *Disp. 18. § plur. seqq.* si autem porro inquirimus, quare pontificio iure parochus adesse debeat sponsalibus publicis, facile patet, hanc esse rationem, quia per sponsalia publica de præsentia contrahitur matrimonium, & ita sacramentum. Docet id Sanchez *dict. l. 3. disp. 3. n. 9.* vbi primam eius causam hanc esse dicit: *quia religio sacramenti postulat, vt magna reuerentia & deliberatione assistente ministro ecclesiæ recipiatur.* Notum enim est, nullum sacramentum ex mente pontificiorum nisi a sacerdote celebrari posse. Ex quo ipso simul sua sponte consequitur, eandem esse rationem I. Can. quare clandestina sponsalia inualida pronunciauerit. Scilicet, quia non adfuit parochus cum testibus, & ita non sunt sacramentum.

Ad sponsalia publica parochi præsentiam requirunt Pontificii.

Propter rationem sacramenti.

Hinc clandestina sponsalia erant inualida.

Fluit inde,
quod apud nos
etiam paro-
chus in spon-
sal. adhiberi
soleat.
Et sponsalia
clandestina in-
distingue pro
inualidis habe-
antur.

§. XX. Ex eodem principio descendere putamus,
quod hodie in sponsalibus publicis communiter adhibe-
re soleant ministrum Ecclesiæ. Sed quia hoc de neces-
sitate non requirunt, ideo non diutius infisto, id tantum
addens, quod multum superstitionis subfit. Hoc vero
annotandum hoc loco est, ex eodem fonte descendere,
quod Doctores nostri, tam Theologi quam Icti, adeo ge-
neraliter & indistincte sponsalia clandestina pro nullis &
inualidis habeant. Erunt utique inualida sponsalia clan-
destina, si lege publica prohibita & irrita reddita, aut si-
ne parentum consensu contracta fuerint. Quod si au-
tem quæramus de ratione, cur hoc legibus nostris re-
ceptum, deficit illa, nisi ad rationem sacramenti confu-
gere velimus. Constat enim iure naturæ & diuino,
sponsalia clandestina a liberis hominibus in potestate
parentum non constitutis contracta, æque obligare
quam alia, cum modus declarandi consensum sponsali-
tium, illo iure determinatus non sit, uti solidissime Illu-
striss. Dn. Stryk. *d. tract. de diff. sponsal. sect. 1. §. 36.* osten-
dit. Quod autem ex nulla, nec naturalis nec diuini iu-
ris ratione comprobari potest, & ex iure Canonico rece-
ptum, illud non potest non ex solo iuris Canonici fal-
so principio deriuari. Hinc etiam si casum suppona-
mus, ubi talis prohibitio legum non adest & contrahen-
tes sui iuris sunt, ex iusta tamen causa sponsalia sine te-
stibus contraxerunt, quibus alias nullum inest vitium,
tum nihilominus illa inualida dicunt Doctores, sed ut
diximus sine vlla solida ratione. Cum enim omnes
contractus consensuales solo consensu perficiantur, &
testes ad validitatem actus non sint necessarii, non video,
quare præcise hoc negotium, in quo pariter omnis ob-
ligatio ex consensu nascitur, ideo nullum esse debeat,
quod

quod testes non fuerint adhibiti. Nisi hic occultam rationem sacramenti supponere velimus.

§. XXI. Equidem Carpzouius *l.2.def.32.* rationes reddit (1) a dignitate coniugii tanquam sancta Dei ordinatione, (2) publica honestate, quæ non admittat in angulo de coniugio tractari (3) ab incommodis, quæ inde oriuntur. Verum non putamus, exinde satis contra nos concludi posse. Nihil enim decedit dignitati negotii, etiamsi id non in conspectu aliorum fiat, modo alias inter contrahentes omnia honeste agantur. Nec argumentum concludit, matrimonium est ordinatio diuina, ergo coram testibus expediendum. Sanctissima negotia sine testibus expediri possunt, cur non & hoc? Quid magis ordinatio diuina dici potest, quam orare, an autem hic testes semper requiruntur? Deinde sufficit postea coram testibus publice ipsum contrahi matrimonium, etiamsi sponsalia sine testibus fuerint contracta. Ratio erga illa Carpzouii si admitti debet, non valebit in sponsalibus, sed in matrimonio. Altera Carpzouii ratio pariter in genere non concludit. Non enim omne illud, quod non publice fit, statim publicæ honestati est contrarium. Ad tertiam quoque respondetur, eam quidem id efficere posse, vt princeps iuste sponsalia clandestina prohibeat, sed si hoc factum non sit, negotium non statim est nullum, etiamsi quandoque incommoda quædam & lites inde nascentur. Nullum est negotium humanum, ex quo non interdum nascentur lites & alia incommoda, quis tamen omnia illa propterea inualida diceret? Tollantur incommoda & lites tum quando se exserunt, vbi autem nihil earum adparet, negotium ipsum non statim est nullum. Imo ex illa sententia hoc nascitur incommodum, quod ita permittatur sæpe contrahentibus fidem datam fallere, contra princi-

Ratio pro nullitate sponsal. clandestinorū.

Respondetur

pia diuini & humani iuris. Inde Zieglerus *in notis ad Lancell lib. 2. Tit. 14. ad rubricam de clandestina desponsatione recte sequentia annotauit: Dubitare licet, utrum rubrica hec nigro respondeat. Agitur enim de matrimonio & nuptiis, non de sponsalibus clandestinis, neque prohibitio clandestini matrimonii extendi debet ad clandestina sponsalia, præsertim cum causam prohibitioni dederit adulteriorum frequentia, quæ in sponsalibus non ita occurrebat.*

Clandestina
sponsalia non
conualescunt
in Saxonia ex
contrahenti-
um confessio-
ne.

§. XXII. Neque hic prætereundum est, quod in Saxonia specialiter constitutum sit, clandestina scilicet sponsalia nequidem conualescere ex confessione contrahentium subsecuta, requiritur enim expressa sponsaliorum reiteratio & repetitio promissionis reciprocae coram testibus facta. *Ordinat Eccles. Tit. von Ehegelöbnis §. Wenn aber & ordin. matrim. de anno 1624. punct. 1. §.*

Quod videtur
esse confecta-
rium Sacra-
menti.

Wo auch 2. Personen. Quæ constitutio pariter videtur confectarium esse doctrinæ, quod matrimonium sit sacramentum. Ex mente pontificiorum enim ratio manifesta est, quia scilicet non nisi publicis sponsalibus de præsentī initiatur sacramentum. Cum enim sponsalibus clandestinis sacramentum constitui non possit, nec sola confessio partium subsequens & ratihabitio, etiam si coram pluribus facta, potest effectum supplere, nisi de nouo publica contrahantur sponsalia atque hac ratione sacramentum demum efficiatur. Cum ad sacramentum matrimonii pontificiis non solus consensus qualitercunque declaratus sufficiat, sed hoc solenniter secundum præscriptum ab ecclesia ordinem fieri debeat.

Nec alia ratio
solida dari pot-
est.

§. XXIII. Quod si illam rationem seponas, neque in ficta spiritualitate sponsaliorum publicorum aliquid mysterii quæras, nullum aliud eius rei solidum fundamentum inueniri potest. Nam omni sanæ rationi con-

con-

contraria est illa constitutio. Primo enim fundamenti causa supponimus obligationem sponsaliorum proprie ex ipso consensu nasci; quod nemo sane negabit, aut ostendendum est aliud principium obligationis in sponsalibus, quod nunquam fieri poterit, nisi ad sacramentum quis confugere velit. Si dixeris, non omnis consensus producit obligationem, sed ille, qui coram testibus declaratus est; respondeo, hoc fundamentum falsum esse, si seponamus leges humanas, specialiter id exigentes, de quo casu non egimus. Et sit etiam, talem consensum exigi, de quo & aliis constet, & qui coram testibus sit declaratus: Quæritur autem, an non satis publicus sit consensus, qui etiam post actum celebratum coram aliis publice declaratur? Nemo id facile negabit, quia non amplius pro clandestino habetur, quod factum esse contrahentes postea coram pluribus confidentur. Casus hic esto: Titius & Meuia vterque sui iuris contrahunt sponsalia sine testibus, postea autem cum non amplius necessum existiment celare negotium, non modo ut personæ desponsatæ etiam in aliorum conuersatione viuunt, sed gratulationes quoque recipiunt & fatentur, se sponsalia inuicem contraxisse. Quis quæso dixerit, quod consensum suum non satis publice declarauerint. Postea pœnitentia ducitur Meuia & cupit resiliere a sponsalibus, sub prætextu, quod non publice fuerint solenniter iterata. Poterunt utique secundum constitutionem illam Saxoniam. Sed quæritur de ratione solida quam hic inuenire nos non posse lubentes fatemur.

Casus forma-
tur.

§. XXIV. Equidem Carpzovius *Jurispr. Consist. lib. 2. def. 35. n. 5. & l. 5. resp. 109. n. 17.* putat sanctionem illam ratione non destitui; ast videamus, quæ sit illa ratio.

Respondetur
rationibus
Carpzovii,

Pro.

Pro forma, inquit, essentiali Sponsaliorum publicorum requiritur, ut contrabantur in praesentia testium: ergo ad ipsum promissionis actum testes adhiberi necessum est, quia forma praecise seruanda. Ad hæc plura regeri possent, sed paucis omnia complectemur. Scilicet non est quæstio de Iure Saxonico, an hoc præcise duos testes ad ipsum actum sponsaliorum publicorum exigat, sed quæstio est, quo fundamento hoc exigat. Carpzouius ergo dum probare vult, constit. Elect. non destitui ratione solida, non potest ex ipso Iure Saxonico desumere probationem, alias idem per idem probat. Afferre itaque rationem ex principiis vniuersalibus debuisse & demonstrare, an aliud in sponsalibus adsit vinculum obligationis quam ex consensu; & cur non eundem effectum habeat, an quis consensum suum coram testibus in actu præsentibus, an vero eundem coram aliis, qui non præsentibus fuerunt, per confessionem subsequentem, declarauerit. Carpzouii argumentum hoc est: Ius Saxonicum non sine ratione exigit, ut repetantur solenniter sponsalia, quia hoc exigit, ut non valeant aliter. Quam vero misera hæc sit probatio, quilibet videt.

Sponsal. clandest. conualidari concubitu, communis sententia est,

§. XXV. Ut itaque clandestina sponsalia pro nullis & inualidis habeant Doctores, attamen si concubitus seu copula carnalis accesserit, eam conualidari statuunt. Vbi primo notanda est mira Iur. Saxon. Philosophia, qua nolunt iusta rati habitatione & confessione contrahentium conualidari clandestina sponsalia, sed tamen conualidari concubitu; verum huic non immorabimur, quia hæc sententia, concubitu scilicet conualidari sponsalia clandestina, non tantum Saxonum, sed communis fere omnium Doctorum est. Gerhard. *loc. de coniug.* §. 146. Cypræus *de Sponsal. c. 10. §. 10.* Carpzou. *Iurispr. Consist. lib. 2.*

lib. 2. d. 36. Beust. de Sponsal. c. 14. aliique. Desumpta autem Sed ex ratione Sacramenti.
 hæc sententia est ex Iure Canonico, vbi satis expresse,
 spōsalia clandestina carnali copula conualidari, asseritur.
c. 30. X. de Sponsal. cap. unic. §. 1. & 2. de Desponsat. impub. in 6.
 Quod si rationem quæramus, vix alia inueniri potest,
 quam quod ita iam contractum sit Sacramentum.
 Quid vero dixeris, an Sacramentum copula carnali ini-
 tur? ita vero est, hanc enim impiam sententiam fouisse
 Pontificios, satis patet ex constit. Leonis Papæ in *Can.*
17. caus. 27. qu. 2. vbi dicitur ita a principio institutam esse
 societatem nuptiarum, *ut. NB. præter commistionem sexuum,*
non habeant in se nuptiæ, coniunctionis Christi & Ecclesiæ sa-
cramentum. Add. Constitutio Innocentii III. quæ reperi-
 tur in *cap. 5. X. de Bigamis non ordinandis.* Vbi idem plu-
 ribus confirmatur. Cum itaque principaliter in carnali
 commixtione consistere Sacramentum, accedente scili-
 cet consensu matrimoniali, statuerint, hinc orta decisio,
 quod si sponsalia clam contracta, etiamsi alias valida
 non sint, tamen concubitu conualidentur. Vnde etiam
 illud *matrimonium* dicebatur *præsumtum*; scilicet præsu-
 mebatur intercessisse matrimonium, saltem ne rescin-
 datur Sacramentum copula carnali contractum. Et hoc
 matrimonium præsumtum erat eius efficaciam, vt nec a-
 liud matrimonium postea in facie ecclesiæ contractum
 subsistere potuerit, sed hoc vltimum fuerit rescinden-
 dum *d. c. 30. X. de Sponsal.*

§. XXVI. Ex tam egregio fonte, scilicet! nata est
 illa sententia, quam Dd. nostri hodie etiam vno quasi o-
 re tuentur, conualidari sponsalia clandestina per copu-
 lam carnalem. Sed videamus, an forte meliores ratio-
 nes habeant Dd. Harum autem quinque numero an-
 tesignanus communis Dd. scholæ Carpzouius *Iur. pr.*

Rationes com-
 munis senten-
 tiæ examinan-
 tur.

Consist. l. 2. d. 36. adducit, quas hic statim subiecta censura sistemus. Est autem eius ratio I. hæc: quia ipsum matrimonium per copulam carnalem subsecutam contractum censetur. Sed refondetur, hæc dici, non autem probari. Hoc enim probandum est, quare per concubitum contrahatur matrimonium, & non per consensum etiam clandestinum? An ergo concubitus, an consensus facit matrimonium; Si illud, etiam cum meretrice contrahitur matrimonium; si hoc, non dici potest, sponsalia clandestina esse nulla, & tantum convalidari concubitu. Nam in eo consistit cardo negotii, unde concubitus illam validitatem habeat? Pergit quidem Carpzovius: *præsumuntur carnali coniunctione se commiscen- tes, cum sponsalia præcesserint, nuptias contrahere potius;* nota præsumtum illud matrimonium, quod fingunt Pontificii, ut stabiliant sacramentum in hoc negotio. Verum illa præsumptio necessario debet fundari in consensu, qui ex tali facto præsumitur. Ast iam ante concubitum adfuit consensus expressus, supponitur enim, sponsalia præcessisse; cur ergo expressus, consensus in sponsalibus clandestinis inualidus dicitur, cum postea consensus ex concubitu præsumtus validus dicatur? Maior est vis expressi quam præsumti consensus. Imo non potest præsumi, concumbentem nuptias contrahere voluisse, quia contrariam voluntatem hoc ipso declararunt, dum nuptias in futurum tempus adhuc differunt, neque pro coniugibus se iam haberi volunt. Ratio II. Carpzovii hæc est: Quod nihil æquius sit, quam ut pudicitia erepta virgini restituatur per matrimoniū; cum qua convenit III. ubi stupratorem ad instar actionis furti teneri ad restituendum ablatum asserit. Sed primo falsum est, pudicitiam furto ablatam, quia con-
sensit

sensit sponsa in concubitum, excepto solo violento. De-
 inde posito, quod pudicitia ablata sit, quæritur, an possit
 per matrimonium restitui? est hæc vel qualitas animi
 vel corporis; si illud, non potuit auferri pudicitia inui-
 ta femina, si hoc, falsum est, per matrimonium eam
 restitui, quia per matrimonium nulla femina virginita-
 tem consequitur. Ratio IV. est, ne ob semel amissam
 pudicitiam palam quæstum facere incipiat. Verum &
 hæc nullo fundamento nititur, nam id quidem ostendit
 æquum esse, vt adigantur partes ad consummandum
 matrimonium, quod vero ipse concubitus iam faciat
 matrimonium præsumtum, inde non sequitur, neque
 vniuersalis est illa ratio, quia alias idem dicendum esset,
 si quis feminam stuprauerit, licet nulla accesserint spon-
 salia: ast hoc casu concedunt Dd. concubitum non ta-
 cere nuptias, nec inde nasci obligationem ad ineundum
 matrimonium, sed si stuprator ducere stupratam nolit,
 sufficere, modo eam dotet; iuxta commune dictærium;
aut dotet aut ducat. Vnde manifestum est, non ipsum
 concubitum producere posse obligationem, sed consen-
 sum antecedentem, quia nisi ille antecefferit, nihil ope-
 ratur concubitus, propter quod autem vnumquodque
 tale est, illud magis est tale. Addit tandem rationem V.
 Carpzouius, quia multa impediunt matrimonium con-
 trahendum, quæ tamen contractum non dissolunt, sed
 primo erroneum est, quod per concubitum contraha-
 tur matrimonium. deinde quando hic in rationis ratio-
 nem inquirimus, cur non possit dissolui matrimonium
 contractum, nulla alia inuenitur, quam quia matrimo-
 nium est sacramentum. Dixeris, hæc ratio dari potest,
 quia non amplius res integra & omnia in pristinum sta-
 tum post concubitum restitui nequeunt, respondeo, atqui

Sententia no-
stra.

si stupraueris feminam sine promissione matrimonii, neque sic res integra est, & nemo tamen dicit, adesse matrimonium, & ad illud contrahendum obligari partes, adeoque vix illa Doctorum sententia ex alio fonte, quam ex ratione sacramenti probari potest. Itaque hoc tantum probare volumus ex ratione sacramenti reliquum esse, quod sponsalia clandestina debeant valida reddi concubitu. Interim concedimus, tales personas obligari ad consummandum matrimonium, aut non propter vim copulae carnalis, sed propter vim prioris promissionis in sponsalibus clandestinis factae, quae postea ipso actu corporali confirmata. Vt adeo non convalidetur ita actus inualidus & nullus, sed potius actus per se validus & obligatorius sequenti concubitu plane insolubilis reddatur.

Sponsalia in-
uitis parenti-
bus contracta
rescindenda
ex communi
sententia.

§. XXVII. Sponsalia autem clandestina non illa tantum sunt, quae sine testibus, sed & quae sine parentum consensu contracta. Quam ultimam clandestinorum speciem recte pro inualidis haberi lubentes confitemur, quia liberi in potestate parentum constituti ius & facultatem non habent, sponsalia inuitis parentibus contrahendi. Et haec tenent omnes Carpzou. l. 2. d. 39. Adeo ut & sponsalia eiusmodi dissoluenda esse statu-
ant. Idem def. 40. Bruckner decis. matrim. c. 2. n. 70. seqq. Neque hic refragatur ius Canonicum, ita enim Euaristus Papa in can. 1. caus. 30. qu. 5. constituit: *Aliter legitimū non fit matrimonium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur & a quibus custoditur, uxor petatur & a parentibus & propinquiorebus sponsetur: & post pauca: ita peracta legitima scitote esse connubia, aliter vero praesumpta non coniugia, sed adulteria vel contubernia vel stu-*

pra

pra aut fornicationes potius, quam legitima coniugia esse. Add. Can. 3. 4. & 5. ibid. Can. 2. caus. 25. qu. 6. cap. 3. X. qui matrim. accus. possunt. Can. 12. caus. 32. qu. 2. can. 13. 14. & 15. ibid. can. 8. caus. 36. qu. 2. Equidem his contrarium decisum reperitur in Concil. Tridentino Sess. 24. c. 1. vbi & sine parentum consensu matrimonium pro valido declaratur. Sed nostrates tamen vnanimiter decisioni concilii Tridentini contradixerunt, cuius rei notissimæ testimonia adducere non est necessum. Verum si nunc porro quærat, an etiam rescindenda sint talia sponsalia, si liberi clam desponsati iam concubitus celebraverint, atque ad hanc ultimam amoris lineam peruenerint, plerique a priori sententia recedunt, atque hoc casu sponsalia amplius dissolui non posse statuunt, sed consummationem matrimonii per benedictionem sacerdotalem contrahentibus iniungendam esse, Paul. Cypræus de sponsal. c. 10. §. 16. Gerhard. l. de coniug. §. 146. Harprecht. pr. Inst. de nupt. n. 122. seqq. Ioachim a Beust. tract. de matrim. c. 47. Quam autem peruersa & plane impia sit illa sententia, vnusquisque facile intelligere potest, si modo mediocriter sana ratione sit instructus. Est enim utique perquam inconueniens, imo absurdum, prius magno zelo contra pontificios disputare, & defendere, quod consensus parentum non tantum de honestate, sed etiam de necessitate ad nuptias liberorum requiratur, & tamen postea sponsalia dicere valida, etiamsi sine parentum consensu contracta, modo concubitus accesserit. An non ita liberis ianua aperitur nequitia sua eludendi consensum parentum? qualis quæso est necessitas, a qua quis proprio facto se liberare potest? hoc certe est vna manu aliquid concedere, & altera iterum auferre. vid. Dn. Stryk de diss. sponsal. sect. 4. c. 1. §. 32.

Copula tamen carnali accedente ea non rescindenda esse communiter statuunt.

Sed male, idque ex ratione sacramenti.

vbi & recte laudat edictum Elect. Brandenb. *de anno 1694. d. 15. Decemb.* in quo *Art. 15.* cautum est etiam matrimonium, absque parentum consensu per copulam carnalem & benedictionem sacerdotalem consummatum, penitus annullandum esse. Vnde ergo ortum traxit illa Dd. sententia, quod præcise copulæ carnali tantam vim tribuant conualidandi negotium per se nullum contra rationem? certe ex solo principio papistico fuit, cuius supra §. 25. mentio facta, quod scilicet per ipsam commixtionem carnalem contrahatur Sacramentum.

Rationes pro
communi sen-
tentia addu-
cantur.

§. XXVIII. Interim Carpzovius *l. 2. def. 60.* more solito communem sententiam pluribus rationibus defendere & stabilire non modo allaborat, sed & æquam illam dicere non veretur. Sunt vero eius rationes sequentes: (1) vt maiora euitentur scandala, ac (2) ne iniuria maior vitiatæ desertæque mulieri inferatur, liberi-que pro illegitimis & spuriiis proclamantur, hinc (3) obseruandum esse illud Mosaicum *Deut. XXII. v. 19.* habebit eam uxorem. Neque (4) parentes tam præfractæ potestate sua abuti debere, vt, cum manifesta mulieris vitiatæ seu deuirginatæ iniuria, separationem, sibi nil profuturam, quin potius damnosam, causentur: præsertim cum (5) hac occasione grauioribus delictis aperiatur fenestra. Addit (6) esse tralatitium, quod copula carnalis purget clandestinitatem, raturumque faciat coniugium licet per se non sit legitimum, vt hinc (7) etiam iniustum matrimonium sit matrimonium. Quin & (8) alias sæpe, quæ fieri non debent, si facta fuerint, haud rescindantur. Vnde & (9) multa dici impedire matrimonium contrahendum, quæ iam contractum non dissoluunt. Quibus rationibus quatuor præiudicia subiungit, quamuis prior sen-

sententia postea iterum speciali Rescripto confirmata esse videatur, cuius verba *ibid* n. 20. adducit.

§. XXIX. Sed accuratius rem perpendenti facile Et refutatur.
patebit, nullius plane momenti istas rationes esse. nam
ad (1) respondeo, nondum constare qua ratione maiora
ita euitentur scandala; si dixisset Carpzouius *inuitan-*
tur scandala per sententiam communem, recte dixisset.
Annon enim scandalum est, liberis licentiam concedere
exuendi omnem reuerentiam parentibus debitam?
& cum necessitatem consensus ex IV. Decal. præcepto
deriuent Dd. annon scandalum est ipsa diuina præcepta
tam fœde prostituere? annon scandalum, liberos ad fœ-
dam libidinem allicere? quod fit, quando sciunt, quod ita
parentes ad consentiendum compellantur: annon scan-
dalum est, grauissimo peccato tribuere efficaciam con-
validandi actum nullum? annon scandalum est, ob mali-
tiam liberorum parentes suo iure priuare? vicissim non
est scandalum rescindere negotium illicitum & vitiosum:
nec scandalum est impedire matrimonium, quod tam
improba habet initia: nec scandalum est, disiungere,
quos non Deus sed praua libido immo & ipse Diabolus
coniunxit. Nunc eat quis & iudicet, qua sententia maio-
ra euitentur scandala, an communi illa, an nostra. Nec
maioris ponderis est ratio (2) adducta, mulieri enim nul-
la infertur iniuria, quando parentes suo iure vtuntur.
Damnum, quod quis sua culpa sentit, non sentire videtur.
Habet ergo femina, quod sibi imputet, quod admiserit
concubitus, dum vel sciuit masculum parentis potestati
subiectum esse, vel tamen scire debuit; nam & huc per-
tinet notissima illa Reg. Iuris: qui cum alio contrahit,
vel est, vel debet esse non ignarus eius conditionis, cum
quo contrahit *L. 19. pr. ff. de Reg. Iur.* Illa ergo sua culpa
vitia-

vitiata est, & proprio vitio, ex quo commodum sentire non debet. Nec obstat parcendum tamen liberis exinde natis, quorum nulla culpa est, qui ita pro spuris habendi, nam respondetur primo, hanc rationem esse specialem, & tantum ad eum casum pertinere, si liberi ex tali concubitu nati, Dd. autem ob solum concubitus idem statuunt, etiam si liberi nulli nati sint. Deinde solus liberorum fauor non est sufficiens causa ad compellendos parentes, ut ineant matrimonium, alias generaliter statuendum esset, omnem imprægnatam stupratorem compellere posse ad consummandum matrimonium, licet nulla eius promissio præcesserit, ne liberi fiant spurii, quod tamen nemo dissentientium hactenus statuit. Si dixeris: hic vero præcessit promissio matrimonii, & sic quæ non iuuant singula, iuncta iuuant; regero: sed illa præcedens promissio matrimonii est nulla & vitiosa, concubitus etiam est illicitus, duæ autem res reprobatae & impiae non possunt actum iniustum reddere validum. Quid (3) Carpzouius ex loco *Deuter. XXII, 19.* probare velit, non apparet. dicitur ibi, habeat eam uxorem, sed expresse agitur de tali, cum qua, patre consentiente, matrimonium contractum. Hinc potius Carpzouio locus ille contrariatur. Neque (4) abutuntur parentes potestate, qui potius iure sibi competente utuntur & recte faciunt, si malitiam liberorum omni modo coërceant. Dicis, vitiatae tamen fit iniuria, immo, ut ante demonstraui, non fit. Instas, hanc separationem patri nihil profuturam, quin potius damnosam esse; ast non video damnum quod inde sentire possit: prodest autem liberos omni modo retrahere a tali matrimonio, quod tam detestanda habet initia, neque Deo auctore contractum, neque benedictionem diuinam

nam expectare potest, sed potius haud raro liberos & temporali & æterna salute priuat. Quomodo autem (5) grauioribus delictis ita aperietur fenestra? dicis: dum femina semel vitiata hac ratione allici potest, vt pluribus copiam corporis sui faciat; respondeo, a posse ad esse non valet consequentia; nemo iure suo legitimo vti prohibetur ideo, quia per consequentiam malum aliquod inde prouenire potest. Potest etiam femina hoc facere durante matrimonio, quod fieri proh dolor! quotidiana experientia docet. Hoc vero adhuc grauius delictum esset. Malum ergo hoc si sequatur, non separationi illiciti huius vinculi, sed vitio personæ adscribendum. Quod (6) copula carnalis purget vitium clandestinitatis, hoc falsum est, ceu antea satis probatum dedimus, nec vlllo fundamento solido, sed erroneo Papistico principio illud assertum nititur, quamuis sit tralatitium. Deinde, vtut supra §. XXVI. diximus, obligari tales desponsatos ad consummandum matrimonium, est tamen casus ibi propositus longe diuersus ab hoc quia illa sponsalia clandestina iure naturæ & diuino sunt per se valida, non hæc; inde nec hic eadem decisio locum inuenire potest. Ita & nullius momenti est quod iniustum matrimonium etiam sit matrimonium: est matrimonium, sed iniustum, inualidum & nullum. Nisi forte dixeris: iniustum matrimoniū etiam est matrimonium, quia est sacramentum. Hæc est ratio huius asserti, non alia. Nec (8) probari potest, omnia, quæ fieri prohibita, si facta, haud esse rescindenda. Ita enim nec rescindenda essent matrimonia inter liberos & parentes contracta, quod statuere perquam absurdum erit. Si istas, hoc iure diuino expresse prohibitum; respondeo etiam sine parentum consensu nuptias contrahere iure

I

diui-

diuino prohibitum, ipsi dissentientes dicunt, Carpzou. *dict. l. 2. def. 39.* ibique allegati Icti & Theologi. Quam quidem controuersiam, an de iure diuino de necessitate consensus parentum requiratur, nunc non assumo, sed κατ' ἀνθρώπων disputo. Quamuis ergo interdum in rebus minimis quod semel factum non semper rescindatur, interim tamen, an idem ad hoc negotium maximi momenti applicari possit & debeat, merito dubitandum, immo negandum. Eodem lubrico fundamento (9) & illud nititur, quod multa impediunt matrimonium contrahendum, quæ contractum non dissoluant. Desidero rationem, non dabitur alia solida, nisi hanc falsam latitare dicamus, quod matrimonium sit sanctum. Sed de hoc agemus cap. sequ. Præiudicia a Carpzouio allata nos non stringunt. Siue igitur in Consist. Dresdensi nostra, siue communis sententia recepta & stabilita speciali rescripto sit, nobis non oberit, qui de iustitia disputamus.

Sponsal. clandestinis publicis posteriora præferuntur,

Ex ratione sacramenti,

§. XXX. Nec omittenda illa controuersia est, si prius sponsalia clandestina, & postea publica, contracta fuerint, quænam sint præferenda? Communis sententia est, publica licet posteriora, tamen præferenda esse. Ioach. a Beust. *de Spons. cap. 14.* Brochmand. *l. de Coniug. qu. 25.* Carpzou. *l. 2. def. 67.* Quod si autem rem accuratius consideremus, latet quoque hic principium sacramenti. Quod enim clandestina sponsalia pro inualidis absolute habeantur, illud ex falsa ratione sacramenti descendere, iam supra demonstraui. Quia natura sponsaliorum ad validitatem nihil aliud exigit, quam consensum, qui etiam in clandestinis sponsalibus, si alias contrahentes sui iuris sint, adest, modus enim non variat rem. Sponsalia autem publica, quia sunt initium sacramentum,

tum, vtique ex principiis I. C. an præferenda sunt illis, quibus nullum adhuc initur sacramentum. Cum ergo hæc prærogatiua posteriorum publicorum nec ex lure diuino nec ex iure Nat. deriuari possit, non potest non inter reliquias Papismi numerari.

§. XXXI. Videamus ergo, quibus rationibus Carpzouius priorem sententiam defendat, quam adeo communem esse dicit, vt vix quispiam dissentiat. Et primo quidem rationes desumit ex inualiditate Sponsal. clandest. ad quas cum supra iam §. 20. & 21. responsum sit, nolumus plura hic addere. Deinde prouocat ad ordinat. Saxon. sed nos hic non de eo, quod in hac vel illa prouincia specialiter constitutum agimus, sed de eo, quod in genere iustum est, & de fundamento illius sententiæ communis etiam speciali sanctione confirmatæ. potest enim lege prouinciali aliquid esse statutum, quod tamen fuit ex principio illo a nobis reiecto, quod matrimonium sit sacramentum. Addit porro, sponsalia priora tum demum posterioribus præferri, quando per se sunt obligatoria, quod de clandestinis asseri nequeat. Verum nos supra probauimus, clandestina sponsalia ab iis, qui sui iuris sunt, contracta, si abstrahamus a principiis iuris canonici & speciali legis interdictione, esse obligatoria, ergo illa tanquam priora sunt præferenda. Tandem prouocat ad *cap. 2. X. de clandest. desponsat.* ad quod nihil regerimus, dum non negamus iuris canonici principiis id conuenire, quia clandestinis sponsalibus non initiari matrimonium & sacramentum statuunt canonistæ: nos vero vt hoc ex alio solido fundamento demonstraretur, desiderauimus. Equidem obiiciunt alii, ideo posteriora publica præferenda esse, ne peruersæ hominum potestati committatur, cum iniuria sponsæ publi-

Rationibus
communis
sententiæ re-
spondetur.

publica soluere, substituta per fraudem muliere, quæ se prius clam desponsatam asserat. Sed recte respondet Brower *Tract. de iure Connub. l. 1. c. 22. num. 2.* nobiscum sentiens, scilicet, rationem ex malitia hominum vel ex incerto euentu erutam valide non concludere: Immo, pergit, *non minor idque sæpius, premeret difficultas, si prerogatiua publicis concedatur: cum oppido facile sit, cum contemtu prioris sponsæ clam desponsatæ, alteri publica constituere sponsalia.*

Quo casu ad-
mitti possit
sententia
communis.

§. XXXII. Interim non diffitendum est, eo casu sententiam illam comunem tolerari & defendi posse, si princeps sponsalia clandestina in totum improbaue-rit, & pro nullis declarauerit, tum enim utique præferenda sunt posteriora publica, verum non ex ea ratio- ne, quia sponsalia priora clandestina in se & sua natura sunt inualida, sed quia legibus prohibita & annullata. Potest enim princeps ex iusta causa etiam negotia ciui- um in se valida prohibere & irritare: quæ tamen pro- pterea non statim in genere, etiamsi nulla lex prohibi- tiua adsit, inualida dicenda sunt. vid. Brow. *cit. n. 2.*

Quid si ad pri-
ora clandesti-
na concubitus
acceserit,

§. XXXIII. Limitant autem Doctores sententi- am suam, nisi ad priora clandestina concubitus accesse- rit, tum enim illa posterioribus etiam publicis præferen- da esse, Carpz. *d. l. d. 69.* Brochmand. *d. qu. 25.* Gerhard. *loc. de coniug. §. 146,* Hahn. *ad tit. de sponsal. n. 3.* aliique communiter. Verum quod lubrico admodum funda- mento hæc sententia nitatur & pariter ex ratione sacra- menti descendat, iam supra §. 25. 26. demonstraui- mus, ubi cum rationibus pro hac etiam sententia adduci soli- tis fuerit satisfactum, non vltius circa refutandas ra- tiones erimus solliciti. Illud tantum addere placet, non posse non hanc sententiam ex propriis etiam dissentien- tium principiis incongruam videri. Si enim sponsalia
prio-

priora clandestina plane nulla sunt, & inualida, & ita publicis sponsalibus etiam posterioribus postponenda, quomodo nullitas illa & vitium clandestinitatis solo concubitu sanari potest? Hic enim non est actus, qui negotium, legibus, etiam humanis tantum, prohibitum conualidare possit. Cum nemo suo facto efficere possit, ut leges non valeant. Aut ergo concubitus accessit sponsalibus clandestinis, antequam priora publica fuerint contracta, aut postea: priori casu obtinet id, quod diximus, scilicet in priuatorum arbitrio non esse, ut negotio legibus improbato valorem addant; posteriori casu, multo minus quidquam efficere potest concubitus, cum priori sponsa celebratus, quia tum temporis posteriori sponsæ per sponsalia publica iam ius erat quæsitum, quod tam fædo sponsi facto non potest auferri. Tam male cohærent principia Doctorum. Quod eo magis inde adhuc elucescit, dum Doctores communiter in casu, si bina sponsalia publica contracta, priora præferunt, etiam si ad posteriora accesserit copula carnalis Carpzou. *l. 2. def. 65.* & plures alii ab eo citati, sed quæro, cur hic copula carnalis nihil efficiat? Fatetur Carpzouius, rationem in eo consistere, quia posteriora sponsalia sunt nulla, quia ex consensu non concubitu nascitur obligatio, nec copula carnalis quicquam sanctioris efficaciam sponsalibus posterioribus addere aut nouum vinculumnectere potest. Subsumo itaque: atqui sponsalia clandestina, ex mente Doctorum, sunt nulla, quomodo ergo ibi concubitus potest producere obligationem, aut nouum vinculumnectere? Videant Doctores, quomodo hæc concilient.

Male cohærent principia Doctorum.

§. XXXIV. Ita ergo voluimus tantum lubrica fundamenta Doctorum, eorumque male cohærentia

Sententia nostra.

principia demonstrare. Quod vero nostram sententiam attinet, manifestum est, quod cum priora clandestina posterioribus in genere præferamus, § 30. *seqq.* idem obtinere debeat, licet concubitus accesserit; sed ex plane diuersis rationibus. vide supra §. 26. *in fin.* Quod si vero supponamus casum, quo sponsalia clandestina legibus humanis irrita reddita, tum præualebunt posteriora, etiam si ad priora concubitus accesserit, ex rationibus præc. §. adductis.

Doctores
sponsalia dif-
ficulter dissol-
vunt, & poti-
us desponsatos
compellunt ad
consumman-
dum matri-
monium.
Ex occulta Sa-
cramenti ra-
tione.

§. XXXV. Nunc ad dissolutionem sponsaliorum progredimur, ubi constat, quam difficulter Dd. & fere non nisi in casu summæ necessitatis dissolutionem concedant, adeo ut potius compellant desponsatos ad consummandum matrimonium, idque vel multa pecunia-ria, vel incarceratione, aliisque modis. vid. Carpz. l. 2. d. 133. *seqq.* Quod si in rationem inquirimus, quare tam faciles sint in compellendis desponsatis, tam difficiles vero in dissoluendis sponsalibus, non aliud superest fundamentum, quam quia sponsalia habent pro ipso matrimonio. Ita enim Carpzovius d. l. 2. d. 65. n. 9. statuit quoad effectum consortii ac societatis indissolubilis, nullam plane existere differentiam inter sponsalia & ipsum matrimonium, sed per sponsalia hoc iam inchoatum (NB. sacramentum initiatum) ac proinde non magis sponsaliorum quam matrimonii dissolutionem admittendam esse. Quanquam is more solito statim sequenti *def. 66. n. 18.* sibi contradicat, ubi expresse statuit sponsalia facilius quam matrimonium dissolui. Quod vero illud assertum, sponsalia esse matrimonium inchoatum, ex reliquiis sacramenti sit, iam supra §. 10. probatum est, hinc eo lectorem remittimus. Equidem id facile largimur, si pars vna consummare matrimonium detrectet, iudici in-

Nostra sen-
tentia.

incumbere, vt bonis persuasionibus detrectantem ad aliam mentem reducat. quod si vero nec ita adigi se patiatur ad consummandum matrimonium, melius vtique est, indicta pœna renitenti sponsalia dissolvere, eamque alteri parti adiudicare, quam compulsione externa eum cogere ad consummationem matrimonii, quod non nisi infelicissimum esse potest; vti recte Cypræus de sponsal. c. 13. §. 11. n. 4. Hiuc solide Meuius P. 3. dec. 382. n. 5. in not. Reperi, inquit, quod sæpius rigide nimis & infeliciter sit existimatum, nisi legibus scripta sit repudii causa, cogendam esse matrimonii consummationem, nec veniam eius immo vix moram faciendam esse. Miratus etiam magnos Theologos & Ictos tantum rigorem approbasse, etsi luctuosum & scandalosum eius euentum multoties experti sint. Hoc puto pia rationi conuenire, quod non simpliciter considerandum sit, quid pro matrimonio promissum, sed vt obtineri fini suo apta, intra suas leges consistere & seruari possit. Immo personas, quarum conubium ex certis causis præuideri potest infaustum & multis miseriis subiectum, ad consummationem nuptiarum cogere iniustum esse, speciali decisione pluribusque rationibus probat idem P. 6. dec. 226. Nec obstat, alias tamen ad pacta seruanda vi externa paciscentes adigi posse; respondetur enim, diuersam longe esse matrimonii rationem, cum pacta alia tantum temporalia bona concernant, in infelici autem matrimonio sæpe æterna salus periclitetur, insuper & reipubl. interfit, bene concordantia esse matrimonia. Recte Meuius: Illuc quemquam adigere, repugnat matrimonii fini, qui non tantum est in corporum, sed animorum coniunctione, vti verba eius se habent d. Dec. 226. n. 8.

Obiectio diluitur.

§. XXXVI. Equidem poterat aliquid probabilitatis inesse sententiæ cōmuni, si vnus tantum ex desponsatis

Nec vtriusque desponsatorum consensu.

permittitur
repudium.

Rationes
communis
sententiæ.

Re vera subest
occulta ratio
sacramenti.

tis dissolutionem matrimonii vrgeat; illud vero mirum est, Doctores nec dissolutionem permittere, licet vtraque pars desponsatorum id desideret. Carpz. l. 5. *resp. Elect. 108. n. 22. seqq.* Arnif. *de iur. connub. P. 1. c. 58.* Chemnitius *P. 3. loc. de coniug. c. 1.* Wessenbec. *P. 3. Conf. 125. n. 15.* vbi, eandem sententiam in omnibus consistoriis observari afferit; alii communiter. Quod si rationes huius communis sententiæ requiramus, inuenimus sequentes: (1) quia sponsaliorum & matrimonii eadem est obligatio. (2) quia obligatio sponsalitia est iuris diuini. (3) quia in sponsalibus adest fœdus Dei. (4) quia talis dissolutio esset res mali exempli & scandalum excitaret.

§. XXXVII. Quod si vero rem accuratius consideremus, facile patescit, re ipsa nullum aliud subesse fundamentum, quam quod matrimonium sit sacramentum, quamuis hoc ipsum verbis non fateantur Doctores. Probauit id iam solidissime Illustr. Dn. Stryk. *tract. de diss. Sponsal. sect. 3. §. 17. seqq.* cuius sententiam tantum illustrabimus in præsentia. Scilicet vnicum fundamentum communis sententiæ in eo positum est, quod sponsalia de præsentia publica sint matrimonium initiatum, quod tamen assertum a canonistis mutuatum, inde ortum esse, quia iure pontificio sponsalibus iam contrahitur & initiatum sacramentum, supra ostendimus, §. 10. seqq. Hinc ex nullo alio fonte descendere, quod Brochmandus, Chemnitius, Carpzouius, alique statuerint, sponsalia esse matrimonium initiatum, ostendit laudatus Dn. Stryk *d. l. §. 18.* Et ne vllum supersit dubium, adhæsisse Doctoribus superstitiosam sacramenti rationem, videamus quomodo Carpzouius malam causam aperte prodat, quando *cit. resp. 108. n. 27. 28.* afferit: *Non concedendum est, solo niti consensu contrahentium sponsalia, quibus*

NB. CHARACTER SPIRITVALIS EST IMPRESSVS; &: *esse matrimonium de causis spiritualibus*; quod simul ex vero fonte suo, scilicet ex iure pontificio, probat, allegans *cap. 9. X. de heret.* in quo matrimonium dicitur sacramentum. Addatur idem *Iurispr. consist. l. 2. d. 21. n. 7.* vbi dicit, matrimonium esse tale negotium, NB. CUI CHARACTER SPIRITVALIS IMPRESSVS. Iam autem scire aueo, quisnam sit ille character spiritualis. Id non ignoro, Pontificios statuere per sacramentum matrimonii certum characterem indelebilem imprimi, ob quem separari coniuges non possunt: vnde etiam, quia excogitarunt sacramentum ordinis, fingunt certum quendam characterem indelebilem sacerdotibus impressum esse. Quis ergo non animaduertit, rationem illam Carpzouii de characterem spirituali impresso, nil nisi sacramentum redolere? Sed nolumus actum agere & illa repetere, quæ ante nos Dn. Stryk. *d. l.* iam fuse satis peregit, vbi, collata sententia pontificiorum, cum illa, quam nostrates tuerentur, ad oculum demonstrat, eam ex nullo alio principio ortam esse, quam ex illo pontificiorum, quod matrimonium sit sacramentum, & tandem §. 27. *seqq.* ad argumenta contraria respondet, iisque ex assè satisfacit: quorsum lectorem breuitatis studio remittimus.

§. XXXVIII. Cohæret cum priori controuersia etiam hæc, an inter personas desponsatas valeat transactio pro dirimendis sponsalibus? Quam sententiam communiter negant. vid. *Meu. P. 5. dec. 210. n. 4.* Carpz. *l. 3. def. 44. a. 11.* Beust. *de sponsal. p. 1. c. 29.* Gail. *l. 2. obs. 94. n. 14.* Hilliger *ad Donell. l. 24. c. 17. lit. I.* Neque aliter possunt Doctores, cum dissolutionem sponsaliorum non permittant etiam vtriusque desponsatorum consensu, quæ dissolutio nihil aliud est, quam tacita transactio.

Transactio
inter despon-
satos non per-
mittitur.

Quod est ex
reliquiis sacra-
menti.

Equidem rationem hanc reddunt, quia talis transactio esset contra matrimonium. sed si ulterius quæramus, quare sit contra matrimonium, nulla alia ratio reddi potest, quam illa, quia sponsalia de præsentibus sunt matrimonium initiatum. huius autem rationis iterum non aliud fundamentum est, quam quod sponsalibus de præsentibus contrahatur sacramentum, ut supra §. 10. ostendimus. Ut autem adhuc clarius pateat, ex sola ratione sacramenti descendere illam sententiam, sciendum est, Doctores eam ex nullo alio iure quam Canonico petiisse, uti etiam omnes ad probandam eam prouocant ad *cap. ult. X. de Transact.* vid. Meuius & Carpzouius *d. d. 11.* Sed in *d. cap. ult.* inter causas, quibus iudex pro transactione laborare non potest, recensetur *coniugii sacramentum*, ut adeo satis eo ipso innuatur, ideo non permitti in matrimonialibus transactionem, quia matrimonium est sacramentum, quod irritum reddi non debet. Iam autem quia Pontificii statuunt, sponsalia de præsentibus esse ipsum matrimonium, & ita sacramentum, inde sequitur, inter desponsatos non locum esse transactioni. Quod ergo Pontificii non admittant transactionem ad dirimenda sponsalia, mirum non est, quia ex eorum principiis hoc sacramentum rescindi non potest: Mirum autem est, quare nostri eandem sententiam retinuerint, cum tamen ipsum principium pro falso habeamus.

Nostri sen-
sentia.

§. XXXIX. Nos itaque, reiecto illo falso fundamento, id quidem concedimus, contra matrimonium iam contractum & consummatum non valere transactionem, valere tamen inter desponsatos pro dissolvendis sponsalibus matrimonio nondum contracto. Et manifesta quoque est disparitas rationis, nam hic res
ab

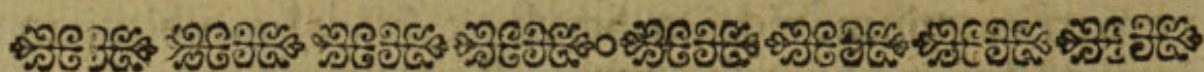
ab omni parte adhuc integra est, non ibi. Insuper matrimonium ex præcepto diuino est indissolubile, quod secus in sponsalibus. Nam quod Doctores nostri asserant, sponsalia esse ipsum matrimonium, hoc falsum esse, supra demonstratum, cum alius sit consensus sponsalitus, alius consensus matrimonialis. Sane multo æquius est, permittere repudium, vtraque parte id desiderante, quam inuitos compellere, & ita infelix reddere matrimonium. vid. Dn. Stryk *cit. sect. 3. § 33.* vbi etiam in consistoriis non adeo raras esse transactiones inter desponsatos dissentientes, testatur.

§. XL. Neque possum, quin & illius sententiæ communis mentionem faciam, qua Dd. in causis matrimonialibus non admittunt iuramenti delationem, si id tendat contra matrimonium, scil. ineundum, nam de inuito non est dubium. Casus hic est: Meuia agit contra Titium ex causa promissi matrimonii, & cum Titius neget promissionem matrimonii, illa huic defert iuramentum, quod Titius etiam præstare paratus est; quæritur, an sit admittendus ad præstationem? Negant communiter Dd. ex ratione, quia tendit contra matrimonium Carpzou. *Iurispr. Forens. part. 1. const. 12. def. 30. & const. 22. def. 3. & Iurispr. consist. l. 2. def. 233. n. 6. & l. 3. d. 44. Setser. de iuram. l. 4. c. 4. n. 7. Borchold. de Iure iur. c. 5. n. 23. Ioach. a Beust. de sponsal. part. 1. c. 58.* Quod si in rationis rationes inquirimus, illæ sunt potiores, quia matrimonium est indissolubile, & ita matrimonium iam contractum, scilicet in sponsalibus de præsentī, dissolui posset, si alter iuraret; deinde quia consensu partium a sponsalibus recedi nequit, & quia transactio etiam inter desponsatos non valet &c. quæ omnes rationes cum in primum principium, sponsalia esse matrimonium, & matrimonium

Nec admittunt Dd. iuramentum contra matrimonium.

Ex occulta ratione sacramenti.

sacramentum resoluantur, quis non animaduertit, esse quoque hanc sententiam ex reliquiis principii illius papistici? Quæ omnia fusius demonstrari possent, nisi iam ex ante dictis fluere, quæ si fore alicui non sufficerent, is conferre potest illa, quæ hac de re plenius disseruit Dn. Præses *special. dissert. de Delat. iuram. in matrim.* ubi ex professo hanc erroneam Doctorum sententiam confutauit.

CAP. III.

DE

RELIQUIIS SACRAMENTI
IN CAUSIS MATRIMONII
CONSUMMATI.

§. I.

Connexio.

EXpositum in præcedenti capite est, quænam in materia sponsaliorum reperiantur reliquiæ sacramenti, nunc ordinis causa de ipso matrimonio, per copulam sacerdotalem consummato, agendum, videndumque, an & hic quædam obseruari possint reliquiæ superstitionis pontificiæ. Quæ disquisitio eo vtilior erit, quo magis necessarium, rem omnem iusto pretio æstimare, & ab omni nos liberare superstitione, quæ in his etiam non exigua conspicitur.

Copula sacerdotalis est inventum pontificiorum.

§. II. Occurrit autem hic ante omnia statim notissima illa copula sacerdotalis, qua personæ matrimonium inire cupientes per sacerdotem sibi iunguntur & copu-

copulantur, atq; accedente benedictione consecrantur: quo facto matrimonium demum properfecto & consummato iudicatur. Circa quam copulam eiusque originem, prius quædam in genere dicenda erunt, antequam ad speciales casus nos conferamus. Iste vero ritus, ut statim quod res est, dicamus, nec ex iure diuino, nec ex iure naturæ originem trahit, sed merum est inuentum pontificiorum. Nam ante Leonis Imperatoris tempora ritum eundem plane non fuisse usitatum, ipse docet Leo Imp. *Novella LXXXIX.* vide infra §. XIII. Ut adeo non prius quam dominatu papali iam fundato, & magis magisque caput extollente antichristo, consecratio illa nuptialis per modum necessitatis fuerit hominibus præcepta.

§. III. Quod si autem, ut merito in omni negotio fieri oportet, in rationem inquirimus, quare hunc ritum receperint, communiter quidem honestatis publicæ causa factum illud esse asserunt, sed recte alia ratio subfuit, eaque triplex: primo, ut hoc modo magis magisque fundaretur dominatus papalis, ac ita a clericali consecratione omnis vis & effectus matrimonii dependeret, atque adeo de successionem liberorum in regna etiam & principatus pontifex quodam modo disponere posset. Altera ratio est, ut omnes causæ matrimoniales & quæstiones de matrimonio valido & efficaci etiam inter reges principesque ad forum ecclesiasticum pontificis & clericorum traherentur. Tertia denique ratio est, quia matrimonium habebatur pro sacramento, hinc opus erat, ut per sacerdotem copularentur desponsati, ceu notissimum est, omne sacramentum iure pontificio sacerdotes administrare debere, ideo sacerdotes dicti, quod illi sacra administrare & sacramenta peragere debeant.

Ratio inuenti.

[1] ut stabiliatur dominatus papalis.

[2] Ut augeatur iurisdictio Pontificis.

[3] Ut observetur ratio sacramenti.

Nam religio sacramenti postulat, ut magna reuerentia & deliberatione, assistente ministro ecclesie, recipiatur, ut loquitur Sanchez de sancto matrimonii sacramento l. 3. disp. 3. n. 3. Hinc non valere matrimonium sine paracho contractum & irritum esse, etiam si in articulo mortis & in quacunque necessitate contractum sit, ex principiis suæ religionis idem statuit d. l. 3. disp. 17. n. 4. Immo non omnem parochum matrimonio assistere posse, ex eadem ratione asserunt pontificii. vid. Sanchez. d. l. 3. disp. 20. n. 10. Hinc & non omne matrimonium, inter Christianos legitime contractum, esse sacramentum, sed illud solum, quod a ministro ecclesiastico sacris & solennibus verbis celebratur, sententia est Cani l. 8. de locis Theol. Equidem non diffitendum est, Pontificios non omnes in eo convenire, quod sacerdos sit minister huius sacramenti, alii enim ipsos contrahentes dicunt esse ministros, uti Thom. Tamburinus Theol. Mor. l. 8. tract. 5. c. 2. aliique: certum tamen est, priorem sententiam propriis eorum principiis magis convenire. Posito enim, matrimonium esse sacramentum, non possunt ipsi contrahentes esse ministri, utpote qui ineunt sacramentum & eius participes fiunt. Hinc quemadmodum alias soli sacerdotes sunt ministri sacramentorum, ita & huius sacramenti esse debent, ne confundantur personæ administrantes sacramentum, cum iis, quibus illud administratur. Vnde etiam ex illa copula sacerdotali probant Pontificii, matrimonium esse sacramentum, ut cap. 1. §. 34. ostendimus. Addatur Gropperus in Enchir. Christ. Instit. Alphonsus a Vera Cruce in Appendice Ioh. de Campis in Compendio Theologica veritatis l. 6. c. 38. qui omnes benedictionem sacerdotalem esse formam sacramenti matrimonii asserunt. Quamvis hic iterum alii dissentiant.

§. IV. Ut itaque ad nostros mores respiciamus, merito inter reliquias papatus numerandum, quod apud nos remanserit illa necessitas copulæ sacerdotalis, neque prima simplicitas magis in vsum fuerit reuocata. Equidem fatentur nostri, absolutæ necessitatis non esse copulam sacerdotalem & matrimonium per se validum etiam sine ea esse. Sed dum tamen necessitatem quandam hypotheticam hic fingunt, postquam scilicet ille ritus semel moribus introductus, & legibus publicis approbatus, communiter fere eandem efficaciam huic copulæ tribuunt quam pontificii, & quidem maiorem quam ipsius contractus matrimonialis, quod non potest non ex illa sententia, quod per copulam confirmetur sacramentum, promanasse. Immo superstitiones nostros sunt ipsis Pontificiis, dum horum ne quidem omnes, sacerdotes pro ministris sacramenti habent, ut ante dictum, nostri vero soli actui sacerdotali fere omnem vim tribuant. Sed de hoc exempla dabuntur inferius. Hic prius illam sententiam Doctorum examinabimus, qua prementes ex asse vestigia Pontificiorum, necessitatem huius copulæ in tantum extollunt atque prædicant, ut originem eius etiam a mundo condito ac ita a Deo ipso deriuent, omnemque operam impendunt, ut probent, eam diuinitus institutam & quocunque tempore in ecclesia Dei usitatam fuisse. Quod ipsum annon satis documento sit, nimium superstitiose adhuc inter nostrates coli hanc copulam sacerdotalem, prudentioribus iudicandum relinquimus.

Est ergo ex reliquis papatus, quod nostri nimium tribuant copulæ sacerdotali.

Et eam institutionis diuinæ esse superstitiose asserant.

§. V. Sed sequamur Dd. per singula secula, atque examinemus argumenta, quibus antiquitatem copulæ sacerdotalis probare conantur, & deprehendemus facile, contorta esse omnia atque nihil concludentia, unde

Sententia Dd. de origine cop. sac. examinatur.

Status Con-
trouersia.

fatis quanta hic lateat superstitio pateſcet. Cur enim alias rem hanc tam alte repeterent, eamque antiquiorem fingerent noſtrates, quam ipſa eſt, niſi aliquid myſterii in copula ſacerdotali quærerent? Sed pergamus ad rem, vbi, vt rite intelligatur ſtatus controuerſiæ, illud præmonendum eſt, (1) quæſtionem hic non eſſe de origine benedictionis matrimonii, nam hanc a prima creatione hominis & inſtitutione matrimonii repetendam eſſe facile largimur. nec (2) quæſtio eſt, de origine conſuetudinis matrimonium publice & coram facie eccleſiæ contrahendi; ſed quæſtio eſt de copula ſacerdotali, hoc eſt, de ea conſuetudine, qua deſponsati præciſe per ſacerdotem ſibi inuicem copulandi, & ab eo benedicendi; quo tempore mos ille cœperit? Nam hæc proprie eſt illa ceremonia, quam in papatu, ex ratione ſacramenti, excogitatam, & per modum regulæ omnibus præſcriptam eſſe, diximus.

An veſtigia il-
lius copulæ re-
periantur in
eccleſia Para-
diſiaca?

§. VI. Doctores itaque, cum altius ire non poſſint, eius originem ex Para-diſiaca eccleſia repetunt, ibique eius veſtigia reperiri exiſtimant. Deum enim, qui formauit mulierem, & formatam Adamo in conſpectu Angelici chori adduxit, & copulatis benedixit, primum fuiſſe paranympum, proxenetam & ſacerdotem, aſſerunt; Gerhard. *loc. de Coniug.* §. 44. Petr. Müllerus *Diſſ. de Hierologia ſeu benedictione ſacerdotali ſect. 1. th. 1. & in addit. ad Struuii Syntagm. Iur. Ciuil. Exerc. 29. l. 23. Tit. 2. (e) p. 353.* Dn. Samuel Schelguigius *Diſſ. de Antiquitate conſecrationis nuptialis* §. 4. aliique ab his citati. Verum, quæ inde fieri conſuſio poſſit ad originem copulæ ſacerdotalis, vix hariolari licet. Erit forte tale argumentum: Deus copulauit Adamum & Euam, primos coniuges, ergo hoc ipſo demonſtrauit, ſacerdotes copulare in poſterū coniuges debe-

debere; sed quam imbecillis sit consequentia, vnusquisque videt. Cur enim Deus ibi præcise vt sacerdotem se gessisse debeat, non apparet? Forte vt vicarius sacerdotum? egregia profecto sententia, qua & sacerdotes supra Deum extolluntur; vicarius enim semper inferior est illo cuius vices gerit. Verum hæc interpretatio inde descendit, quod nostrates pro fundamento habeant, coniuges præcise per sacerdotem copulandos esse, hinc cum vident Deum primos coniuges copulasse, dicunt, Deum sacerdotem egisse; quod si ergo ostendatur, illud suppositum falsum esse, vti ex sequentibus patebit, etiam corrui, quod illi superimpositum. Constat in veteri fœdere vt plurimum patrem familias copulasse coniuges, iisque benedixisse, cur non ergo Deus, qui creauit Adamum & formauit Euam, & ita pater est totius generis humani, potius dicendus est officium Patris familias hic peregrisse? Nam quod illud præcise officium sacerdotale sit, coniungere desponsatos, nullo iuris diuini textu, nec vlla solida ratione demonstrari potest. Hinc origo copulæ sacerdotalis ex illa primæua institutione matrimonii & benedictione diuina, nullo modo deduci potest.

§. VII. Pergamus ad Ecclesiam Patriarchalem, in qua fatentur Doctores non extare nisi vnicum exemplum *Gen. XXIV. 60.* vbi Laban sacerdotis vices, vt Paterfamilias, patre mortuo, supplens Rubecæ sorori, ad Isaacum maritum proficiscenti, hunc in modum benedixit: *Soror nostra, tu sis mille decem millium, & semen tuum possideat portam odio persequentium illud.* Dn. Sche'guig. d. Dis. §. 5. Sed (1) an vnico illo exemplo communis Patriarcharum vsus probari possit, iudicent cordatiores. Deinde (2) Laban & Bethuel, d. l. v. 50. 51. nihil aliud ege-

Nec reperiuntur in Ecclesia Patriarchali.

runt, quam consensum suum impertiendo, nullius ibi copulæ mentio fit. Neque (3) benedictio Rebeckæ data statim euincit, quod Laban ibi sacerdotis vices gessit. an enim benedicere tantum possunt sacerdotes? An non vnusquisque fidelium ius habet benedicendi alteri? Nulla ergo hic adiunt vestigia copulæ sacerdotalis. Quinimmo (3) quia Laban non fuit sacerdos, hinc potius contrarium in illo textu probatur, benedictionem matrimonialem tum non a sacerdotibus præcise datam esse, atque adeo originem benedictionis sacerdotalis inde peti non posse.

Nec in Eccle-
sia Mosaica.

§. VIII. Eodem conatu, scilicet frustraneo, vestigia copulæ sacerdotalis in ecclesia Mosaica quærunt. Fate-
ri etiam coguntur, certa vestigia se reperire non posse, interim tamen Israëlitas diuini numinis exemplum in consecrandis nuptiis secutos esse. idque probant ex *Psalms. XIX. 6. Cant. III. 9. Psalm. XLV.* vbi Spiritus Sanctus epithalamium pepigit ecclesiæ sponsæ Christi, vnde putat Menzerus, benedictiones solennes sponsis tum temporis impertitas fuisse, idque cum primis per sacerdotes, quia benedicere præcipua fuerit pars sacerdotalis officii. Immo Psalmum CXXIIIX. in nouorum coniugum copulatione a sacerdote recitatum fuisse, coniicit Gerhard. *loc. de Coniug. §. 459.* Insuper ad benedictionis matrimonialis formulas, quæ *Ruth. IV. 11. Tob. IX. 9.* reperiuntur, prouocant. vid. Schelguig. *d. Diss. §. 6.* Verum quam male hæc omnia concludant, facile quilibet intel-
liget, cui illa penitus scrutari placet. Nam ab usu bene-
dictionis in nuptiis adhibitæ, ad vsum benedictionis sa-
cerdotalis, nulla procedit argumentatio, siquidem pater
etiam & focer copulandi & benedicendi officium in V.
T. peregerunt, vti ex historia Tobiae palam est. vid. Hil-
de-

debrand. *de Nupt. vet. Christian.* Non ergo sacerdotes tantum, sed & alii benedicere poterant. Immo *apud Hebræos veteres* tametsi benedictiones adhiberentur tum sponsalibus, tum nuptiis, nihilominus sacerdotem aut Leuitam necessario adfuisse, nullibi compertum esse, docet Seldenus *Vxor. Ebraic. l. 2. c. 28. p. 208.* Ex citatis autem Psalmis aliisque locis nihil omnino contra nos euincitur, nam benedictionem impertitam esse concedimus, sed hoc semper a sacerdotibus factum esse commentitium est. Neque obstat, quod hodie apud Iudæos solennis conspiciatur benedictio sacerdotalis, de qua re vid. Hildebrand. *d. tn.* nam inde argumentum perfectum, ad mores Iudæorum in veteri testamento duci non potest, quod etiam *Dd.* communiter agnoscunt.

§. IX. Sed pergimus ad Ecclesiam noui Testamenti & quidem eam, quæ fuit tempore Christi & Apostolorum. Hic veronon modo vestigia benedictionis sacerdotalis reperiri, sed eam quoque a Christo & Apostolis introductam esse, statuunt. Videatur Menzerus, Brochmandus, citati a Dn. Schelguig. *d. Disß. §. 8.* Quod si autem quæramus, quo fundamento illa Doctorum sententia nitatur, illud admodum lubricum est. nam primo argumentum petunt exinde, quod Christus nuptiis Cananæis interfuerit, easque singulari benedictione & miraculo ornauerit. *Ioh. II. 2. seqq.* Sed quæ, qualis, quanta? An enim Christus ibi loco sacerdotis copulauit coniuges & iis benedixit? An hoc, si facere voluisset, Cananæi permissuri fuissent? Quomodo ergo ab isto miraculo & coniuncta Christi benedictione argumentum duci poterit, ad vsum benedictionis sacerdotalis, eiusque institutionem? Nec magis quadrat argumentum, quod inde colligunt, quia in nouo testamento admodum ho-

Nec in Ecclesia noui testamenti tempore Christi & Apostolorum.

norifica nuptiarum mentio facta: Potest enim honorificum esse matrimonium, etiam si non intercedat sacerdos; aut, an nullum negotium est honorificum, quod non præsente & dirigente sacerdote celebratur? Hinc & concedere cogitur Dn. Schelguig. *d. l. §. 10.* pro Apostolica traditione hunc ritum habendum non esse; ut adeo multo minus a Christo ipso institutus dici possit.

Locus Ignatii
examinatur.

§. X. Dicunt autem, tempore tamen Apostolorum, aut statim post illa cœpisse hunc morem & hinc ad probandum huius copulae sacerdotalis usum adferri solet locus Ignatii, qui in *Epist. ad Polycarpum*: *decet vero, inquit, ut, & ducentes uxores, & nubentes, cum Episcopi arbitrio, aut ex eius sententia coniungantur, aut unionem faciant, ut nuptiae iuxta praeceptum Domini sint, non autem ad concupiscentiam.* Verum recte ad hæc respondet Seldenus

Vxor. Ebr. l. 2. c. 28. p. 209. nondum inter eruditos convenire, an illa Ignatii epistola genuina sit, aut non, ad minimum multa manu improba inserta fuerunt; nec inde aliud rite elici poterit quam, nuptias ita ineundas, ut iuri diuino, cuius custodes & interpretes Episcopi seu ministri sacri habiti, non omnino aduersarentur. Non enim dicit Ignatius, Episcopum copulare coniuges & iis benedicere necessario debere, sed tantum decere dicit, ut matrimonium sine eius consilio non ineatur. Eodem

Item Euaristi,

fundamento nititur Euaristi, Episcopi Romani, epistola ad Africanos, cuius verba recensentur in Iure Canonico *Can. 1. Caus. XXX. qu. 5.* Nam & illam epistolam dubiae fidei esse agnoscit Hildebrandus *d. l.* cum communi nostrorum Doctorum schola, paucis exceptis, qui eius auctoritatem adhuc superstitione defendere conantur. Sicut & ipsa epistolae illius verba, quæ magnæ solennitatis immo & paranymphorū, & dotis mentionem faci-

faciunt, satis ostendunt, non conuenire talia illi statui ecclesiæ primitiuæ. vid. Seldenus *d. l. 2. c. 28. p. 213.* Cuius farinae etiam est institutum illud, quod Sotero Episcopo Romano, qui seculo II. vixit, tribuitur, qui non voluit legitimam haberi vxorem, *nisi cui sacerdos ex instituto benedixisset*, referente Platina in *vita Soteri*. Vbi addit, ideo hoc constituisse Soterum, *ut pericula euitaret, quæ tum temporis in nouas nuptias ex præstigiis cadere sæpe solebant.* Verum & illi non deberi fidem fatetur Hildebrand *cit. l.* addens inter eruditos notorium esse, *decretales epistolas primorum pontificum, quæ ex æuo martyrum circumferuntur, plerasque supposititias, vel hæretica fuligine tinctas aut mendosas, vel sequioribus seculis esse confictas.* Neque locus Clementis Alexandrini *ex l. 3. pedagog. c. 11.* quidquam probat, nam dicit quidem presbyterum benedixisse mulieri, sed non addit, vbi & quo tempore hoc factum sit, & an præcise tempore copulationis. vid. Seldenus *d. c. 28. p. 210.* Hoc fateor, in primitiua ecclesia Christiana vt plurimum matrimonia toti ecclesiæ prius notificata esse, vt illa precibus novos coniuges Deo commendaret, vbi & sacerdotes & reliquos ipsis benedixisse, non vana coniectura est; sed quod præcise matrimonium in præsentia sacerdotis contrahi, & ab hoc coniuges copulari debuerint, hoc nunquam probari potest. conf. Excell. Dn. Bodinus *disf. de anticipato concubitu th. 16.*

Soteri

& Clementis
Alexandrini.

§. XI. Tandem vestigia benedictionis sacerdotalis in tertio seculo inuestigantes communiter prouocant ad testimonium Tertulliani, cuius *lib. 2. ad vxorem circa fin.* verba hæc sunt: *Vnde sufficiamus ad enarrandam felicitatem eius matrimonii, quod ecclesia conciliat, & obligatio confirmat & obsignat benedictio, angeli renunciant, pater*

Tertulliani
testimonia
perpenduntur.

pro rato habet. Et lib. de monogam. cap. II. dicit, in ecclesia celebrari consueuisse nuptias, postularique ab episcopis, presbyteris & diaconis. Item lib. de pudicitia cap. 4. penes nos, inquit, occultæ quoque coniunctiones, i. e. non prius apud ecclesiam professe, iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitantur. Ast nulla alia Tertulliani mens est, quam clandestina matrimonia esse euitanda, uti ex ultimo loco patet. Neque in primo loco sacerdotis, sed totius ecclesiæ mentionem facit. solebant enim noui coniuges precibus totius ecclesiæ Deo commendari, ac ita benedictionem a tota ecclesia accipiebant, inde tamen non sequitur, sacerdotem interuenisse necessario, & coniuges copulasse: quod nec ex secundo loco probari potest, quamvis ibi dicatur, postulari uxorem ab episcopis, presbyteris & diaconis, hoc tamen non alium sensum habet, quam hunc, quod tum temporis secundum monitum Ignatii supra adducti, matrimonium non sine consilio episcoporum, presbyterorum & diaconorum inierint, ne ad rem tanti momenti sine sufficienti deliberatione accederent. Quod autem episcopi, presbyteri & diaconi copulauerint coniuges, de eo altum ibi est silentiū. Inde nihil omnino ista loca probant pro usu copulæ sacerdotalis. vid. Gabriel Albaspineus *Observat. l. 1. c. 24.* cuius verba refert Seldenus *d. l. p. 211.*

Seculo IV. & seqq. quædam reperiuntur vestigia, erescence dominatu cleri.

§. XII. Ita ergo ex dictis patet, nec Christum nec apostolos illum ritum introduxisse, nec eius usum reperiri posse in primitiua ecclesia. Sequentibus temporibus, & quidem statim seculo IV. post Christum natum, quædam illius copulæ sacerdotalis reperiri initia, non diffitemur, quo pertinet locus Ambrosii *l. 9. epist. 70.* & decretum concilii Carthaginensis *Canon. 13.* Verum ex quo fundamento ille ritus tum pedetentim introdu-

ctus

Etus fuerit, facile coniici potest. Scilicet incipiebat tum temporis iam tum caput extollere dominatus clericalis, cum liberati a persecutionibus, in magno honore haberi inciperent sacerdotes, atque dignitates cum magna potestate consequerentur. Vbi valde probabiliter ex illa dominandi cupidine introductum, ut omnibus negotiis magni momenti adhiberentur, & sic quoque matrimonia non nisi auctoritate cleri contraherentur. Unde in sequentibus seculis benedictionis sacerdotalis hinc inde mentio fit, quo magis indies potestas clericalis augebatur. Hinc natae sunt illae pontificum constitutiones, quae *Can. 2. 4. 5. Caus. 30. qu. 5.* reperiuntur: quas & ideo iuri Canonico inferere iussit papa Gregorius XIII. quia egregie cum ficto illo sacramento matrimonii conspirant.

§. XIII. Interim tamen ut ita quaedam benedictionis sacerdotalis reperiantur vestigia seculo IV. & sequentibus, incerta tamen & illa sunt, nec usu communi vbiuis eadem recepta fuit, nec per modum imperii & necessitatis hominibus fuit obtrusa, quin potius libertati cuiusvis hoc relinquebatur. Hinc tempore Iustiniani non requirebatur ad validitatem pro forma matrimonii interventus ministri sacri, sed sufficebat consensus *L. 26. C. de nupt.* & ut dotalia instrumenta conficerentur, probationis scilicet causa. Quamvis enim obici soleat *Novell. 74. c. 4.* ubi dicitur, accedere debere coniuges ad quandam orationis domum, & rem communicare sanctissimae illius ecclesiae defensori, qui tres aut quatuor clericorum adhibens attestationem conficere debebat; facile tamen patet, inde nullum argumentum duci posse, quia (1) defensor nihil aliud est, quam patronus & aduocatus ecclesiae, non minister sacer; nec (2) clerici adhibiti iubentur copulare coniuges & benedictionem

Nondum tamen continuo usu hic ritus receptus.

Nec Iustiniani tempore.

onem impertire; nec aliud (3) quam sola attestatio ibi petebatur; quin quod (4) Iustinianus digniores personas ibi expresse excipiat, immo & (5) eo casu, si dotalia instrumenta fuerint composita, hanc solennitatem remittat, verbis: *hec autem dicimus, ubi non dotis aut antenuptialis donationis sit documentum.* Ut adeo manifeste satis constet, tum temporis necessarium nondum fuisse habitum, ut coniuges per sacerdotem copulenter. vide pluribus Seldenum *d. tr. l. 2. c. 29. p. 219. seqq.* Scilicet Leo Imperator seculo IX. primus solennem constitutionem edidit sub rubrica: *Ne matrimonia citra iam receptam benedictionem confirmantur.* vid. Nouell. Leonis LXXXIX. ubi primum testatur, ante sua tempora permisisse vetustatem *matrimonia citra iam receptam benedictionem iniri*; deinceps autem iubet, *sacra benedictionis testimonio matrimonia confirmari, adeo, ut si qui citra hanc matrimonium iniant, id ne ab initio quidem ita dici, neque illos in vita illa consuetudine matrimonii iure potiri velit.* Eodem fere tempore etiam in occidente demum usum copulæ sacerdotalis publicis legibus introductum esse, dum circa annum Christi 820. verba epistolæ Euaristi, supra adducta, in capitula Caroli & Ludouici Imperatorum, quæ vim legis obtinebant, relata fuerint, ut tradidit Seldenus *d. cap. 29. p. 221. seq.*

Sed demum
seculo IX. lege
publica intro-
ductus.

Nostre senten-
tia de copula
sacerdotali.

§. XIV. Ut ergo nostram nunc exponamus sententiam, sciendum est, nos non contemnere ritum illum copulæ & benedictionis sacerdotalis, qui potius multum facit ad bonum ordinem, & ne clandestinis matrimoniis turbetur salus reipublicæ. Illud tantum improbamus, quod, uti aliis ritibus ecclesiasticis, ita huic etiam nimium tribuant nostrates, ac illi superstitiose adhæreant, eundem in tantum extollendo, ac si a Deo in Paradiso institutus, a Christo & Apostolis confirmatus,

&

& a tota ecclesia omni ævo approbatus esset. Quo ipso, quid aliud efficitur, quam ut imprudens vulgus, immo & eruditi, ut ex sequentibus patebit, magnum in ista copula mysterium, ac tantum non sacramentum quærant, & non pauci sine ista copula nullum matrimonium esse, aut nullum tamen felicem euentum sortiri posse sibi persuadeant. Interim non dicimus, hunc ritum tollendum esse, sed hoc tantum, esse eum liberandum, a superstitione neque pro instituto diuino venditandum, cum tamen inuentum mere humanum sit. Ut hac ratione nulli externæ solennitati maior tribuatur effectus, quam illi re vera debetur, & ita omnes res iusto habeantur pretio.

§. XV. Sed illa ne gratis dixisse videamur, nunc ad specialia progrediemur, demonstraturi, in quibusdam casibus multum adhuc superstitionis reperiri & non parum superesse ex reliquiis fictitii illius sacramenti. Vti autem ex superioribus patet, ex ratione sacramenti esse, quod præcise copulari coniuges per sacerdotem debeant: Ita ex eodem fonte descendit, quod copulatio in ecclesia fieri iubeatur. Vbi primo non hærebo circa vocem, dum per ecclesiam templum intelligunt. quam enim impropria hæc sit significatio, & quam varios errores gignere possit & soleat, facile vnusquisque ipse intelligere potest, cui rem accuratius examinare placuerit. Quod si ergo quærat, cur præcise in templo fieri debeat hæc copula, non commodior ratio reddi potest, quam quæ fluit ex ratione sacramenti; cum enim sacramenta ordinarie in templo administrantur, & matrimonium habeatur pro sacramento, illudque sacramentum per copulam sacerdotalem contrahatur, haud dubie actus ille non alibi, quam in templo per-

In specie ex reliquiis sacramenti est, quod copulatio fieri debeat in ecclesia.

M

agen-

agendus: vti etiam ex hac ratione illud deducit Bellarminus *de matrim. sacram. c. 33*. Sequuntur ergo nostri pontificios, dum pariter exigunt, vt extra casum necessitatis copula in templo expediatur. Gerhard. *loc. de coniug. §. 463*. aliique communiter.

Rationes contrariæ sententiæ adferuntur.

§. XVI. Equidem Carpzouius *Iurisp. consist. l. 2. def. 143. n. 3*. expresse protestatur, hoc non ideo fieri, quod matrimonium sit sacramentum, & propterea tractandum in ecclesia, sed (1) quia illa copulatio est ritus ecclesiasticus & noui sponsi coram facie totius ecclesiæ sunt, copulandi, ipsumque coniugium piis & publicis precibus Deo commendandum, ad tales autem actus templa sint destinata; insuper (2) matrimonium clandestinum præsumptionem fraudis inducere; omnia (3) decenter & ordine fieri debere in ecclesia; contra vero suspecta omnia illa sacra esse, quæ occulte fiunt; cui (4) adiungit specialem sanctionem Saxoniam, & tandem (5) concludit, sub copulatione in ædibus priuatis sæpissime latere aliquam superbiam vel dolum, ne excessus in vestimentis vel pompa nuptiali publice manifestetur.

Ad eas respondetur.

§. XVII. Verum, si rationes has accuratius examinamus, nihil omnino habent, quod vllam necessitatem demonstret copulationis in ecclesia faciendæ. Nam ad (1) respondetur, nihil ob stare, quo minus ritus ecclesiasticus etiam in priuatis ædibus expediri possit. vbi quæso in sacris litteris vnquam præceptum, vt omnia negotia sacra & ecclesiastica in templis peragantur? ex papatu etiam hoc est. cum enim apud illos templa pro rebus sacris propter consecrationem ab episcopo factam habeantur, hinc existimarunt, negotia ipsa firmiora & sanctiora reddi, quæ in templis fiunt, ac adeo in loco non consecrato ea non celebranda esse. Huius reliquiæ nisi apud
nos

nos superessent, non tantam inter templa & alia loca priuata faceremus distinctionem. Deinde an omnia, quæ in templo fiunt, statim etiam fiunt in facie totius ecclesiæ? Sane copulationes hodie fere semper fiunt eo tempore, quo sacra publica non habentur, & quo cœtus non præsens, sed templum vacuum est: an ergo quod tum fit in templo, potest dici, fieri in facie totius ecclesiæ? aut an forte templum totam ecclesiam repræsentat? nemo opinor tam amens erit, vt hoc statuatur. Vt nouum coniugium Deo precibus commendetur, pium iustumque est: sed an hic scopus obtineatur per copulam in ecclesia factam, merito dubitamus, immo constanter negamus. Illi, qui concurrunt ex plebe ad spectandam illam copulam, non orandi causa veniunt, sed vt videant, quomodo se gerant noui coniuges, quomodo sint vestiti, vt ita habeant, quod sub censuram reuocare possint. Possunt coniuges Deo precibus publicis commendari tum cum proclamationes solennes fiunt, imo potest id quoque fieri tempore copulationis in ædibus priuatis ab iis, qui tum præsentibus sunt, qui pariter ecclesiam faciunt. Nulla ergo hic adest necessitas, quin potius multis ita incommodis obuiam itur. Ad (2) facilis etiam est responsio. nam aliud est matrimonium clandestinum, aliud matrimonium in ædibus priuatis contractum, & hoc publicum est, quia pariter solenni copula in præsentia testium palam contrahitur. locus per se actum non facit publicum vel clandestinum. Nec (3) minus decenter fieri possunt illa, quæ in priuatis ædibus, quam quæ in templo fiunt, vt adeo nec hæc ratio quidquam faciat, cum non omnia illa occulte fiant, quæ fiunt in priuatis ædibus. Nec (4) constit. Sax. nobis refragatur. nos enim non quid in Saxonia fieri debeat, sed quid in genere iustum

stum sit, & vnde tales constitutiones descendant, disquirimus. Quod vero (5) vltimam rationem concernit, illa pariter nos non stringit, nam vitia personæ, rei accidentia, non possunt ipsam rem illicitam reddere: nec apparet in iis nuptiis, quæ in templo contrahuntur, abesse excessum in vestimentis, ac pompam nuptialem: neque opus habent coniuges, vt factum dissimulent, quia publice permissus est, & pro re licita habetur, eumque plerique sacerdotes ipsi sua præsentia approbant. Ita ergo nulla ratio præter illam, quæ ex sacramento descendit, superest, qua probari possit, copulationem præcise in templo esse faciendam. Addo & hoc, inconueniens esse, quod tanta hac in parte obseruetur inæqualitas, dum diuitibus dignioribusque semper permittitur copulatio in ædibus priuatis, sed reliqui inferioris conditionis homines præcise in ecclesia copulari debent. Ne dicam, talia sæpe lucri causa constitui, vt postea oblata certæ pecuniæ summa dispensatio petatur.

Item quod matrimonium indistincte sanctum vocatur, der heilige Ehestand.

§. XVIII. Non prætereundum illud etiam h. l. est, quid sentiendum sit de ista Doctorum sententia, qua matrimonium indistincte sanctum dicitur seu sacrum, der heilige Ehestand: Vnde & de omnibus copulatis dicitur: daß sie in den heil. Ehestand getreten. Hanc communem apud nos loquelam esse, quis est, qui ignoret? Ita verba habent fere omnium litterrarum nuptialium: ita etiam loquuntur omnes sacerdotes, tam in proclamationibus publicis, quam in ipso actu copulationis. Quot vero inde mala producantur, quot scandala nascentur, sanioribus iudicandum relinquo. Certe non possunt non homines in eam induci sententiam, quocunque modo & ex quacunque praua libidine matrimonium contrahant, sufficere, modo benedictionem sacerdota-

lem

lem accipiant; ita enim ipsos sanctum contrahere matrimonium. Hinc quid a sua parte exigatur, ut benedictionis diuinæ participes reddi possint, plane negligunt. Omnes prauæ libidines teguntur sub hoc titulo sancti matrimonii. Negotium conuiuuiis, comotationibus, saltationibus, & amoribus illicitis initur, & hæc omnia licent, quia sanctum est matrimonium. Quod si in fun-

Ex ratione sacramenti,

§. XIX. Sed ut hoc clarius fiat, videndum, quæ in re differre debeat negotium sacrum a profano seu civili. hac enim distinctione neglecta nunquam certi sumus, ad quam classem hoc vel illud referendum sit. iam autem negotium profanum seu civile, uti facile omnes consentient, est, quod fit ciuilis societatis & vel proprii vel communis commodi causa, mediisque mere externis & in potestate hominum existentibus; ita ergo negotia sacra erunt, quæ fiunt propter æternam salutem, mediis spiritualibus & singularem gratiam annexam habent. Hac itaque considerandi ratione, an non matrimonium per se est negotium mere profanum & ci-

Probatur, matrimonium in se non esse sacrum vel sanctum.

uile? aut si sacrum appellare id malis, oportet ut concedas, finem matrimonii esse æternam salutem, & media spiritualia habere illud singularem promissionem, gratiæ. quo ipso, an non tacite iterum asseratur, matrimonium esse sacramentum, iudicet, qui a præconceptis opinionibus liber est. Probari autem sic debet, quomodo matrimonium per se faciat ad salutem æternam, in quam spiritualitas eius consistat, & ubi Deus matrimonio maiorem gratiam promiserit, quam aliis negotiis iustis & legi morali conuenientibus: nam si non maiorem gratiam promissam habeat, non potest magis sacrum matrimonium dici quam cetera negotia legi morali conformia.

Obiectio 1.
quod Deus ma-
trimonium in-
stituerit, & ipsi
benedixerit.
Respondetur.

§. XX. Equidem videtur fundata esse sententia communis in eo, quod Deus auctor sit matrimonii, illudque instituerit in Paradiso, ac illi benedictionem suam addiderit. *Gen. I. 27, 28.* Ad hæc autem varie respondendum est, nam (1) ipsa institutio diuina facit quidem, ut quis iuste matrimonium contrahere possit, & in eo sancte viuere, sed propterea non ipsum matrimonium sanctum dici potest; nec (2) benedictio diuina rem per se sacram vel sanctam facit. benedictionem suam liberis etiam in decalogo promisit, si parentes honorauerint, propterea tamen obsequium liberorum per se non est res sancta & spiritualis. addidit etiam benedictionem Deus toti decalogo, interim non omnia negotia decalogo conformia per se dici possunt sancta. alias, præstare quod alteri debeo, & pacta atque contractus seruare, etiam erit res sancta. Sed & (3) concedi potest, eatenus esse sanctum matrimonium, quatenus a Deo in statu innocentiae institutum & secundum voluntatem diuinam contrahitur & continuatur: (vti & eatenus a-

ctio-

ctiones nostræ morales sanctæ dici possunt, quatenus illæ voluntati diuinæ sunt conformes, & ex vero principio, scilicet amore Dei proueniunt) sed propterea non omne matrimonium a quocunque contractum, & quacunque intentione sanctum dici potest; quia non omnes illud secundum voluntatem Dei contrahunt, & in eodem segerunt. Iam autem post lapsum haud dubie status rei est mutatus. cum ergo in statu innocentiae instituerit matrimonium Deus, & illi benedixerit, oportet, vt, qui benedictionis capax fieri vult, curet se restitui prius in pristinum statum, imaginemque diuinam amissam sibi restaurari per Christum, tum enim demum matrimonium secundum institutionem diuinam contrahet. Cum ergo longe aliter comparata sint pleraque matrimonia, quæ ab iis, qui Christiani vocantur, contrahuntur, quorum plerique tantum instinctu prauorum affectuum contrahunt matrimonia, quomodo de omnibus, si modo a sacerdote fuerint copulati, dici potest, daß sie in den Heiligen Ehestand getreten? Accedit (4) quod Deus, dum matrimonium instituit, inter primos parentes, simul toti generi humano in Adamo & Eua idem ius concesserit. si ergo propter institutionem diuinam matrimonium sanctum dicendum, quocunque modo homines sint copulati, etiam matrimonia gentilium & Iudæorum erunt sancta. Nos tamen tantum matrimonia Christianorum sancta dicimus, quasi in nouo testamento aliquid sanctitatis accessisset matrimonio, siue, vt Pontificii loquuntur, quasi in N. T. matrimonium factum esset sacramentum.

§. XXI. Solet autem vltius pro defendenda matrimonii sanctitate afferri locus *Matth. XIX. 6.* vbi Christus dicit: *quod Deus coniunxit, homo non separet*, vnde cum in genere Christus de coniugatis loquatur, probari pos-

Obiectio 2.
quod Deus dicatur coniungere coniuges,

Respondetur,

Vera explicatio
loci Matth.
XIX. 6.

se putaut, quod Deus coniungat coniuges, hinc vtique matrimonium pro re sacra & sancta habendum esse: Quo & pertinet vulgatum illud: *Die Ehen werden im Himmel gemacht.* Verum facile patet, hoc non ita crude, vt vulgo creditur, accipiendum esse, quis enim sanæ mentis dicere poterit, omnes coniuges Deum coniunxisse. Quantus non est eorum numerus, quos non Deus, sed diabolus & prauæ libidines coniunxerunt? Hic ergo, si opus diaboli Deo adscribamus, quæ maior esse blasphemia potest? vnde etiam Ambrosius *lib. 7. in Lucam c. 16.* statuit, non dici a Christo, Deum omnes coniungere, sed quosdam, quos Deus coniunxerit, eos hominem separare non debere. Equidem concurrit etiam circa eiusmodi matrimonia sine Deo contracta, prouidentia diuina, permittendo illa, sed non concurrit Deus actiue coniungendo istiusmodi coniuges. Hinc eatenus valet illud prouerbum, omnia matrimonia in cælis confici, seu potius concludi, scilicet vt Deus vel cooperetur in matrimoniis piorum, vel permittat in pœnam matrimonia impiorum. Quid ergo dicemus ad illum textum? hoc vero, quod plane eum sensum non habeat, quem ipsi communiter affingunt: agitur enim ibi de vinculo, quod est inter coniuges, quod arctissimum esse dicit Christus ex voluntate Dei, hinc addit, *quod igitur Deus coniungit*, hoc est, quod ille firmissimum & indissolubile esse voluit, *homo non separet.* Hinc non dicitur, *quos Deus coniunxit*, vt ita ad personas applicari possit, sed, *quod Deus coniunxit*, vt ita innuatur, de ipso negotio ibi agi, quod illud Deus coniunxerit, hoc est indissolubile reddiderit, non autem de personis. Nam omne matrimonium vi institutionis diuinæ est indissolubile, sed non de omnibus personis id ineuntibus dici potest,

est, Deum eos coniunxisse. Eundem verborum sensum esse debere etiam observavit Hugo Grotius *add. loc.* ubi ad verba: *quod igitur Deus coniunxit*, hæc commentatus est: *Errant, qui hoc ad causas & occasiones coniugiorum contrahendorum referunt. Non enim de istis agitur; sed de ipsa matrimonii natura, cui Deus auctor inesse voluit ius amicitie arctissimum.* Equidem dissentit a Grotio Calovius in *Bibl. Grot. ibid.* his verbis: *Non sunt hæc opposita, sed subordinata. Coniungit Deus seu causa efficiens, quia non sine divina providentia fiunt connubia, ideo dicuntur fatalia.* Sed hæc tanti non sunt, ut a vera sententia, quam Grotius defendit, recedamus. Nam supra dictum est, nos concedere, quod nulla connubia fiant sine providentia divina, (quemadmodum nihil in rerum natura fit sine Dei voluntate & providentia) sed exinde non sequitur, ergo Deus coniungit omnes coniuges tanquam causa efficiens. Non sine providentia Dei factum, quod traditæ fuerint gentes in immunditiem *Rom. I. 24.* nec sine providentia Dei lobus tantis cruciatibus affectus est; quis vero unquam dixerit, Deum hic tanquam causam efficientem concurrisse. Permittit itaque Deus etiam matrimonia impiorum, sed eos non coniungit, efficiendo, ut matrimonium contrahant. Cum ergo hic locus nihil aliud probet, quam quod matrimonium indissolubile, non autem quod sanctum sit, hinc obiectio sua sponte corruit.

§. XXII. Notandus itaque hic est insignis iterum error Carpzovii, qui in *Iurispr. Cons. l. 2. def. 142. n. 12.* verba illa, quod Deus coniunxit, homo non separet, ita explicat: *Cum vero hodie immediata huiusmodi coniunctio divina deficiat, intermedia saltem sacerdotum opera, ut fiat,*

Notatur Carp-
zovius asse-
rens, Deum
coniungere
per sacerdo-
tes.

N

neces-

neceſſe eſt. Quo non prolabuntur Dd. ex nimia ſuperſtitione erga copulam ſacerdotalem? Equidem iſta aſſertio iam corruit ex iis, quæ præcedente §. dicta ſunt. Sed quæro hic inſuper, an Deus Patriarchas, qui in matrimonio vixerunt, non coniunxerit? atqui nec immediate hoc Deus fecit, nec per ſacerdotem: oportet ergo, vt in vero matrimonio non vixerint. Quot homines ſunt peſſimi, qui matrimonium ex mera libidine contrahunt mediis etiam illicitis ſe inuicem allicientes, qui tamen ſine contradictione a ſacerdotibus copulantur? ergone & hos Deus coniunxit? abſit, vt hoc ſtatuamus. Cur ergo tanta vis ſoli copulæ ſacerdotali tribuitur? forte ſi verum fateri debemus, quia creditur eo tempore celebrari ſacramentum? Sed & Hauemannus cenſuram meretur, dum in *Gamol. lib. 2. tit. 11. poſ. 2. n. 2. pag. 356.* eandem cum Carpzou. fouens ſententiam pro eius probatione prouocat ad loca *Coloſſ. III. 16. 1. Tim. IV. 5.* in quo ultimo textu hæc habentur verba: *Sanctificantur enim per ſermonem Dei & per precationem,* vt adeo eius mens hæc fuiſſe colligatur, ſanctificari matrimonium per copulam ſacerdotalem. Sed vero quis non contortam explicationem h. l. animaduertit? itane ſermo ſacerdotis: *Die Trauungs-Rede* eſt ſermo Dei? ego quidem non dubito, verbum dei, ſi rite prædicetur, & precationem deuotam, etiam in actu copulationis, sæpe non eſſe ſine efficacia. Sed hoc in genere aſſerere de omni benedictione ſacerdotali, quod per eam, modo verbum dei prædicetur, & preces addantur, omne matrimonium a quibuscunque perſonis contractum ſanctificetur, id vero rationi & experientiæ aduerſum, immo ſuperſtitioſum eſt, cui non aliam adſcribere originem poſſumus quam illam, quod eo tempore conſummetur & plene per-

Item Hauemannus putans ſanctificari matrimonium per ſacerdotem.

perficiatur sacramentum. Hoc vero obiter quasi annotasse non ægre ferat B. L. Nunc redeundum in viam.

§. XXIII. Vt ergo in compendio exhibeamus nostram sententiam, ita statuimus: matrimonium in se consideratum est status aliquis iustus, honestus, bonus, sed pro re sacra & sancta non magis habendum quam reliqua hominum negotia ciuilia: potest vero matrimonium, si secundum voluntatem diuinam contractum, & ceteroquin coniuges, vt fideles & Christianos decet, se gerant, ipsique prius a vitiis se purgauerint, ac vera vivaque fide sanctificati fuerint, respectu eorum fieri & dici sanctum. Hinc & matrimonia vere fidelium hoc respectu sancta dici possunt, non autem omnia matrimonia quocunque modo etiam ab infidelibus contracta, modo copula sacerdotalis accesserit. Quid enim sanctitatis impiorum consortio inesse potest? quæso, quomodo hi possunt esse figura vnionis Christi cum ecclesia? Igitur propter personas sanctificatur matrimonium, non propter matrimonium personæ, id quod Apostolus innuit *1. Cor. VII. 14.* vti dicit, infidelem coniugem sanctificari per fidelem: ergo non per matrimonium.

Nostra mens de sancto matrimonio declaratur.

§. XXIV. Equidem possent ex patribus primitiue Ecclesiæ forte quædam nobis obiici testimonia, dum illorum nonnulli excellentiam matrimonii multis verbis prædicarunt, & ita inter res sacras & sanctas numerarunt. Sed si recte perpendamus ea, quæ Patres hac de re habent, facile perspicitur, eos de matrimonio Christianorum, h. e. vere fidelium & sanctorum loqui, atque istius matrimonii prærogatiuas extollere. Ita Clemens Alexandrinus, quando *lib. 3. Strom. p. m. 445.* contra con-

Consensus Patrum Ecclesiæ ostenditur.

temtores matrimonii disputat, qui sceleratum esse coitum dicebant, ita differit: *Eorum autem, qui sunt sanctificati, sanctum quoque ut puto semen est. Ac nobis quidem esse debet sanctificatus non solum spiritus, sed & mores, & vita & corpus. Nam quam ratione dicit Paulus Apostolus esse sanctificatam mulierem a viro, aut virum a muliere? Et Tertullianus Lib. 2. ad ux. in fin. Verum matrimonium fidelium, quod sanctum est, ita describit: Ambo fratres, ambo conserui, nulla spiritus carnisue discretio atqui vere duo in carne vna. Vbi caro vna vnus est spiritus, simul voluntantur & simul ieiunia transeunt, alterutro docentes, alterutro hortantes, alterutro sustinentes. In ecclesia Dei pariter vtrique, pariter in conuiuio Dei, pariter in angustiis, in persecutionibus, in refrigeriis. Neuter alterum celat, neuter alterum vitat, neuter alteri grauis est. Libere ager visitatur, indigens sustentatur, eleemosynæ sine tormento, sacrificia sine scrupulo, quotidiana diligentia sine impedimento; non furtiua signatio, non trepida gratulatio, non muta benedictio. Sonant inter duos psalmi & hymni & mutuo prouocant, quis melius Deo suo cantet. Talia Christus videns & audiens gaudet. His pacem suam mittit. Vbi duo, ibi & ipse, ibi & malus non est. De tali ergo matrimonio loquuntur Patres, quando id prædicant & extollunt. Vid. plur. Dn. Arnold. Abbild. der ersten Christen. l. 6. c. 1. §. 4. Tantum enim abest, ut Patres indistincte matrimonium sanctum dixerint, ut potius matrimonia impiorum vocauerint dedecus voluptuosum; Tertull. lib. 1. ad ux. c. 1. item contumeliam communem; Idem lib. de Monogam. c. 10. Ac plane scortationem. Idem de habit. mul. c. XI. Et quomodo aliter sentire potuerunt, cum iuxta doctrinam Apost. impuris omnia impura sint Tit. I. 15. Hinc Basilus M. Tom. I. lib. de vera virg. p. m. 650. ita verum matrimonium, quod honorabile est, describit: Tunc legi-*

timum

timum constat esse connubium, & secundum diuina iura institutum, cum non voluptatis affectus legis scita praecefferit, sed adiumenti necessarii prolisque causa fuerit huiusmodi facta coniunctio. Ita NB. fiunt honorabiles nuptiae, quando rationem coniugii non praet obscaena voluptas, sed iactio secundum leges diuinas sancto fundamento, matrimonium necessario sequi voluptas deprehenditur: paulo post autem de illis, qui non posito sancto fundamento affectu voluptatis moti matrimonium contrahunt, ita differit: Sin autem ita se habet res, non se fallat, qui a virginitatis curriculo ad carnis vitia deflexit. Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur, quia pessimum coniunctionis huius fundamentum voluptatem iecit &c. & ita alii etiam loquuntur. Ut adeo satis constet, quod patres, quando magni faciunt matrimonium, & ut rem sanctam praedicant, de tali loquantur, quod iuste sancteque initum.

§, XXV. Sed progrediendum ad alia, atque iterum ad censuram reuocandus Carpzouius est propter ea, quae tradidit l. 2. def. 142. n. 11. 12. quem locum, quamvis iam ante §. XXII. adduxerimus, nunc tamen ex alio capite licebit denuo examinare: scilicet ibi saltem reprehendimus, quod Carpzouius putet, Deum coniungere coniuges mediate per sacerdotes; hic vero illam sententiam examinabimus, qua Carpzouius ibidem causam indissolubilitatis in copula sacerdotali quaerit; ita n. 11. verba eius habent: *A quo ritu, (scilicet copulae sacerdotalis) eo minus recedendum, quia in nouo testamento Christus Saluator causam indissolubilitatis coniugii, in illo (scilicet ritu) maxime fundat, inquiens: quos Deus coniunxit, homo ne separet.* Vti vero haec sententia nulla ratione solida nititur, ita contra facile colligi potest, ex quo principio descendat. Nam falsissimum est, per illa verba, quod Deus con-

Causam indissolubilitatis in copula sacerdotali consistere.

Ex ratione sacramenti fluit.

iunxit, intelligi istum ritum copulæ sacerdotalis, supra enim probauimus, eo tempore talem copulam in usu non fuisse, adeoque non potest Christus de ea sensisse. Deinde non potest dari sufficiens ratio, cur præcise benedictio sacerdotalis debeat causa esse indissolubilitatis, cum Carpzouius ipse illam pro solo ritu habeat; ritus externus autem non auget obligationem principalem. Sed vera ratio est summa illa superstitio, quam fouent Doctores circa copulam sacerdotalem, quæ est ex reliquiis sacramenti. Nam, vt secundum ius pontificium rem explicemus, per copulam sacerdotalem fit sacramentum, sacramentum autem est indissolubile & nunquam irritum reddi potest, hinc inde necessario fluit, copulam sacerdotalem esse causam indissolubilitatis.

Quodnam sit
fundamentum
insolubilitatis.

§. XXVI. Sed vt accuratius demonstretur, sacerdotem sua copula non posse causam esse indissolubilitatis, videndum est, quodnam sit illius insolubilis nexus fundamentum. Et primo quidem est verbum Dei & præceptum diuinum, quia Deus hoc negotium coniunxit, atque ne ab hominibus illud dissoluatur, prohibuit, quod autem Deus coniunxit, homo ne separet; vti hoc modo verba supra §. 21. explicauimus. Specialis vero causa est copula carnalis, quæ promissionem matrimonii sequitur. Id vero connexio verborum manifesto probat; primo enim dixerat Christus: *deseret homo patrem & matrem & adglutinabitur uxori suæ, & erunt in carnem vnā, itaque iam non sunt duo, sed vna caro*; his verbis immediate subiicit: *quod ergo Deus coniunxit, homo ne separet*. Vt adeo satis perspicuum sit, sermonem Saluatori esse de matrimonio non modo consensu contracto, sed & per copulam carnalem consummato. Accedit etiam ratio, quod identitas illa carnis non possit sepa-

separationem admittere; quia iam non amplius duplex, sed vna persona, vna caro est. Sed illa identitas carnis certe non solo consensu matrimoniali, non copula sacerdotali, sed commixtione carnali contrahitur. Fateri etiam id cogitur Carpzouius, dum *l. 2. d. 65. n. 3. in fin.* concedit, copulam carnalem potissimam causam esse, ob quam indiuiduum redditur matrimonium. Quæ iterum non levis contradictio est. vid. *Illustr. Dn. Stryk. tract. de diss. spons. sect. 3. §. 21. 22.* vbi ad Theologorum etiam consensum prouocat, quamuis Gerhardus ibi citatus videatur magis in alteram partem inclinare, cum benedictionis quidem sacerdotalis, sed non copulæ carnalis loco ibi citato mentionem fecerit, forte quia etiam existimauit, benedictionem sacerdotalem reddere matrimonium insolubile.

§. XVII. Verum posset hic grauissimum nobis obiici dubium ex *1. Cor. VI. 16.* vbi Apostolus dicit, eum, qui scorto adglutinetur, vnum corpus fieri cum eo, & simul prouocat ad illa verba: *Erunt duo in vnā carnem;* Quod si ergo illa coniunctio corporum est fundamentum insolubilitatis, sequetur, nec separari aliquem a scorto posse. Ast res salua est. Nos enim (1) supposuimus fundamentum generale, scilicet præceptum diuinum, de non separando coniuges, quod deficit in coniunctione cum meretrice. Deinde (2) non absolute in commixtione carnali posuimus fundamentum insolubilitatis, sed in tali coniunctione corporum, quæ legitime contractum matrimonium sequitur: hic enim præcessit consensus de indiuidua vitæ consuetudine, & successit plena consummatio per illam copulam carnalem, per quā res in statum non redintegrandum collocatur. Hæc autem secus sunt in actu meretricio. Quin etiam (3) dum

Apo-

Dubium remouetur ex
1. Cor. VI. de-
sumtum.

apostolus ibi de coniunctione corporum agit, & tamen prouocat ad verba *Gen. II. 24.* quæ Deus institutioni matrimonii adiecit & Christus *Matth. XIX. 6.* repetiit: *Erunt duo in carnem unam*, eo ipso ostendit, illam vnitatem carnis non alio modo contrahi, quam commixtione corporum. Vt adeo hic locus nostram potius sententiam confirmet. Itaque contrahitur quidem aliqua identitas carnis actu meretricio, sed non modo indissolubili, quia tale negotium non coniunxit Deus, sed potius separandum esse vult, dum a peccato omni modo abstinendum esse iubet.

Aliud dubium
remouetur.

§. XXIIIX. Posset autem vltterius nobis obiici, quod tamen supra *cap. II. §. 25. 26.* reiecta fuerit illa hypothesis, in commixtione sexuum latere mysterium Christi & ecclesiæ, & concubitu ex sponsalibus clandestinis fieri matrimonium: Nam respondetur, priorem sententiam nos adhuc vt impiam ex Canonistis reprobare, cum omnino absurdum sit tantum mysterium spirituale sub actu mere carnali comprehendere, cum apostolus *Eph. V.* non illum actum, sed totum matrimonium, cuius præcipua pars est summa animorum coniunctio, figuram illius mysterii adpellare. Nec etiam sequitur, fundamentum indissolubilitatis est copula sacerdotalis, ergo hæc sola est figura illius mysterii. Quod autem posterius attinet, pariter nulla adest contradictio, nec enim omnis carnalis copula facit actum indissolubilem, sed illa, quæ matrimoniū antea legitime contractū sequitur, alias de congressu cum meretrice idem esset dicendum. Vbi ergo nullum præcessit legitimum matrimonium, ibi concubitus nihil operatur. Hinc potius ibidem asseruimus, sponsalia valida, quæ inter & clandestini-

destina, si personæ sint sui iuris, referimus, accedente concubitu reddi insolubilia.

§. XXIX. Hac occasione non possum, quin illius etiam sententiæ mentionem iniciam, qua Theologi pariter, & Icti nostri fere communiter statuunt, præstare matrimonium cœlibatui: ubi quidem non licet asserere, sententiam hanc directo fluere ex principio, quod matrimonium sit sacramentum: nam pontificii contrariam sententiam tenent, & nihilominus illud principium habent. interim tamen cum illa communis superstitio, quæ fouetur circa matrimonia, dum illa sancta dicuntur, ac ita quasi ex numero negotiorum humanorum eximuntur, nata sit ex illo principio, non puto me errare, si illam sententiam per indirectum inter reliquias sacramenti referam. Hinc & Carpzouius l. 2. d. 2. n. 4. & 5. ex ea ratione matrimonium cœlibatui præfert, quia matrimonium *pium est*, ut loquitur, *quia Deum habet auctorem*, & Christus præsentia sua & miraculo in Cana Galileæ illud condecoravit; (ex qua ratione pontificii sacramentum suum corroborant, ut c. 1. dictum est) & n. 6. quia Deus fuit in paradiso *paranympbus* & *sacerdos*, quibus verbis videtur ad copulæ sacerdotalis vim respicere & ideo matrimonium præferre cœlibatui.

Notatur sententia Doctorum, præstare matrimonium cœlibatui.

§. XXX. Cum itaque hanc sententiam inter reliquias sacramenti vel tamen alicuius superstitionis referamus, nunc probandum est, eam nullo alio fundamento solido niti. Ad id vero sufficere potest testimonium Apostoli, qui 1. Cor. VII. 1. 7. 8. 26. 27. 32. 34. 38. 40. non modo matrimonio nullam prærogatiuam concedit, sed & cœlibatum certo respectu matrimonio præfert. Nec rationes Carpzouii contra hunc locum quidquam efficere possunt. Sunt autem IV. rationes, unde prærogati-

Probatur, illam sententiam falsam esse.

gatiuam matrimonii defendit: (1) quia a Deo institutum, (2) quia honorificum, (3) honestum, & (4) necessarium est, ob propagationem & conseruationem generis humani. Sed respondetur (1) Deum etiam instituisse cœlibatum, primo enim Adamum solum creauit, deinde demum matrimonium instituit, & sufficit, Deum cœlibatum non prohibuisse aut vllibi improbasse; nec (2) cœlibatus minus honorificus est, cum & Christus & multi sancti in cœlibatu vixerint; sicut & (3) cœlibatus æque honestus est ac matrimonium, cum nulla eius turpitudine demonstrari possit. Nec obstat, quod vrget Carpzouius, quod propter fornicationem iubeat Apostolus *d. l. v. 2.* vt vnusquisque habeat suam vxorem, nam exinde non sequitur, in cœlibatu stupra & fornicationes euitari non posse; igitur iuxta doctrinam Apost. *d. l. v. 17. 24.* vnusquisque vt ipsi partitus est Deus, vnusquisque vt illum vocauit Dominus, ita ambulet &c. Tandem (4) fateor necessarium esse matrimonium, quia, si omnes in cœlibatu manerent, mundus perire deberet; sed hæc cura inanis est, nam non omnes capiunt verbum hoc. Sed & cœlibatus quandoque necessarius est propter regnum cœlorum iuxta doctrinam Apostoli. Vt itaque de nostra mente satis constet, non contemnimus matrimonium, vt ex pontificiis quidam, non dehonestamus, sed negamus tantum illud in maiori pretio præ cœlibatu habendum esse. Vterque status, & cœlebs & coniugalis, pius, honorificus, honestus & necessarius est. Adeoque neuter alteri ita in genere præferendus: quandoque cœlibatus præstat matrimonio, quandoq; matrimonium cœlibatui. Vnusquisque vti Deus eum vocauit. Et ita senserunt semper optimi probatissimique Doctores primitiuæ ecclesiæ, quorum testimonia addu-

Nostre sententia.

adduci possent, nisi operam hanc occupasset Dn. Arnold. tractat. Vom ehelichen und unverehlichten Leben der ersten Christen c. 6. & 7. Qui libellus meretur, ut ab omnibus legatur, ut singuli intelligant, quantopere castitati, in matrimonio non minus quam cœlibatu studere teneantur.

§. XXXI. Iam ad alios casus progrediendum est, quibus reliquæ sacramenti inesse videntur. Scilicet notum est, sponsalia priora publica præferenda esse posterioribus, licet hæc pariter publica fuerint: quæ Doctorum vnanimis sententia est. Quod si vero ad posteriora sponsalia copula sacerdotalis accesserit, tunc non pauci in contrariam sententiam eunt, præferendo ita matrimonium, prioribus perfectis sponsalibus. Ut facit Carpzovius *Iurispr. Conf. l. 2. def. 66.* alique, qui eum sequuntur: quorum sententia etiam in plerisque consistoriis recepta est. Nos vero illam sententiam omni iuri aduersam esse existimamus. Re enim accuratius inspecta, facile constabit, sponsalia posteriora omneque, quod iis accedit, nullum esse. Nam supposito, priora sponsalia esse perfecta, exinde sua sponte consequitur, neutrum ex personis desponsatis amplius habere ius seu facultatem inuita altera parte a priore obligatione recedendi & se alteri despondendi: ubi autem deficit ius se obligandi, ibi obligatio ipsa deficit: sponsalia ergo posteriora haud dubie nulla sunt. Iam si sponsalia posteriora nulla sunt, quæro, quomodo conualidari possunt per sacerdotalem copulam? Sane & hæc necessario præsupponere debet sponsalia perfecta & valida. Quæ si deficient, non potest non ipsa etiam copula nulla esse, sublato enim principali, tollitur accessoriū. Non possunt sola copula coniuges fieri, qui iure & ratione tales esse prohibentur. Nullus actus

Binis sponsalibus publice contractis posteriora præferuntur a Dd. si ad ea copula sacerdotalis accesserit.

Idque contra rationem iuris.

externus conualidare potest negotium per se nullum. Vbi enim nullum fundamentum, ibi corruunt omnia, quæ illi superstructa. Ius quæsitum sane priori sponsæ, nec a perfido sponso, nec a sacerdote auferri potest.

Ex occulta ratione sacramenti,

§. XXXII. Cur ergo tantam vim attribuunt Dd. copulæ sacerdotali? scilicet ex nota illa superstitione, quam fouent circa illum actum sacerdotalem, quam descendere ex reiecto principio, quod matrimonium sit sacramentum, iam supra probauimus. Scilicet ex pontificiorum sententia sacramentum quidem initiatur in sponsalibus de præsentī, sed per copulam sacerdotalem plene perficitur & consummatur, sacramentum autem irritum reddere & dissoluere non licet. Hinc esse conieicimus, quod nostri tam acriter defendunt accedente copula sacerdotali, negotium non amplius irritum reddi & dissolui posse. Ad minimum si cui hæc coniectura displicet, ab eo adducenda alia ratio, cur sola hæc copula tanto effectū gaudere debeat, quæ certe produci non poterit. Sed diceret forte quispiam, nos vel ideo istam sententiam ex ratione sacramenti deriuare non posse, quia ipsi pontificii, qui statuunt, matrimonium esse sacramentum, tamen contrarium hoc casu asserunt, & posterius matrimonium rescindunt, idque ex eadem ratione sacramenti *c. 1. 3. & ult. X. de spons. duor. c. 31. X. de sponsal.* Iam autem duas contrarias sententias ex eodem principio fluere non posse. Sed responderur primo, textus illos non agere de casu, si ad posteriora sacerdotalis copula, sed si carnalis tantum accesserit. Nam per matrimonium posterius intelligunt Canonistæ sponsalia de præsentī posteriora: de copula sacerdotali posterioribus sponsalibus accedente non licuit reperire textum expressum. Deinde quamuis adesset, uti etiam non ne-

Dubium remouetur,

gan-

gandum, sententiam illam, qua dissoluitur matrimonium posterius, etiam si illud fuerit per copulam sacerdotalem consummatum, magis conuenire principiis papisticis, qui primis sponsalibus publicis de præsenti iam contractum esse sacramentum statuunt; ex eo tamen apparet, longe aptius cohærere principia pontificiorum hac in parte quam nostrorum. Illi enim cum sponsalia de præsenti habeant pro ipso matrimonio, non potuerunt non posterius rescindere & annullare, sed nostri, quamuis statuunt, sponsalia de præsenti esse ipsum matrimonium, vide supra c. 2. §. 10. *seqq.* tamen posterius matrimonium priori præferunt, contra propria principia. Nec obstat nostros tantum sponsalia vocare matrimonium inchoatum, nam respondetur, pontificios etiam sponsalia matrimonium inchoatum seu initiatum vocare. Deinde posteriora sponsalia nequidem dici possunt matrimonium inchoatum, quia sunt nulla & inualida, ergo nec per copulam sacerdotalem fieri possunt consummatum, nam quod inchoatum non est, non potest consummari; ergo nec ipsi præferendum negotium posterius, quod nec pro inchoato nec pro consummato matrimonio haberi potest. Pontificii ergo magis sacramento initiato, nostri vero magis sacramento per copulam sacerdotalem consummato superstitiose inhærent, cum ex nullo alio capite tanta vis soli benedictioni sacerdotali adscribi possit. Hinc non est absurdum, duas contrarias sententias ex eodem principio falso & male applicato fluere posse.

§. XXXIII. Sed dixeris, Carpzouium tamen alias sententiæ suæ rationes subiecisse, ut vel ideo dici non debeat, eam esse ex reliquiis sacramenti: ast respondeo, si ergo ostendi possit, rationes Carpzouii inualidas esse,

Rationes
Carpzouii pro
communi sen-
tentia exami-
nantur.

Papizat Carp-
zouius.

nulla ratio quam sacramenti remanebit. Videamus itaque rationes Carpzouii, & (1) quidem prolixus est Carpz. *d. l. n. 9. seqq.* ut probet, sponsalia non esse ipsum matrimonium, circa quæ non hærebimus, quia facile consentimus. & ea potius contra Carpzouii propriam sententiam, quam alibi habet, tendunt, vide supra *c. 1. §. 11.* Illud saltem quasi obiter notamus, falsissimum esse, quod Carpz. ibidem *n. 12.* tradit, *copulam & benedictionem ecclesiasticam, ut quondam deductionem in domum sponsi, non ad solennitatem tantum, sed etiam ad perfectionem & NB. substantiam matrimonii requiri.* Si enim ad substantiam requiritur illa copula, sequitur in vero & substantiali, ut ita loquar, matrimonio omnes illos non fuisse, qui olim sine illa copula matrimonium contraxerunt. Cum autem matrimoniū sit negotium mere consensuale, cui potest adesse & abesse copula sacerdotalis, hæc certe non potest dici ad substantiam pertinere. Si dixeris, hodie tamen pertinere illam copulam ad substantiam, quia legibus publice approbata & omnibus præscripta; respondeo, non sequitur illud: Nam leges faciunt ex copula necessariam solennitatem; & requirunt illam pro forma externa, non pro substantia, quia adhuc hodie consensus non concubitus, non copula sacerdotalis, facit nuptias. Cur ergo requirit Carpzouius hanc copulam pro substantia? Forte, quia matrimonii sacramentum sine sacerdote celebrari nequit? Sed hæc transeant. Videamus tantum, quomodo concludat Carpzouius; ita nempe: sponsalia nondum sunt matrimonium perfectum, hinc ea licet priora cedere debeant matrimonio perfectio posteriori. Sed nego consequentiam, id enim est in quæstione, an sponsalia priora perfecta posteriori matrimonio perfectio postponi debeant. Petit ergo principi-

cipium. Sed nego etiam posteriora sponsalia, copula sacerdotali confirmata, esse perfectum matrimonium, quia totus actus posterior nullus est, ut supra diximus. Sed pergit (2) Carpzovius sententiam suam inde probare, quia alias frustranea esset trina proclamatio publica, quæ matrimonio præmitti solet, si prior sponsa postea nihilominus audienda: respondeo, non est frustranea, si talis proclamatio ad prioris sponsæ notitiam peruenerit, & illa tamen tacuit, & non in tempore contradixit, cum potuit; quia sic tacendo iuri suo renunciasse censetur, quo ipso posteriora sponsalia conuallidantur, ut iis valide accedere possit benedictio sacerdotalis. Hoc ergo casu habebit effectum proclamatio. Sed quid si prior sponsa eius notitiam plane non fuerit consecuta, forte ob remotionem loci, vel alias causas, an tum proclamatio sola ipsi præiudicare potest? Minime omnium. Hoc ergo casu utique effectum habere nequit proclamatio, cum pro contumace haberi non debeat, cui ob ignorantiam nulla negligentia imputari potest. Porro (3) scandalum vrget Carpzovius, ^{Papizati} quod daretur: *publica siquidem, inquit, benedictione, quasi a Deo ipso per os ipsius ministri sui loquentis spectantibus angelis & hominibus personæ copulantur, ut per hoc Deo consecratur, indiuidua consuetudinis vitæ initium.* Hic quis non animaduertit summam superstitionem? Quamuis enim Tertullianum *l. 2. ad vxor.* citauerit, ibi tamen nihil hac de re habetur, quam quod supra §. II. adductum est, unde cop. sacerdot. probari nequit. Sed ne quis dubitet, ^{Iterum,} mera papistica subesse principia, ita pergit Carpzovius: *a quo tempore, scilicet copulæ sacerdotalis, matrimonium designare incipit, sacramentum seu mysterium inter Christum & ecclesiam.* Vbi prouocat ad *Ephes. V. 29. seqq. & Can. Cum*
fo-

societas. c. 27. qu. 2. iunct. cap. debitum. s. X. de bigam. non ordin.
 Sed in nullo textu inuenit præsidium, nam textus iuris diuini nullibi dicit, matrimonium ab eo tempore significare illud mysterium, quo accessit illa copula sacerdotalis, nec textus I. Can. de cop. sacerdot. sed de carnali agunt. Quamuis si & sententia illa ex Iur. Can. probari posset, hoc ipso tamen nihil efficeret Carpzouius pro se; quin potius dum ad ius Can. & Couarruiam, Ictum Pontificium prouocat, satis ostendit, se Pontificiorum arare vitulo. Iam videamus conclusionem Carpzouii: *quis ergo, inquit, coniugium a Deo consecratum, & tantum mysterium rumpere ausit? non profecto id fieret absque scandalo, quod omnibus modis euitandum.* Verum talis est conclusio, quales sunt præmissæ. Falsum enim est, tale matrimonium a Deo consecratum esse. Deus non solet consecrare matrimonia, fraude, dolo ac perfidia in alterius præiudicium contracta, nec copula sacerdotalis est consecratio diuina, si accedat actui illicito, nec Deus semper benedicit illis, quibus benedicunt sacerdotes. Nullum est hoc matrimonium & inualidum, ac Deo potius abominationi. Hinc & falsum est, tale matrimonium illicitum, impium, turpe, contra voluntatem Dei contractum, esse mysterium. Vnde nunc facile contraria elici potest conclusio, scilicet nullum scandalum esse, si tam illicita coniunctio dissoluatur. Scandalum potius est, si non dissoluatur, cum ita perfidiæ & dolo ianua aperiatur, & illud, quod adhuc laudandum est in benedictione sacerdotali, potius prostituatur, ac ita ex illa benedictione efficiatur medium, perfidiam suam impune exercendi. Rectius ergo fecisset Carpzouius, si contrariam sententiam, quam prius fouit & defendit *in Prax. Crim. P. 2. qu. 67. n. 58. seqq.* retinuisset. Conferatur pro nostra sententia

IN CAUSIS MATRIMONII CONSUMMATI. IM

tentia Illustr. Dn. Stryk. *Tr. de Dissens. spons. sect. 4. c. 2. §. 5. & sect. 5. §. 36. seqq.* Berlich. *P. 4. conclus. 28. n. 26. seqq.* alii- que ab his citati.

§. XXXIV. Ex eodem principio papistico, quo matrimonium dicitur sacramentum, fuit etiam illa Dd. sententia, qua sponsalia quidem sine parentum consensu contracta nulla dicunt, sed si transferint in matrimonium per copulam sacerdotalem, tunc ea valida esse nec amplius rescindenda pronunciant. Carpzovius *d. l. 2. def. 60. n. 2.* Cypræus *de Sponsal. c. 10. §. 10.* Dedekenn. *Vol. 3. Conf. Theol. l. 4. Sect. 1. n. 12.* aliiq; magno numero citati a Brucknero *Decis. matrim. c. 2. n. 91.* Hi vero uti cum Pontificiis Dd. optime conveniunt, cum in Concilio Tridentino Sess. XXIV. *de Reform. matrim. c. 1. de Clandest. matrim.* anathema dicatur illis, qui affirmant, matrimonia a filiisfam. sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse, idque ex ratione, quia irritum reddi non potest sacramentum, ut docet Pallaucinus *in Histor. Concil. Trident. l. 22. c. 4. §. 8.* ita non levis coniectura est, ex eodem principio nostrorum quoque promanasse sententiam. Si enim hoc non esset, quæso, cur soli copulæ sacerdotali tanta vis concederetur, actum per se nullum & vitiosum convalidandi & indissolubilem reddendi.

Ex eodem principio fuit sententia communis, matrimonium inuitis parentibus contractum non esse rescindendum.

§. XXXV. Rationes enim, quas prætendunt dissidentes, nullius momenti sunt; exhibet istas Bruknerus *Decis. matrim. c. 2. n. 82. seqq.* & sunt sequentes I. quia copula carnalis clandestinitatem purgat; II. multa matrimonium contrahendum impediunt, quæ iam contractum non dissolunt; III. virginitas mulieri semel erepta restitui nequit; IV. liberi inde nati essent illegitimi; V. scandalum tali rescissione daretur, & benedictio sacer-

Rationes communis sententiæ adduntur.

dotalis publice ludibrio exponeretur, cum tamen hæc matrimonium etiam illegitimum insolubile, etiam inter protestantes, faciat, ceu consensum multorum collegiorum Theologorum ibidem adducit; VI. quia si parentes sua potestate abutuntur, magistratus eorum consensum supplere potest: VII. quia militis, qui post desponsationem mulierem rapuit & cognouit, matrimonium validum declaratur, licet parentes reclamant *cap. 6. X. de raptor.* VIII. Pauli I Cti testimonium adducitur, & IX. Constitutio Caroli V. *in Comitibus Augustanis Anno 1545. edita tit. vom Sacrament der Ehe. 21. §. 9.* ubi non irritum dicitur matrimonium sine consensu parentum contractum, sed liberi tantum pœna adficiuntur.

Ad eas respon-
detur;

§. XXXVI. Verum cum hic misceantur rationes illorum, qui dicunt convalidari benedictione sacerdotali & ita subsequente matrimonio, de priori quæstione autem iam supra a nobis *cap. 2. §. 27. seqq.* actum sit, igitur hæc diuersæ quæstiones hic separandæ sunt, ne eadem bis repetere teneamur. Ad I. itaque rationem responsum est supra *d. c. 2. §. 25. 26.* Ratio II. huius loci sed nullius momenti est, nam primo deficit fundamentum, quare non illud, quod impedit matrimonium contrahendum, etiam dirimere debeat matrimonium contractum, cum hoc, propter præcedentem legem prohibitiuam sit nullum, inualidum, ac ita pro matrimonio non habendum. Hoc sane modo omnes leges prohibitiuæ facile ludibrio haberi possunt, quod omni rationi aduersum est. Deinde, quamuis interdum ob causas minimas non soleat dissolui matrimonium iam consummatum, hoc tamen ad causas maiores, (quorsum pertinet neglectus consensus paterni, cuius necessitatem ex ipso

ipso iure diuino deriuant nostri. vid. Carpzou. *Iurispr. Conf. l. 2. d. 29.*) extendere, & quasi generalem regulam inde facere, omnino inconueniens & iniquum est. Ad III. rationem iam supra c. 2. §. 26, & 29. responsum est, quæ & huc non pertinet, quia agimus de vi subsequenti benedictionis sacerdotalis. Ad IV. pariter supra responsum §. 29. Ceu etiam ad V. ibidem quædam regeſta ſunt. quod vero in ſpecie illud ſcandalum attinet, quod inde datur, dum benedictio ſacerdotalis ita ludibrio habetur, hoc tantum prætenſum ſcandalum eſt, non verum. Non enim vlli negotio maior vis adſcribenda, quam re vera ipſi ineſt. ſub prætextu honoris, qui benedictioni ſacerdotali debetur, non ſunt conculcandæ leges diuinæ & humanæ, nec minus pro conſeruatione harum, quam pro honore copulæ ſacerdotalis laborandum. Eſt ſane non ludibrio habenda benedictio ſacerdotalis, ſi accedat negotio licito, & ſecundum voluntatem Dei contracto, ſed ſi quis eadem vtatur tanquam vinculo iniquitatis, nihil nocet etiam ſi fictitiuſ effectus ipſi auferatur. neque ita ludibrio habetur ipſa benedictio, ſed ſuperſtitio eorum, qui plus iuſto illi tribuunt. Hanc ſuperſtitionem detegere, eamque publice improbare, non eſt creare ſcandalum. Quin potius ſcandalum maius inde nascitur, quando veritas ſupprimitur, & animi hominum ab illa ſuperſtitione non liberantur. Hinc conſenſus Collegiorum Theologicorum, quem adducit Brucknerus, nobis, qui non auctoritatibus, ſed rationibus diſputamus, nihil obest, quin potius manifeſto inde patet, quantas iam radices egerit communis ſuperſtitio. Ad VI. rationem reſpondeo, verum eſſe, quod dicitur, ſi parentes ſua poteſtate abutantur; ſed abuti illos eadem, quando matrimonia talia clandeſti-

destina improbant & pro irritis declarant, hoc est, quod negamus, quia hæc potestas ipsis de iure concessa. Nec VII. quidquam facit, quod ex Iure Can. de milite adducitur, nos enim ex aliis quam iuris Can. principiis disputamus, quia Ius Can. non aliud fundamentum habet, quam quod matrimonium sit sacramentum; vti nec VIII. Pauli I Cti testimonium nobis valide opponi potest, cum satis notum sit, nos in matrimonialibus non antiquorum I Ctorum placita, nec semper iuris civilis Romani principia, quamuis iis Pauli sententia omnino contraria sit, *vid. §. 12. Inst. de Nupt.* sequi. Paulus ergo cum non habuerit potestatem legislatariam, nos non stringit; maxime cum ille locus Pauli ex libro non authentico sit desumptus, cui obstat eiusdem Pauli contraria sententia *L. 2. ff. de Rit. Nupt.* Quod tandem IX. constitutionem imperialem Carolinam attinet, satis iam ostendit Brouwerus *tract. de iure Con. l. 1. c. 10.* eam ex eodem papistico principio, quod matrimonium sit sacramentum, descendere, hinc cum Imperator contra suæ religionis principia sacramentum dissolvere non potuerit, eum tale matrimonium tolerasse, & tantum pœnam liberis, matrimonium sine consensu parentum ineuntibus, dictitasse. Conferatur pro nostra sententia Illustr. Dn. Stryk *tract. de dissens. sponsal. sect. 5. §. 41. seqq.*

Non rescindendum esse matrimonium contra prohibitionem diuinam contractum. Pariter ex ratione sacramenti est.

§. XXXVII. Ex eodem principio decidi potest illa controuersia, quæ agitur inter Doctores, de dirimendo vel tolerando matrimonio contra ius diuinum *Leu. XVIII.* contractum. Vbi quidem notum est, communem Doctorum sententiam esse prohibitionem istam esse moralem, atque adeo omnes homines stringere; hanc ergo sententiam, quia omnes, contra quos hic disputamus, eam defendunt, vt ut non ignotum sit, alios dubia

dubia circa eandem mouere, hic fundamenti causa præ-
supponimus, litem tamen hanc nostram nunc non fa-
cientes. Quid ergo si matrimonium contra expressam
prohibitionem diuinam contractum, quæritur, an re-
scindendum sit? Negant hoc multi. vid. *Carpz. Iurispr.*
Consist. l. 2. def. 99. & Iurispr. For. P. 4. Const. 23. def. 11. Ioach. a
Beust. *de sponsal. l. 2. c. 25.* Dedekenn. *Consil. Theol. Vol. 3. l. 3.*
Sect. 1. tit. 2. n. 2. Brukner. *Decis. matrim. c. 5. n. 50. seqq.*
Equidem concedunt, sponsalia hoc casu dissoluenda esse,
licet copula carnalis accesserit, sed si accesserit benedictio
sacerdotalis, & ita matrimonium iam fuerit consumma-
tum, hoc non esse dissoluendum. *Carpz. d. l. 2. def. 100. &*
def. 83. Iam autem si ea, quæ hætenus dicta sunt, confe-
ramus cum hac Dd. sententia, sine magno studio appa-
rebit, hanc sententiam pariter ex ratione sacramenti per
benedictionem sacerdotalem consummati, & sic non
amplius dissoluendi, descendere. Cur enim alias tanta
vis copulæ sacerdotali tribui posset, in negotio nullo, vi-
tioso, & iuri diuino aduerso? Ita sane maior virtus huic
actui sacerdotali tribuitur, quam ipsis legibus diuinis.
Mirum dictu, negotium aliquod a Deo prohibitum, ab
hominibus tamen tolerari! ita Deus dat legem, homo
limitat & plane tollit. Quanta non, bone Deus, occasio
delinquendi datur hominibus! Demus casum, fratrem
& sororem illicito amore trahi ad matrimonium ineun-
dum, abeunt ergo ad locum, & dissimulata consanguini-
tate, benedictionem sacerdotalem furantur; hi ergo
non separandi sunt, quia accessit benedictio. An quid-
quam apertius legibus diuinis potest esse contrarium?
Testor bonos omnes, annon talis coniunctio, sacerdote
licet interueniente, abominationi Deo sit? Incestum
hunc esse, etiamsi sub coniugii prætextu fiat, fatetur

Probatur.

Carpzouius *Prax. Gim. qu. 73. n. 89. seqq. & qu. 74. n. 87. seqq.* & tamen non vult rescindi negotium. Recte proinde Brunnemannus *de iure eccles. l. 2. c. 16. §. 27.* dicit: *quoties repetitur copula carnalis, toties repetitur & renouatur incestus. Sicut enim adulterium non tantum in primo congressu committitur, sed toties, quoties congregiuntur, ita & incestus. Si ipsum matrimonium a Deo prohibitum est incestus, utique continuus incestus est continuum peccatum mortale.* Ad quod qui regerunt, incestum tantum ab initio committi, postea non amplius esse incestum, illi non modo cum ratione, ut dicitur, sed & sine ratione insaniunt. Vnde ergo licitum fieri sola benedictione sacerdotali potest, quod coram Deo turpe est? Nihil itaq; reliquum est, quod talem benedictionē conualidare possit, nisi summa superstitio ex erroribus papisticis nobis reliqua. conf Dn. Stryk. *d. Sect. 5. 24.*

Adducuntur
rationes con-
trariæ senten-
tiæ,

§. XXXVIII. Sed videamus rationes, quibus suam sententiam stabilire intendunt Doctores. Sunt autem sequentes (1) quia Moses, quamvis vetat tale matrimonium, tamen de facto contractum & consummatum non dissoluit, sed tantum pœnam addit: *portabunt, inquit, ambo iniquitatem suam & sine liberis morientur* *Leuit. XX. 19. 20. 21.* (2) prouocant ad exempla Abrahami, qui sororem consanguineam *Gen. XX. 11.* & Iacobi, qui duas sorores, *Genes. XXIX.* in matrimonio habuit, qui tamen non sunt separati. Cui (3) adiiciunt, quod multa ab initio facilius impediuntur, quam si facta fuerint, rescindantur. *cap. 25. X. de iureiur.*

Refutantur.

§. XXXIX. Hæc sunt illæ rationes, quibus impium dogma suum probare aſſuntur, sed vix dignæ sunt responsione. Nam ad primam iam satis respondit Dn. Stryk. *d. 1. §. 25.* Mosen ibi non loqui de dissolutione, quasi de re satis nota, sed de pœna & maledictione eiusmodi

di matrimonii, vbi & ex consensu Augustini probat, verba, *nulli ex eis liberi nascentur*, nihil aliud indigitare, quam quod separandi sint; quam Augustini explicationem etiam approbavit Collegium Iuridicum Lipsiense in Responso ibidem §. 26. adducto. Et quæ quæso argumentatio est, Moses non dixit, eos separandos esse, ergo non sunt separandi? Sufficit, quod Deus iam ante per Moysen *Leu. XVIII.* tales coniunctiones prohibuerit, quod dum fecit, iam eo ipso noluit tale matrimonium tolerari: non ergo opus erat, vt exprimeretur, quod tacite inerat primæ prohibitioni. Verba ergo eo tendunt, quod etiam si tale matrimonium fuerit occulte contractum, tamen improles esse istiusmodi coniuges, nec ex tali matrimonio liberi nasci debeant. Huius ergo positio non est prioris scil. dissolutionis exclusio. Immo non pauci locum illum de pœna intelligunt, quod mortis pœna affici debeant, ne ex illis nascantur liberi. Quam explicationem ipse Abrahamus Calouius in *Biblicis suis Grot. ad d. l.* adducit & tuetur. Hac autem sententia posita eo minus nobis textus ille aduersatur. Mirum etiam (2) est, quod Dd. ad exemplum Abrahami & Iacobi provocent, cum tamen hi ante legem *Leu. XVIII.* latam vixerint, quæ cum non sit lex moralis naturalis, sed tantum moralis positiva, loquor ex hypothesi communi, quam & dissentientes fouent, quomodo potuit ea Abrahamum & Iacobum stringere, antequam esset publicata? quod Mayerus *de coniug. Iacobi* absurde tuetur. Ad rationem (3) iam toties quoties supra responsum est, illam regulam esse particularem, a particulari autem ad vniuersalem non valet argumentum. Sufficit hic adesse prohibitionem diuinam, quæ sat causæ est non modo ad impedendum, sed ad dirimendum quoque matrimonium. Neque etiam illa regula de prohibitionem diuinam, sed tantum de

Neque sufficit
distinctio in-
ter casus iure
naturæ & po-
sitivo prohibi-
tos.

de humana est intelligenda: quod enim humano iure prohibitum, facilius tolerari potest, non quod iure divino; cum hic perpetuum adsit vitium. Equidem Carpzouius videtur pie agere, dum excipit lineam descendentem & collateralem primi gradus, h. e. matrimonium inter parentes & liberos, item inter fratres & sorores; sed cur non in ceteris casibus, pariter iure divino expresse prohibitis, idem obtinere debet? Vbi quæso distinctio illa in iure diuino fundata? Equidem huic obiectioni alii occurrere volunt, distinguendo inter casus, iure etiam naturali, quales hi modo nominati sunt, & inter casus, tantum iure positivo, prohibitos. Sed primo distinctio illa non valet, si agatur de iure positivo diuino vniuersali, quod enim huic aduersum, æque nullum est, quam quod iuri naturæ est contrarium; quia Deus vtriusque iuris autor est. Deinde iam satis notum est, nondum conuenire Dd. an incestus sit contra merum ius Naturæ; negat id Excell. Dn. Thomas. *Iurispr. diuin. l. 3. c. 2. n. 229. seqq.* Saltem quod matrimonium inter fratres & sorores non sit contra ius naturæ, iam plurimi defendunt, inter alia exemplo matrimonii liberorum Adami. vid. Pufendorf. *de I. N. & Gent. l. 6. c. 1. §. 34.* add. Grotius *de I. B. & P. l. 2. c. 5. §. 13.* cur itaque hoc separari debet, cum non sit contra ius naturæ? Aut quis tandem legitimus iudex esse debet, quænam matrimonia sint contra ius naturæ? Nihil itaque hac distinctione efficitur. conf. Gerhardus *loc. de coniug. §. 289. 346. & 648.* Hauemann *in Gamologia l. 2. tit. 5. posit. 9.*

De matrimo-
nio putatiuo.

§. XL. Ex dictis nunc facile iudicari potest, quid sentiendum de casu, si duo in gradu prohibito ignoranter contraxerint matrimonium, quod *putatiuum* dici solet, an hi comperto errore separandi sint? Carpzouius

zouius id negat, & satis audacter Canonistis subscribit *d. l. 2. d. 99. n. 10. & iurispr. For. P. 4. Const. 23. def. 11. n. 6.* Vbi quidem Canonistis ignoscendum est, qui tale matrimonium ex ratione sacramenti sustinent. sed quid causæ mouerit Carpzouium, ut eandem defenderet sententiam, nemo facile poterit hariolari, nisi tectam sacramenti rationem hic etiam latere statuatur. loquor autem de casu contracti ignoranter matrimonii in gradu iure diuino prohibito, de quo casu ibidem etiam loquitur Carpzouius. Si forte præsidium quæras in ignorantia iusta contrahentium; respondeo, hanc quidem liberare a pœna & efficere, ut liberi inde nati habeantur pro legitimis, atque ita excusare personas quamdiu fuerunt in ista ignorantia, sed non postquam notitiam fuerunt consecuti. Neque prior ignorantia actum iuri diuino per se aduersum potest validum reddere, quin potius qui agnoscit, se antea ignoranter peccasse, ut a peccato abstineat, neque scienter peccare pergat, obligatur. Inde hoc casu, comperto errore dirimendum esse matrimonium recte dicitur in *L. 4. de incest. nupt.* Repetenda ergo hic sunt, quæ de matrimonio contra ius diuinum contracto ante diximus. Vnde apparebit, nihil amplius superesse, quod dissolutioni talis matrimonii repugnare possit, quam solam copulam sacerdotalem, ne ea, (& ita tacitum sacramentum) irrita reddatur.

§. XLI. Neque prætereundus hoc loco casus est, si quis dolo alterius fuerit inductus ad ineundum cum eo matrimonium, illudque iam fuerit consummatum per sacerdotalem copulam, an tale matrimonium sit dissoluendum & pro irritato declarandum. Pontificii id negant. vid. Couarruu. *de matrim. P. 2. c. 3. §. 7. n. 4.* Molin. *de iust. & iur. tr. 2. Diff. p. 352. n. 5.* scilicet ex ratione ipsis

Matrimonium
dolo contra-
ctum & con-
summatum
non rescindi
solet.

Q

pro

Quod pariter
tantum ex ra-
tione sacra-
menti fuit.

propria, quod matrimonium sit sacramentum. Sequuntur autem pontificios multi ex nostris, qui pariter afferunt, dolum tantum impedire matrimonium contrahendum, non autem dirimere iam contractum Carpzou. *Iurispr. consist. l. 2. def. 204. n. 12.* Gerhard. *loc. de coniug. §. 116.* Ioh. Kitzelius *in Syn. Matrim. c. 4. theorem. 15. lit. c.* alique ab hoc allegati. Vbi non dubito, eandem sententiam ad reliquias sacramenti referre. Nec enim ad aliam rationem ultimato confugiunt, quam ad hanc, quod benedictio sacerdotalis iam adhibita. Vnde vero hæc benedictio tantam vim nacta sit, supra iam demonstratum; scilicet ex nullo alio fonte quam exinde, quod pontificii statuunt, tali benedictione celebrari & confici sacramentum. Quod si ergo probem, tale matrimonium nullum, irritum & iniustum esse, statim sua sponte consequitur, præter superstitiosam illam rationem, nullo fundamento niti Doctorum sententiam. Illud autem probare facillimum est, cum ex communi omnium Doctorum sententia essentia matrimonii in consensu contrahentium consistat, nihil autem magis consensum excludat quam dolum. Carpz. *d. l. def. 183. n. 13.* Hinc & Gerhardus *d. l.* concedit, omnem illum dolum esse contra essentiam matrimonii, ubi in personam illam nunquam consensissem, nisi dolo ad id adductus fuisset. Iam autem si dolum excludit consensus; & ita contra substantiam matrimonii est, utique cessante consensu cessat etiam obligatio, & sic totum negotium est nullum. Quid ergo operabitur copula sacerdotalis, accedens negotio nullo & inualido, cum & ad eum dolo adducta sit pars aduersa? An hic sola benedictio quidquam operari potest? Quoties ergo dolose alter inductus & ita matrimonio iunctus, non Deus, sed diabolus, mendaciorum pater

ter hos coniunxisse dicitur, unde merito per Dei ministros hi separandi, si hoc desideret persona decepta, ut recte differit Cyprius *de sponsal. c. 13. §. 58. n. 2. circa fin.* Conferatur pluribus pro nostra sententia Dn. Stryk. *d. tract. sect. 2. §. 13. & sect. 5. §. 49.* Frustra ergo Kitzelius *cit. loc.* distinguit inter reliquos contractus bonæ fidei & contractum nuptialem, ibi quidem dolum causam dantem negotium prorsus irritum reddere, sed non hic: nam desidero rationem huius distinctionis; quæ dari non potest. Sane si vllum negotium vero ac libero consensu constare debet, matrimonium debet; cur ergo hoc minus quam reliqui contractus, dolo irritum reddi debet? Maius certe hic adest præiudicium, quam in reliquis contractibus de bonis temporalibus & reparabilibus initis, cum ex matrimoniali hoc contractu sæpe æterna salus dependeat. Inde & pro dissolvendo tali matrimonio pronunciatum est ab illustri collegio Iuridico huius loci, quod præiudicium adducit Dn. Stryk. *d. Sect. 5. §. 51.*

§. XLII. Non est hic omittenda illa quæstio, an legibus civilibus a magistratu matrimonium irritum reddi possit, ita, ut etiam, quod contra leges initum & iam consummatum per copulam sacerdotalem, iterum dissolui possit? Pontificii non possunt non quæstionem hanc negare, quia illi, ex hypothese, quod matrimonium sit sacramentum, ac adeo res spiritualis, nullam potestatem & iurisdictionem hac in parte magistratui civili largiuntur, maxime ne sacramentum irritetur. Nec nostri Doctores aliter sentiunt, cum enim matrimonium etiam contra leges diuinas initum non permittant rescindi, ut supra ostensum §. 37. 38. multo minus id permittere possunt, si tantum legibus humanis fuerit prohibitum.

An legibus civilibus matrimonium irritum reddi possit?

Negant Dd. ex ratione sacramenti,

Contrarium
defenditur.

Quam sententiam pariter inter reliquias sacramenti numerandum esse existimamus. Cum enim supra probatum sit, matrimonium esse negotium ciuile, per se patet, illud arbitrio principis esse subiectum, ita vt hic de matrimonio, quemadmodum de ceteris negotiis ciuilibus statuere pro lubitu possit, modo non sit sacrae scripturae contrarium. Huius autem imperio cum subiecti ab ipso Deo sint omnes subditi, etiam propter conscientiam *Rom. XIII. 1. seqq.* haud dubie in conscientia obligantur subditi, vt legibus magistratus etiam hac in parte se submittant; quod si non faciunt, & ita matrimonium legibus ciuilibus reprobatum contrahunt, non modo peccant, sed & ipsum matrimonium ob deficientem contrahendi facultatem nullum est, & sic nec validum reddi sola copula sacerdotali potest; vt adeo non tam rescindendum sit, quam pro nullo declarandum. Neque vlla solida ratio inueniri potest, quæ tale matrimonium conseruare possit, nisi ad rationem sacramenti, aut quod idem, ad illam prætersam vim copulae sacerdotalis confugere velis. Nec obstat agere ita magistratum contra ius diuinum, quod vult, matrimonia esse debere indissolubilia, nam respondetur, nos id concedere de matrimonio vero, perfecto, valido, non de tali, quod nullum, ac adeo matrimonium non est; quin quod hoc non dissoluatur, quia nunquam fuit validum, sed tantum pro nullo declaretur. *Illustr. Dn. Stryk. d. Sect. 5. §. 39. & 40. vbi §. 42.* speciale edictum exhibet, quo Seren. & Potentissimus Rex Borussiae Anno 1694. die 15. Decemb. constituit, matrimonia sine parentum consensu a liberis contracta, si velint parentes, a Consistoriis rescindenda esse, etiam si copula carnali, & benedictione sacerdotali fuerint consummata.

§. XLIII. Vti ergo ex superioribus constat ius hoc Limitatio.
omnino principi competere, legibus futura irritare ma-
trimonia, ita æquitas ipsa hoc admittit temperamentum,
nisi clausula illa cassatoria & annullatoria in legibus non
expresse adiecta; nam ob solam prohibitionem non sta-
tim rescindendum esse matrimonium iam consumma-
tum largior; sed non ideo, quod tanta vis sit copulæ sa-
cerdotalis, verum (1) quia legislator prohibendo & non
irritum declarando actum, videtur tantum pœna dignos
contra venientes iudicare voluisse; maxime cum (2) hic
res non amplius integra sit, nec omnia in pristinum
statum restitui possint: quæ tamen ratio non attendi
potest, si princeps ipsum actum annullauerit: tum enim
si non omnia in priorem statum restitui possunt, impu-
tet sibi, qui damnum inde sentit, quod contra leges ege-
rit, neque a tali actu abstinuerit.

§. XLIV Iam multa dicenda essent de favore ma- De favore ma-
trimonii, cuius intuitu Doctores nescio quæ non singu- trimonii,
laria statuunt, ceu speciales de hac materia editæ differ-
tationes ostendunt; quæ omnia non incommode nunc
iusto ordine adduci possent atque examinari, vtrum soli-
do nitantur fundamento, an secus: Verum, quia sub ma-
nibus crevit hæc dissertatio, nolumus lectori nimia pro-
lixitate tædium creare. Hinc tantum manuductionem
quandam suppeditabimus, quomodo facile de quibus-
uis casibus specialioribus, in quibus decisio ex favore
matrimonii peti solet, iudicium ferri possit. Rem o- Regule gene-
mnem puto certis quibusdā regulis comprehendendi posse, rales,
quarum I. hæc est: VT PLVRIMUM SVB FAVORE
MATRIMONII LATET RATIO SACRAMENTI.
cum enim matrimonium a pontificiis habeatur pro sa-
cra

cramento hoc vero nullo modo vel impediendum vel restringendum vel rescindendum esse asserant. hinc favore eius illa quoque subsistere statuunt, quæ alias nullo iure valida sunt. Hos postea secuti sunt nostrates, quæ pariter, quando hoc vel illud nulla alia ratione defendi potest ad favorem matrimonii, imprudenter & sine ratione confugiunt. Sequitur regula II: MATRIMONIUM, RITE ET IVSTE SECVNDVM INSTITVTIONEM DIVINAM CONTRACTVM, MAGNVM HABET FAVOREM, NON TANTVM IN FORO POLI, SED ETIAM IN FORO SOLI. Neque iustum & legitimum matrimonium suo priuandum favore est, quod Deus instituit & benedictione sua dignatus est, quodque figura est tanti mysterii; huic sane etiam nos fauere, illudque omnibus modis promouere, vt debitum scopum & finem obtineat, oportet. Vt vero contrariorum contraria ratio est, ita inde fluit regula III: MATRIMONII INIVSTE CONTRA LL. DIVINAS ET HVMANAS CONTRACTI NVLLVS EST FAVOR. Cum enim istiusmodi coniunctio praua non sub benedictione sed maledictione sit, vtique eo minus favorem meretur, quo magis odio digni & pœna omnes illi, qui præcepta diuina transgrediuntur, & imperio magistratus sui tanquam ordinationis diuinæ se subtrahunt. Regula IV. hinc pariter fluit, quæ hæc est: VBI NVLLVM MATRIMONIUM, IBI NVLLVS EIVS FAVOR. Quia favor matrimonii præsupponit necessario verum validumque matrimonium. Vbi ergo actus externus formam matrimonii quidem externam habet, sed reuera nullus est, & pro matrimonio non habendus, ibi etiam nullus eius favor esse potest: Nam non entis nullæ sunt affectiones. Vnde porro nascitur regula V: VBI NON CON-

CONSTAT ADESSE MATRIMONIUM, IBI FRV-
 STRA PROVOCATUR AD FAVOREM MATRI-
 MONII: quia fauor matrimonii præsupponit eius exi-
 stentiam, vt adeo non probato matrimonio non possit
 recurri in decisione causarum ad fauorem matrimonii.
 Ex quo fonte regula VI. critur: FALSVM EST IN
 DVBIO SEMPER PRO MATRIMONIO IUDICAN-
 DVM ESSE. Quamuis vero communiter Dd. contrari-
 um statuunt, quorum sententia lubrico hoc nititur fun-
 damento, quod omni modo homines ad illud ineundum
 adduci debeant. Pontificii in dubio pro matrimonio
 iudicant, ne forte in dubio rescindatur sacramentum:
 sed hæc ratio apud nos cessat. Valet autem hæc regu-
 la nostra, in casu promissi matrimonii, si de hac pro-
 missione dubium sit: aliud si personæ hætenus vt con-
 iuges, in communione corporum, alioque modo vixe-
 rint; dum enim res non amplius mere dubia est, cum
 maiores rationes pro matrimonio pugnent, quam con-
 tra illud, & nihil aliud hic dubium faciat, quam quod
 consummatio per copulam sacerdotalem probari ne-
 queat. Sequitur regula VII. & vltima: NIHIL OB FA-
 VOREM MATRIMONII STAT VENDVM EST,
 CVIVS NON PRAETER FAVOREM ALIA RA-
 TIO DARI POTEST. Oportet enim, vt præten-
 sus ille fauor aliquod habeat fundamentum, vbi autem illud
 demonstrari non potest, nec ratio reddi, cur hoc vel
 illud fauore matrimonii ita esse debeat, ibi tuto senten-
 tia illa deseri potest, tanquam quæ sola superstitione ni-
 titur. Nisi expressa lege aliquid introductum sit, tum
 enim in ciuilibus stat pro ratione voluntas principis.
 His regulis totum negotium confici, & de quacunque
 re, quæ sub fauore matrimonii venditur, tuto iudicari
 posse

posse confidimus. Quo pertinent sententiæ illæ Docto-
rum, quod sponsalia in dubio habenda sint pro præsen-
tibus: quod in matrimonialibus non habet locum iura-
mentum suppletorium; quod pro matrimonio sufficiat
vnus testis & semiplena probatio: quod sententia pro
matrimonio lata non retractari possit, bene tamen si
contra: quod illo casu in rem iudicatam transeat senten-
tia, non hoc: quod in causa matrimonii opinio vnus Do-
ctoris pro matrimonio, præualeat opinioni communi,
quæ est contra; & eius generis alia, quæ a Dd. fauore
matrimonii asseruntur, quæ tamen omnia examinare
nunc tempus & spatium non permittit.

Bigamia capite
punitur ex ra-
tione sacra-
menti.

§. XLV. Illud adhuc addendum est, pœnam capi-
talem bigamis statutam pariter ex ratione sacramenti
descendere. Satis clare hoc innuit Carolus V. *in Const.*
Crim. art. 121. vbi hæc verba: So ein Ehemann ein an-
der Weib / oder ein Eheweib einen andern Mann
in Gestalt der Heiligen Ehe / bey Leben des ersten
Ehe-Gesellen nimmit / welche Ubelthat denn auch ein
Ehebruch / und grösser denn dasselbe Laster ist. Und
wiewol die Kånserlichen Rechte auff solche Ubelthat kei-
ne Straffe des Lebens setzen: so wollen wir doch == / daß
die nicht weniger denn die Ehebrüchigen peinlich gestrafft
werden sollen. Quæ vltima verba hic de pœna mortis
accipienda esse, quamuis alias per pœnam criminalem
non semper pœna mortis intelligatur, communis Do-
ctorum sententia est, quæ & ex contextu illius articuli,
dum illa constitutio iuri communi Cæsareo, pœnam
mortis non irroganti, opponitur, satis manifesta est. Vi-
deatur Carpzou. *Prax. Crim. qu. 66. n. 30. seqq.* Clasen. *ad d.*
Art. & ceteri commentatores omnes. Rationem autem
tam

tam grauis pœnæ esse hanc, quia matrimonium est sacramentum, patet ex ante adductis verbis. Ibi enim Carolus V. rationem in eo ponit, quod hoc crimen fiat *in Gestalt der heiligen Ehe* / & postea illud grauius dicit, quam ipsum adulterium; scilicet quia violatur ita sacramentum prioris matrimonii, & sub specie sacramenti hoc crimen committitur. Hæc ergo causa est, quare pœnam mortis statuerit. Si enim, violatio sacramenti ex mente eius hic non subesset, hoc crimen re vera cum adulterio conueniret, nec maius eo dici posset.

§. XLVI. Mirum ergo est, quare nostri hæc vestigia Caroli V. tam presse sequantur; partim in eo, dum etiam asserunt, bigamiam maius crimen adulterio esse, vti Carpzou. *d. qu. 66. n. 2.* Clafen. *d. l. p. 433. in fin.* partim, dum pœnam capitalem ex tam erronea hypothese constitutam retinent. Carpzouius equidem probaturus hoc delictum grauius esse adulterio, has rationes adducit: (1) quia hoc ipso fides coniugalis prioris matrimonii haud parum læditur; (2) quia ille adulterium committit, qui dimissa priore aliam ducit. *Matth. XIX. 9.* multo magis ergo & is, qui retenta priore vxore aliam superinducit: consistere enim adulterium in copulatione cum secunda, non præcise in dimissione prioris. Verum hæ rationes probant quidem adesse in bigamia violationem fidei coniugalis, sed non probant eam esse maius crimen adulterio, quod tamen probandum erat. Non potest igitur alia ratio inueniri, quam illa, quod ita violetur sacramentum. Quod si ergo bigamia nihil aliud quam adulterium est, cur illa maiorem pœnam mereatur, quam adulterium? Nemo fane commodam ratio-

Male ergo inter protestantes eadem pœna retinetur.

R

nem

nem præter illam modo adductam inuenire poterit. Quando itaque maritus cum meretricibus rem habet & earum viginti alit, non punitur capite, sed pœna extraordinaria, & si vnam insuper feminam matrimonio & copula sacerdotali sibi iunxerit, tum capite puniendus. Quis non videt, quam male hæc conspirent? Dicis: retinenda tamen pœna capitalis, quia lege imperii statuta; respondeo: cessante ratione legis & quidem vnica, vt hic, cessat ipsa lex. Cum ergo inter protestantes matrimonium non habeatur pro sacramento, & ita bigamia non sit grauius delictum adulterio, neque grauior pœna apud nos obtinere deberet. Satis superflue iam apud nos sunt pœnæ capitales, vt non opus sit præter necessitatem eas augere.

Appendix de-
reliquiis gen-
tilismi in ma-
rimonialibus.

§. XLVII. Antequam filum dissertationis abrum-
pamus, non iniucundum erit, cum hætenus de reliqui-
is papismi in matrimonialibus actum fuerit, quædam et-
iam colophonis vice DE RELIQUIIS GENTILISMI
IN NVPTIIS subiicere, maxime cum tantum cœperint
hodie incrementum, vt fere nullum sine iis contraha-
tur matrimonium.

Id pertinet
necessitas co-
pulae sacerdo-
talis.

§. XLIIX. Constat autem ex scriptoribus anti-
quis, apud Gentiles pariter in vsu fuisse copulam sacer-
dotalem, vti ex Nummo Adriani, cuius inscriptio est:
CONIVGIVM AVG. & figura repræsentat, Imperato-
ris dextram iungentis Imperatrici, intermedio Sacrifi-
co; & testimonio Isidori Philosophi, de Alexandrinis
dicentis: *Non erant legitime nuptie, nisi sacerdos Dea instru-
menta nuptialia manu sua consignasset*, probat Selden. *Vx.*
Hebr. l. 2. c. 28. p. 208. & 209. qui etiam inde a Christianis e-
um morem receptum esse, vt non sine sacrorum anti-
stite

stite nuptiæ celebrentur, statuit. A quo non dissentit Hildebrand. *Tr. de nupt. veter. Christ.* qui ideo dicit introductam esse copulam sacerdotalem, *ne Christiani in nuptiis contrahendis peiores ethnicis viderentur.* & post pauca: *Cum igitur ethnici in nuptiis agmina Deorum adhibuerint, veteres Christiani, similitudine rituum, ethnicos lucraturi, quod impium erat in moribus, pudendam scilicet idololatriam, sustulerunt &c.* Vestigia eiusmodi sacrificii inter gentiles vñtati etiam reperiuntur in iure Rom. *L. penult. §. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi dicitur: igne & aqua inaugurari coniuges, cuius ritus explicationem vide apud Dion. Gothofred. in *not. ad d. l. lit. 1.* Hinc vero sententia pontificiorum, matrimonium esse sacramentum, ac ideo a sacerdote necessario consecrandum, forte originem traxit. Nos autem hic non hærebimus, cum illa hypothesis pontificia a nobis sit reiecta, & benedictio sacerdotalis, si a superstitione sua liberetur, facile tolerari possit, vñdecunque tandem ritus ille descendat.

§. XLIX. Rectius inter reliquias Gentilismi referuntur illa conuiuia nuptialia, quæ communiter magnis sumptibus parantur. Erant illa iam Theodosii Imp. tempore tam frequentia, vt homines credere inciperent, nuptias sine pompa illa esse inualidas. Quam ob rem necessum fuit, speciali constitutione hunc errorem tollere, quæ reperitur in *L. 22. C. de nupt.* Frequentissimas autem fuisse apud ethnicos epulas nuptiales, satis notum est: Hinc Iuuenal. *Sat. 5.*

Signata tabula, dictum feliciter, ingens

Cæna sedet, gremio iacuit noua nupta mariti.

Hinc morem illum conuiuandi in nuptiis ortum esse putamus, cum nec institutioni diuinæ nec S. S. conueniat.

In specie conuiuia nuptialia.

Loquor autem non de modica cœna inter amicos, id quod nihil iniqui, ceteris paribus, in se continet, sed de magnis conuiuiis eorumque luxu & pompa, vbi delicatissimis cibis & variis potionum generibus venter impletur, & prauæ libidines excitantur. Ita enim Ethnici solebant auspicari nuptias suas, ne sine Baccho & Cerere frigeat Venus, iuxta commune prouerbum, inter Christianos etiam satis vsitatum, Recte igitur Stukius *Antiqu. conuiual. l. 1. c. 25. p. 115.* hac de re differit, *verum, inquit, prob dolor hodie pleraque Christianorum, vt nuptiæ ita conuiuia quoque nuptialia non Deo O. M. sed iisdem, quos Ethnici quondam coluerunt, Diis seu potius dæminibus, nimirum Veneri, Cupidini, Priapo, Cereri, Baccho, atque Como sunt consecrata. Hi sunt Diæ seu potius demones, quibus Christianorum plerique in illis nuptiarum celebritatibus turpissime seruiunt: Et vt olim apud Ethnicos nuptis faces præferiebantur, ita tartaræ illæ furie funestas dirasque illas suas prauarum cupiditatum libidinumque faces nuptialibus hominibus intentant, quibus inflammati ad quæuis scelera atque flagitia rapiuntur. Ex inauspicatis itaque initiis, mirum non est, inauspicatissima quoque funestissimaque connubia consequi. &c.*

Item Musica
& carmina ve-
nera.

§. I. Sed & musicam nuptialibus conuiuiis adhibebant & hymni a poetis confecti canebantur. Qualia nuptialia carmina *Epithalamium, hymnus & hymeneum* appellabantur. Tibiis etiam alioque Musices genere utebantur, vti pluribus probat Stuk. *d. l. 1. c. 25.* Eodem modo agitur in nuptiis Christianorum, magnus ibi Musicæ strepitus, vt magis magisque captiua ducatur mens sana, conuiuæque sui ipsius obliuiscantur. Sed & poetæ se exercent, & magno numero carminum, non
nisi

nisi Venerem & Cupidinem loquentium, titillare & novos coniuges, & hospites, intendunt: Ita ut si quis sobrius illud intueatur, vix persuadere sibi possit, hunc alium esse quam ethnicorum hominum cœtum.

§. LI. Quid dicam de saltationibus nuptialibus la- Et saltationes.
sciuiissimis apud nos consuetis, annon a moribus & consuetudine Ethnicorum in nos translatae? nemo sanus erit, quid non affirmare teneatur. vid. Stuk. d. tr. l. 3. c. 21. p. 612. qui pag. 613. solidissime ita hac de re loquitur: *Hodie non modo apud barbaras gentes, sed apud omnes fere Christianos omnis generis saltationes atque tripudia, in epulis praesertim solennioribus summa cum licentia atque libidine exercentur, quas quidem illi a Gentium seu petulantia seu superstitione hauserunt. Omnes fere illae antiquae Thracum atque Graecorum turpes, obscœnae, lascivae, atque petulantes saltationes, quasi postliminio, in Christianum orbem atque ecclesiam sunt introductae. Et paucis interiectis: Sunt autem haec Christianorum saltationes multis nominibus vehementer improbandae atque culpandae. Nam primo animi concitati & quodammodo furibundi sunt argumenta, cum Christianorum animos, & secundis & aduersis in rebus quietos, sedatos & tranquillos esse conveniat. Deinde plerumque ex vino & comotationibus immoderatis saltationes nascuntur, ut experientia testatur & illud Ciceronis: nemo sobrius saltat. Et postaliqua: Præterea pleraque Christianorum saltationes mixtim fiunt confuso sexu, quales pleraque veterum non erant (seorsim enim viri, seorsim mulieres saltabant) ac proinde multo maiora sunt lascivia, veneris, atque libidinum irritamenta, quam illae veterum fuerunt -- Hinc ergo connubia multa temeraria atque illegitima, hinc concubitus illiciti, stupra, adulteria, incestus, nascuntur. Dolendum itaque vehementer*

est, quod ethnicum hunc morem adhuc illi, qui saniores esse volunt, immo & ex Theologis nonnulli, tanquam rem honestam defendant, & pro hæreticis habeant, qui saltationes inter res licitas non referunt; prouocantes absurdissime ad exemplum Dauidis, aliorumque quorundam, qui in sacris litteris saltasse dicuntur. Verum his aliisque obiectionibus exacte satisfacit laudatus Stuk. *d. c. 21. p. 615.* quorsum lectorem remittimus. Neque etiam ex antiquitate chorearum & saltationum potest ad earum honestatem concludi, vti quidam inepte faciunt. his enim merito antiqua illa patrum testimonia opponimus, quibus illum morem exprobrarunt, quod etiam agnoscit Hildebrand. *de nupt. Vet. Christ.* vbi dicit: *de quibus (sc. choreis) patres plerique, fateor, sinistre sentiunt, vt dubitem, an in tota S. S. Patrum corona vel vnus prodnci queat, qui choreas laudauerit.*

Conclusio totius
dissertationis.

§. LII. Sed nunc vela contrahimus, ac colophonem huic dissertationi imponimus. Equidem non ignoramus, longe fusius hæc a nobis peragi potuisse, tandem vero finis etiam respiciendus erat. Fatemur plures adhuc casus a nobis intactos relictos fuisse, in quibus illius falsi principii, quod matrimonium sit sacramentum, reliquiæ reperiuntur: ast illos vnusquisque facile ex fundamentis hætenus propositis diiudicare potest. Proinde omnia nunc B. L. censuræ submittimus, certa spe freri, fore, vt prudentiores benigne nobiscum acturi sint, neque male interpretaturi, si etiam nobis hinc inde humani aliquid contigerit. Zoili dentes susque deque habemus, qui non gloriam captamus, sed veritati tantum studemus. Interim si qui meliora demon-

565.

demonstrare possunt, eos sequemur promptissime, qui per omnem vitam discere & erudiri cupimus. Deo autem O. M. fonti omnis sapientiæ & veritatis, pro præstitis nobis in hoc labore animi corporisque viribus, immortales decernimus grates. Huic soli debentur ea, quæ bona sunt, nobis vero errores & sphalmata. Impleat nos diuino lumine suo benignissimum Numen, ut magis magisque proficiamus in veritate & iustitia, omnesque actiones nostræ vnice tendant ad diuini nominis sui gloriam, & miseri proximi nostri emolumentum.

FINIS.

INDEX

destitutione pollens, consuevit primum, quod
per eorum viam efficitur & etiam in quibusdam. Deo
autem Q. M. Iohannis, quod est generis, propter
has non in hoc loco, sed in eo, quod est in
monasterio, de quo in hoc loco, quod est in
qua bona sunt, quod est in hoc loco, quod est in
pactis nos dicitur, quod est in hoc loco, quod est in
et magis in quibusdam, quod est in hoc loco, quod est in
omnesque actiones, quod est in hoc loco, quod est in
in quibusdam, quod est in hoc loco, quod est in

FINIS

INDEX REALIS.

Primus numerus cap. Secundus §. Tertius pagin.

Apostoli

SVas epistolas ad totum populum Christianorum scripserunt. 1. 2. 2.

Bellarminus

Sibi ipsi contrarius. 1. 7. 90.
Signarus linguæ Hebraicæ. 1. 7. 8.
 Notatur. ibid.

Benedictio sacerdotal.

Est forma matrim. 3. 3. 78.
Enullius efficacæ. 3. 18. 92.
 est gentilis. 3. 48. 128.
 diuina non facit sacramentum. 3. 20. 94.
 est ludibrio. 3. 35. 112.

Bigamia

Est capitalis. 3. 45. 127.
Eidem ac adulterium. 3. 46. 127.
 capitalis pœna reiicitur. ibid.

Carmina

NVptialia reiicienda. 3. 50. 130.

Carpzouius

EXcusatur. 1. 15. 47.
Esibi contradicit. 2. 18. 50.
 & 2. 13. 46.
 papizat. 2. 10. 42.

Christiani

OMnes spirituales. 1. 2. 2.

Clausula

CAssatoria obseruanda. 3. 43. 123.

Cœlibatus

PRæstat matrimon. 3. 30. 103.
 Deus auctor. 3. 3. 104.
 nec prohibitus. ibid.
 æque honestus ac matrim. ib.
 necessarius. 3. 30. 104.

a

Con-

INDEX REALIS.

Concilia

Multos errores firmarunt.
1. 35. 29.

Concubitus

Non producit obligationem.
2. 26. 59.
non præsupponit matrimonium.
2. 26. 58.
cum meretrice non facit matrimonium.
ibid.

Coniuges

Deus coniungit. 3. 21. 95.
sed non omnes, 3. 21. 96.
abstinendum a fornicatione.
1. 29. 24.
dignitas coniugum. 2. 21. 55.

Coniunctio

Spiritualis inter virum & uxorem.
2. 29. 24.

Conscientiæ

Casus sibi vendicant Theologi.
2. 4. 33.
aliorum iudicio non subiicienda.
ibid.
nouis grauantur dogmatibus.
1. 13. 15.
forum nullum agnoscit. 2.
4. 33.

Consecratio

Sacerdotalis nullius valoris,
1. 7. 9.

Consensus

Ecclesiæ incertus. 1. 35. 28.
matrimonialis facit nuptias.
2. 12. 44.
non concubitus. 2. 11. 43.
matrimonialis est in desponsatione.
1. 2. 44.

Constitutio

Carolina papistica. 3. 30.
114.

Consistoria.

Eorum origo & progressus.
2. 6. 38.

Copula

Carnalis non purgat clandestinitatem. 2. 29. 65.
& 3. 35. 111.
non facit actum indissolubilem.
3. 28. 102.
sacerdotalis est de essentia matrimonii.
3. 33. 108.
in ecclesia non necessario peragenda.
3. 17. 90.
est inuentum pontifici. 3. 2. 76.
origo. 3. 2. 77.
rationes eiusdem. 3. 3. 77.
secu-

INDEX REALIS.

seculi tertii. 3. 11. 85.
 seculi quarti. 3. 12. 86.
 hodierna. 3. 17. 91.
 permittitur in ædibus priuat-
 tis. 3. 17. 92.
 eiusdem vis. 3. 32. 106.
 non fuit tempore patriarcha-
 rum. 3. 7. 81.
 huic nimium tribuitur. 3. 4. 79.
 est institutionis diuinæ. ibid.
 est mysterium. 3. 5. 80.
 origo ex paradiso. 3. 6. 80.
 non fuit tempore Moſis. 3. 8. 82.
 nec ecclesiæ Noui Testamen-
 ti. 3. 9. 83.
 tempore apostolorum rece-
 pta. 3. 10. 84.
 non vbiuis recepta. 3. 13. 87.
 ſec. 9. lege publ. introduct. 3.
 13. 88.
 fit in ecclesia. 3. 15. 89.
 & est ex reliquiis sacramenti.

Contractus

Non poteſt priorem obli-
 gationem tollere. 2. 17. 50.

Controuerſiarum

Diſquiſitio Ictis competit.
 1. 2. 3.
 iisdem denegatur. ibid.

Conuiuia

Nuptialia ſunt ex gentilis-
 mo. 5. 49. 129.

mos couiuandi. ibid.
 luxuria. ibid.
 deliciæ. ibid.

Deus

In matrimonio non ſemper
 intereſt. 2. 4. 32.
 non coniungit per ſacerdotes.
 3. 22. 95.
 ad matrimonium concurrit.
 3. 21. 96.
 non omnis matrimonii cauſa.
 3. 21. 95.
 coniuges copulat. 2. 4. 32.

Dominatus

Papalis. 1. 2. 3. 3. 12. 87.
 3. 3. 77. & tyrannis.
 2. 7. 40.

Donum

DEi non eſt ſacramentum.
 1. 29. 25.

Eccleſia

Per ignorantiam multa re-
 cepit. 1. 18. 17.
 corruptiones. 1. 35. 29.
 idem quod templum. 3. 15. 89.
 ſine multi errores. ibid.
 damnum capit ex mala infor-
 matione. 1. 10. 12.

Educatio

Inter Chriſtianos praua.
 1. 33. 27.
 Entia

INDEX REALIS.

Entia

Non multiplicanda. 2.
9. 42.

Eucharistia

Non vocatur sacramen-
tum in S. S. 1. 5. 6.
& baptismus non opus est, vt
vno vocetur nomine. 1. 12. 14.

Fœmina

Corporis sui copiam faci-
ens. 2. 29. 65.

Fidelium

Ivs sibi inuicem benedicen-
di. 3. 7. 82.

Figura

Non est res figurata. 2. 4.
33.

Gerhardns

Notatur. 1. 28. 23.

Gratia

Est remissio peccatorum.
1. 24. 20.
Dei requiritur ad educatio-
nem liberorum. 1. 33. 27.
promissio non facit sacramen-
tum, 1. 24. 21.
qualibet non sufficit. 1. 33. 27.

non pendet a coniunctione
spirit. 1. 29. 24.

intuitu fidei consequimur.
ibid.

Deus nonnullis coniug. largi-
tur. ibid.

Homines

Non iudicabuntur in ex-
tremo iudicio secundū
Theol. sententias, 1. 2. 2.

Honestati

Publ. non contrarium, quod
non fit publice. 2. 21. 53.

Ictorum

In Theologia ignorantia.
2. 6. 38.
sunt miseri, si Theolog. arbi-
trio stare teneantur. 1. 2. 3.

Ignatii

Epistola suspecta. 3.
10. 84.

Imago

Non est ipse homo. 1.
27. 23.

Iniuria

Deflorata infertur. 2.
28. 62.

Institutio

In fide pertinet ad Chri-
stianos. 2. 33. 27.

Iudex

INDEX REALIS.

Iudex

SEcul. de matrimonio iudicare potest. 2. 4. 34.

Iuramentum

CONtra matrimonium nullum. 2. 40. 75.
ex ratione sacramenti. ibid.

Iurisdictio

SEcul. & ecclesiast. non datur. 2. 6. 36.
ergo huius distinctionis. 2. 6. 37.

Ius

NATURæ & positivum. 3. 39. 118.
Canon. auctoritas nulla. 2. 7. 39.
falsis hypothes. nititur. 2. 7. 39.
defenditur. ibid.
non convenit cum statu nostr. eccles. ibid.
plus mali quam boni habet. ibid.
Episcopalis origo. 2. 7. 37.
postliminii. 2. 6. 37.

Laicorum

ORigo. 1. 2. 2.
& Clericorum distinctio nulla. ibid.
Spiritus S. omnes vocat Clerum, ibid.

Liberorum

FAuor. 2. 29. 64.

Libertas

SPIRITUS a carne discernenda. 1. 12. 14.
Christiana in ecclesia. ibid.
ad absurda se non extendit. ibid.
loquendi controuersiarum origo. 1. 28. 23.

Lingua

HEBRAICA non est primaeva. 1. 6. 7.
quæ fuit purissima. 1. 6. 8.
Hebraic. & Græc. antiquitas. 1. 6. 7.

Litteræ

NUPTIALES notantur. 3. 18. 92.

Lutherus

VOLUIT ex I. C. decis. matrimonii peti. 2. 7. 39.

Matrimonium

EST res spiritualis. 2. 2. 30.
Casus conscientiae concernit. 2. 4. 33.
V. T. fuere firma. 1. 33. 27.
donum Dei. 1. 29. 24.
cau.

INDEX REALIS.

- causæ spectant ad iudic. ec-
cles. 2. 2. 30.
est ex reliquiis sacramentorū. 2. 3. 30.
est simul contract. ciuil. & spi-
rit. 2. 5. 32.
in tribus eius est spiritualitas. 2. 4. 32.
impium Deo abominationi. 2. 4. 33.
a reliquis negotiis differt. 2. 4. 34.
non est res spiritualis. 2. 5. 34.
est res mere ciuilis. 2. 5. 36.
est figura mysterii. 2. 4. 33.
tria bona matrimon. 1. 31. 25.
ad iudicium ciuile pertinet. 2. 5. 35.
inquitur de re externa. ibid.
inter res sacras fuit. 1. 34. 28.
Patres dicunt sacramenta. 10. 30. 25.
de præsentī non sunt sponsa-
lia. 2. 9. 41.
iniustum etiam matrimon. 2. 29. 65.
esse sacramentum ecclesiæ
ignotum. 1. 31. 25.
finis procreatio sobolis. 1. 33. 27.
multa impediunt, quæ nos dis-
sol. 2. 26. 59.
habet promiss. gratiæ. 1. 29. 24.
esse sacramentum probat Bel-
larminus. 1. 25. 21.
non est actio sacramentalis. 1. 28. 23.
Paulus non dicit mysterium. 1. 26. 22.
est signum Christi & ecclesiæ. 1. 27. 23.
est signum sacrum 1. 26. 21.
non contractus ciuilis. ibid.
esse sacramentum non potest
probari. 1. 26. 21.
gratia diuina non destituitur. 1. 24. 21.
materiam pontif. dicunt per-
sonas. 1. 2. 2.
materia est copula carnalis. 1. 22. 20.
non habet mandatum diui-
num. 1. 23. 20.
non institutum vt sacrament. ibid.
non habet promissionem gra-
tiæ. 1. 24. 20.
indissolubile causa copulæ sa-
cordot. 3. 25. 99.
& copulæ carnalis. 3. 26. 100.
Gentilium & Iudæorum. 3. 20. 95.
in se non esse sanctum. 3. 19. 92.
dicitur indistincte sanctum. 3. 18. 92.
impiorum Deus permittit. 3. 21. 95.
Deus

INDEX REALIS.

Deus instituit cum benedictione. 3. 20. 94.
clandestinum differt ab eo, quod in ædibus priuatis. 8. 17. 91.

Contractum

IN conspectu ecclesiæ fiebat. 3. 10. 85.
character spiritualis. 2. 37. 73.
sine paroch. contractum, nullum. 3. 3. 78.
eius minister. ibid.
præstat cœlibatui. 3. 29. 103.
Deus paranympus. 3. 29. 103.
necessarium est. 3. 30. 104.
est negotium mere consensuale. 3. 33. 108.
fraude & dolo commissum. 3. 33. 110.
inuitis parentibus contractum nullum. 3. 54. 111.
non tamen rescind. si cop. sacerdot. accessit. ibid.
multa impediunt, quæ non dissoluit. 3. 35. 111.
impediens illud etiam dirimit. 3. 36. 112.
non rescind. contra Leu. 18. contract. 3. 37. 114.
licet copul. carn. accesserit. 3. 37. 115.
non vero sacerdotalis. ibid.
putatium, 3. 41. 118.

dolo contractum. 3. 41. 119.
irritum redditur. 3. 41. 121.
dolus impedit. 3. 40. 119.
fauor matrimonialis. 3. 44. 123.
reiicitur. ibid.

Ministerium

IN ecclesia vnicum. 1. 2. 3.

Musica

Nuptialis reiicitur. 3. 50. 130.

Mysterium

ORigo huius vocis 1. 5. 5.
multos peperit errores hæc vox. 1. 5. 6.
Hebræis debemus. 1. 6. 6.
idem quod sacramentum. 1. 15. 15.
& sacramenti vsus promiscuus. 1. 5. 5.
variæ significationes. 1. 7. 10.
vsus huius vocis. 1. 8. 11.
superstitiosa hæc vox. ibid.

Negotium

Ciuile eiusque descriptio. 3. 19. 93.
a Deo instit. non statim dici potest spirituale. 2. 4. 32.

Nuptiæ

Sunt coniunctio indissol. 1. 31. 25.
Ob-

INDEX REALIS.

Obsequium

Parentibus & Magistrat.
præstandum. 2. 4. 32.
liberorum. 3. 20. 94.

Occasio

Delinquendi maxima 3.
37. 115.

Officia

Ictor. & Theolog. distincta.
1. 2. 3.
instituendi liberos omnibus
competit. 1. 35. 27.
Christianorum iura sunt sa-
cram. 1. 24. 21.
externum non reddit spiritua-
lem aut mundanum. 1. 2. 2.
hominum inter se. 2. 4. 32.

Paranympus

Fuit Deus. 3. 6. 80.

Parentes

Optimi immorigeros ha-
bent liberos. 1. 33. 27.

Parochi

Præsentia in sponsalibus
superstitiosa. 2. 20. 52.

Paulus

Notatur. 3. 16. 114.

Polygamia

Est sacramentum. 1. 31. 26.
illicita. 1. 31. 25.

Pontificii

Vulgata decepti. 1. 25. 21.
eorum astutia. 2. 6. 37.
negotia ciuil. pro spirit. ha-
bent. 2. 5. 35.
dispositio in successione. 3.
3. 77.
principia male cohærent. 2.
32. 107.
cum S. S. non conueniunt. 2.
7. 39.

Proclamatio

Frustranea. 3. 33.
109.

Procreatio

Sobolis includit educatio-
nem. 2. 33. 27.

Prohibitio

Diuina. 3. 39. 117.

Pudicitia

Restituitur per matrimo-
nium. 2. 26. 58.
descriptio. 2. 26. 59.

Ratione

Non auctoritate pugnân-
dum. 1. 26. 22.
Repu-

570

INDEX REALIS.

Repudium

Permittendum. 2. 39. 75.

Res

Secul. non potest esse figura
myfterii. 2. 4. 32.
impia non reddunt actum iu-
ftum. 2. 29. 64.
ecclefiast. a fecul. distincta. 2.
6. 28.
fpiritualium natura. 2. 5. 74.

Ritus

Ecclcfiast. in priuatis ædi-
bus fieri potest. 3. 7. 90.

Sacramentum

Non est, quod a patr. rebus
fanct. iunctum. 1. 34. 28.
non facit ministerium sacer-
dot. ibid.
copula carnali inicitur. 2. 25. 57.
vocis vſus. 1. 8. 11.
definitio. 1. 20. 18.
titubant circa hanc pontific.
ibid.
est ens rationis. ibid.
definitio difficilis. 1. 20. 18.
requiſita. 1. 21. 19.
Pontif. de his conueniunt no-
biscum. ibid.
requiſita vera. ibid.
non conueniunt matrim. 1. 22. 19.
& myſterium non est vnum. 1. 25. 21.

vox hæc in eccleſiam introdu-
citur. I. 5. 5.
admittit libertas Chriſtian. I.
12. 14.
potest fine ſcandalo eccleſ.
vti. ibid.
introduxit ſumma neceſſitas.
ibid.
Hebræor. denominationes. 1.
6. 8.
hac voce non comprehend.
euchariftia & baptiſm. 1. 8. 11.
vox occaſio multar. contro-
uerſ. 1. 9. 12.
pauci intelligunt. 1. 10. 13.
vox gentil. ab hominib. exco-
git. 1. 10. 12.
cum fructu potest reſici. 1.
9. 12.
in S. S. non occurrit. 1. 23. 15.
recte retinetur. 1. 14. 15.
rectius ſigillum & medium di-
citur. ibid.
est vocabulum *ἀρχαῖον*. 1. 8. 11.
Hebræor. non erant ceremo-
nia. 1. 7. 9.
ex voce orta controu. de num.
ſacram. 1. 19. 18.
vox in vulg. occurrit. 1. 8. 11.
plura dantur quam ſeptem. 1. 15. 16.
ex S. S. non potest probari. 1.
16. 16.
Eucharift. & baptiſm. non ita
vocantur. ibid.
vox antiquiſſima. 1. 17. 16.
Eccleſiæ retinuerunt. 1. 18. 17.
non

INDEX REALIS.

non est ἀντίγραφον. 1. 13. 14.
late patet. 1. 14. 15.
obscurat. ibid.
vsurpanda hæc vox. 1. 15. 15.
negatur. 1. 15. 16.
Lutherus abhorret hac voce. 1. 9. 12.
Zwinglius reprehendit. 1. 15. 17.
Melancht. vsus est hac voce. 1. 18. 17.
Lutherus approbat. ibid.
non potest comparari cum figillis. 1. 10. 13.
non opus est hac voce. ibid.
necessitas non introduxit. 1. 12. 24.
fine ea Euangel. potuit prædicari. ibid.
temp. Apost. fuit incognita. ib.
vocis origo. 1. 3. 4.
significationes. 1. 4. 4.

Sacerdos

Habet characterem indelebilem. 2. 57. 73.
officium. 3. 3. 77.

Saltationes

Nuptiales turpes. 3. 51. 131.

Scandalum

Soluit matrim. 3. 10. 110.
seuitandum. 2. 28. 62.
prætensum. 3. 36. 113.

Scortatio

Non facit matrim. 3. 27. 101.

Scriptura S.

Non omnibus tractare licet. 1. 2. 2.
habet voces militares. 1. 16. 13.
non habet vocem Eucharist. & Baptismum simul denotantē. 1. 12. 14.

Figuræ

V. T. non sunt spirituales. 1. 29. 24.
non sunt de essentia rei. 1. 29. 24.

Sponsus

Vocatur gener. 2. 12. 45.
Maritus dicitur. 2. 11. 43.

Sponsa

Dicitur vxor. 2. 11. 45.
& vxor conueniunt. 2. 12. 45.

Sponsalia

Vel de præsentī vel de futuro. 2. 7. 40.
de præsent. ipsum matrimon. 2. 8. 40.
initiatum sacramentum. ibid.
per benedict. sacerdot. consummatur. ibid.
distinctio de præf. & fut. inutilis. 2. 9. 40.
nostris moribus inconueniens. 2. 9. 41.
de futuro sunt condit. & de præf. pura. 2. 9. 42.
sunt

INDEX REALIS.

- sunt paction. de fut. sponsal. ibid.
 distinctio de præf. & fut. liti-
 bus occasion. ibid.
 de præf. non ipsum matrim. ibid.
 indissolubilia. 2. 10. 43.
 inire & matrim. differunt. 2. 12. 44.
 de præf. præfer. prior. de fut. 2. 13. 47.
 pura poster. præferuntur con-
 dit. priorib. 2. 16. 48.
 obligatio oritur ex consensu. 2. 23. 55.
 condit. pendente non soluen-
 da. 2. 18. 50.
 conditionata etiam sunt spon-
 sal. 2. 17. 50.
 clandest. non conualescunt
 ex confess. 2. 22. 54.
 conualidantur concubitu. 2. 25. 56.
 publ. requirunt parochi præ-
 sent. 2. 19. 51.
 sine parent. consensu facta in-
 ualida. 2. 27. 60.
 nisi copula carnalis accesserit. ibid.
 clandestina obligant æque ac
 alia. 2. 20. 52.
 nisi lege publica prohibita. ib.
 publicorum requisita. 2. 19. 51.
 clandestina inualida. ibid.
 binis publ. contract. præferun-
 tur posteriora, si copul. fa-
 cerd. accesserit. 3. 31. 110.
 quod omnibus aduersum. ibid.
 Sponsal. clandest. publice po-
 steriora præferuntur. 2. 30. 66.
 Sponsal. publ. poster. præroga-
 tiua nec ex l. C. nec l. N. de-
 riuari potest 2. 30. 67.
 Spons. priora posterioribus
 præferuntur. 2. 31. 67.
 Sponsal. clandestina obligant. ibid.
 Ratio ex mero euentu non
 concludit. 2. 31. 68.
 Sponsal. clandest. improbant. 2. 32. 68.
 Sponsal. clandest. cum con-
 nub. præferenda posterior. publ. 2. 33. 68.
 Sponsal. difficulter soluuntur. 2. 35. 70.
 Desponsati compellendi ad
 matrim. 2. 35. 70.
 sponsal. facilius quam matrim.
 soluuntur. ibid.
 iudicis offic. circa desponsa-
 tos. 2. 35. 71.
 Sponsal. coacta luctuosa. ibid.
 Matrim. respicit ad ætern. fa-
 lut. ibid.
 Sponsal. consensu possunt sol-
 ui. 2. 36. 71.
 b 2 Spu-

INDEX REALIS.

Spuriis

P Arcendum. 2. 29. 64.

Status

I Nnocentiz. 3. 20. 95.

Subditorum

O bligatio. 3. 42. 122.

Superstitio.

C ommunis. 3. 36. 113.

Theologi

C onfil. semper possunt ex-
peri. 2. 6. 39.

in Consistor. adhibentur. 2.

6. 38.

eius ratio. ibid.

non necessario requiruntur in

Consistoriis. 2. 6. 39.

Theodid. rerum Theol. sibi

non arrogant monopolium.

1. 2. 3.

Transactio

I Nter desponsat. reiicitur. 2. 38. 73.

Venditor

D Vrantē condit. non pot-
est denuo vendere. 2.
17. 50.

Verbis

D E futur. non contrahitur
matrim. 2. 8. 40.

Virginitas

N On potest restitui. 3. 35.
111.

Viti

P Ersonæ non possunt ipsam
rem reddere vitiosam.
3. 17. 92.

Voce

E Vcharist. & Baptism. con-
iunctim. denot. opus est.
1. 12. 14.

Vmbra

N On est corpus. 2. 4. 32.

Vnio

S Pirit. non est sacrament.
1. 29. 24.

